

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Soňa Coufalová

Trestné činy rasově motivované

Rigorózní práce

Olomouc 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Trestné činy rasově motivované“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 2012

.....

Mgr. Soňa Coufalová

Poděkování

Tímto děkuji JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D., za jeho odborné rady a připomínky při vypracování mé rigorózní práce.

Já, níže podepsaná Soňa Coufalová, autorka rigorózní práce na téma „Trestné činy rasově motivované“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že výše uvedené údaje jsou pravdivé.

V Olomouci dne 2012

.....

Mgr. Soňa Coufalová

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Rasově motivovaná trestná činnost.....	10
2.1 Definice rasově motivované trestné činnosti.....	10
2.2 Pojem rasa.....	12
2.3 Obecná charakteristika rasismu.....	16
2.4 Vývoj rasismu ve společnosti.....	18
3. Východiska pro právní úpravu v oblasti rasově motivované trestné činnosti.....	20
3.1 Ústava ČR.....	20
3.2 Listina základních práv a svobod.....	20
3.3 Mezinárodní dokumenty.....	24
4. Role a profil a práva na platformě rasově motivovaných trestných činů.....	31
4.1 Trestní právo a jeho role v oblasti rasově motivované trestné činnosti.....	31
4.2 Profil trestněprávní úpravy v ČR.....	32
5. Trestné činy narušující soužití lidí.....	35
5.1 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci.....	35
5.2 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob.....	38
5.3 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.....	42
5.3.1 Případ www.chceteje.cz	45
6. Trestné činy proti lidskosti.....	48
6.1 Genocidium.....	48
6.2 Útok proti lidskosti.....	50
6.3 Apartheid a diskriminace skupiny lidí.....	51
6.4 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka a Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka.....	53
7. Objasňování rasově motivované trestné činnosti.....	62
7.1 Specialisté na extremismus.....	62
7.2 Podezření ze spáchání rasově motivovaného trestného činu.....	63
7.3 Odhalování rasově motivované trestné činnosti.....	64
7.4 Dokazování rasově motivované trestné činnosti se zaměřením na význam znaleckého posudku.....	66
8. Příklady nejzávažnějších rasově motivovaných trestných činů na území ČR.....	73
9. Srovnání české právní úpravy rasově motivovaných trestných činů s právní úpravou Slovenské republiky.....	78
10. Závěr.....	82
11. Seznam použitých zdrojů.....	86
12. Shrnutí/Summary.....	95
13. Seznam klíčových slov/Keyword list.....	96

1. Úvod

Předložená práce reaguje na problém rasově motivovaných trestných činů, tedy na problém, s nímž se začal náš stát ve větší míře potýkat až po tzv. Sametové revoluci. Určité souvislosti mezi pádem komunismu a náhlým výskytem této trestné činnosti patrně lze vysledovat. Podle mého mínění se dají hledat spojitosti nejen se změnou společenského klimatu, ale také s jistým uvolněním etiky a morálky ve společnosti, s nižší mírou respektování obecně přijatých a platných pravidel, zejména pak u některých sociálních skupin obyvatelstva.

Domnívám se, že sociokulturní podmínky hrají v tomto směru vůbec významnou roli a že příčiny samotné existence rasové nenávisti, která může vyústit v jednání kvalifikované jako rasově motivovaný trestný čin, mohou mít úzkou vazbu na původní sociální stratifikaci ve společnosti. Nemluvě o vlivech, jakými jsou jistě též faktory vzdělanostní struktury a věková skladba.¹

Trestné činnosti s rasovým podtextem se dopouští nejen příznivci extremistických hnutí, ale i příslušníci majoritní skupiny obyvatelstva bez zjevné vazby na pravicově extremistické subjekty, stejně tak jako i samotní příslušníci etnických menšin.

V kontextu shora užitých termínů „extremistická hnutí“ a „extremistické subjekty“ je na úvod nezbytné poznamenat následující: Není možné pojednávat o rasově motivovaných trestných činech a současně se vyhnout pojmu „extremismus“ či jeho slovními obměnám. Přestože, jak bude v práci dále rozvedeno, nepanuje v odborných kruzích všeobecná shoda na definici extremismu, rasově motivovaná trestná činnost je považována za jednu z jeho součástí, a tudíž se pro její označení, a to zejména v oficiálních statistikách, analýzách, interních a dalších dokumentech (nejen) Policie ČR a státních zastupitelství, povětšinou užívá tohoto zastřešujícího výrazu.

Vzhledem ke skutečnosti, že se rasově motivované trestné činy začaly na našem území výrazněji rozmáhat až po zmíněném listopadu 1989², můžeme konstatovat, že se z hlediska

---

¹ Jak vyplývá z policejních statistik, nejtypičtějším pachatelem rasově motivovaného trestného činu je muž ve věku 21-29 let, absolvent základní školy s výučním listem, bez pracovního zařazení. (viz jednotlivé výroční zprávy o extremismu předkládané Odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>>.)

² Jak uvádí např. V. Porada, počátek 90. let 20. století je typický mimo jiné i z hlediska postupného nárůstu rasově motivované trestné činnosti. (PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 663.) Obdobně konstatují i J. Mádr s M. Růžičkou. (viz MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu). *Státní zastupitelství*, 2005, č. 9, s. 2.)

novodobých dějin samostatné České republiky jedná o poměrně novou formu páchání trestné činnosti, a ačkoliv se – z pohledu statistiky – může na první pohled jevit, že rasově motivované trestné činy nejsou tím hlavním typem kriminality, jehož by bylo zapotřebí si nějak důkladněji všimnout – jejich podíl na celkovém objemu spáchané trestné činnosti totiž dlouhodobě představuje pouze zanedbatelné procento³ – podle mého soudu si daná problematika zaslouží zvýšenou pozornost, a to už minimálně z toho titulu, že trestná činnost s rasovým podtextem útočí na primární podstatu lidských a občanských práv a svobod deklarovaných v Listině základních práv a svobod⁴ (dále jen „LZPS“).

Obecně považuji za velmi důležitý fakt, že v nové právní úpravě, v novém trestním zákoníku⁵ (dále jen „TZ“), se poměrně významně posunula úroveň právní ochrany u deliktů útočících proti životu a zdraví. V zásadě tak tato norma „přeskočila“ dřívější systém a strukturu trestných činů upravených v trestním zákoně⁶ z roku 1961. V něm byly tyto trestné činy zařazeny až za trestné činy tehdy definované jako trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci, hospodářské trestné činy, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, trestné činy obecně nebezpečné, hrubě narušující občanské soužití a proti rodině a mládeži. Domnívám se, že nový pohled na priority ochrany člověka a jeho lidské důstojnosti bude mít zásadní vliv také při posuzování páchání trestných činů s rasovým podtextem.

Téma rigorózní práce jsem si zvolila nejen z výše uvedeného důvodu, ale rovněž proto, že rasově motivované trestné činy jsou v posledních letech (a v naší společnosti) poměrně frekventovanou záležitostí, dalo by se říct i mediálně zajímavou. V této souvislosti bych se nebála pro označení daného jevu použít slova fenomén.

Na rasově motivované činy, přesněji řečeno na trestnou činnost s rasovým podtextem a její příčiny, se začaly ve větší míře soustřeďovat nejen orgány policie, z jejichž řad se pro ten účel začali od poloviny 90. let profilovat tzv. specialisté na extremismus působící jak ve sféře prevence, tak v oblasti samotného trestního řízení, nýbrž se tato trestná činnost stala i

---

³ Podíl rasově motivované trestné činnosti na veškeré trestné činnosti v ČR dosahoval v polovině 90. let 20. století, kdy bylo stíháno i žalováno pro rasově motivované trestné činy nejvíce osob, max. 1 %. (MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem. *Státní zastupitelství*, 2005, č. 11, s. 1.) V posledně dokumentovaném roce, v roce 2011, činil uvedený údaj dokonce 0,08 % (viz. *Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, vyhodnocení plnění Konceptce boje proti extremismu pro rok 2011 a Konceptce boje proti extremismu pro rok 2012* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2012 [cit. 9. 6. 2012]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>>.).

⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

jednou z priorit státního zastupitelství⁷ a soudů. V protiextremistické politice se angažují i další státní orgány⁸ a nevládní organizace⁹, což vzbuzuje zájem médií a v důsledku toho i celé široké veřejnosti.

V práci si kladu za cíl definovat rasově motivovanou trestnou činnost a nastínit problematiku s ní souvisejícího a podle mého mínění pro právní sféru nepříliš ideálního biologického termínu „rasa“. Chci poukázat na rasismus, jakožto původce interrasových či interetnických konfliktů; seznámit čtenáře s ústavněprávními a mezinárodněprávními výhodisky pro tzv. rovnost lidí bez rozdílu a zamyslet se nad rolí trestního práva.

Na co se hodlám ale především zaměřit, je analýza jednotlivých rasově motivovaných trestných činů, u nichž je rasová pohnutka součástí základní skutkové podstaty, a to nejen de lege lata, nýbrž i s ohledem na eventuální budoucí vývoj. V práci se dotknu i tématu objasňování předmětné trestné činnosti, uvedu příklady nejzávažnějších a mediálně známých rasově motivovaných trestných činů, a nakonec v dané oblasti provedu komparaci české právní úpravy s úpravou slovenskou.

Pro účely zpracování práce byla využita zejména vědecká metoda analytická a srovnávací. Jako hlavní zdroj, z něhož byly čerpány poznatky, posloužila nejen odborná

---

⁷ V čl. 73 Pokynu obecné povahy je zdůrazněno, že při dozoru ve věcech trestných činů spáchaných z nenávisných pohnutek dbá státní zástupce na provedení všech úkonů potřebných ke zjištění pohnutky pachatele (viz Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009, o trestním řízení).

⁸ Jmenovitě: Vláda ČR (boj proti extremismu je vyjádřen v programovém prohlášení vlády, viz *Programové prohlášení Vlády České republiky* [online]. Vláda České republiky, 4. 8. 2010 [cit. 10. 6. 2012]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>.), Úřad vlády (působnost Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách a Vládní zmocněnkyně pro lidská práva; z finančních prostředků Úřadu vlády vznikla dále např. brožura „Nezvaní hosté“, viz *Nezvaní hosté - sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávislosti* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 10. 6. 2012]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7963/Ne_zvani_hoste_web.pdf>.), Ministerstvo kultury (kulturní aktivity zacílené na celospolečenskou výchovu směřující k etnické a náboženské toleranci), Ministerstvo obrany (Vojenské zpravodajství – zabezpečování informací o hrozbách extremismu, Vojenská policie – postih extremismu, kterého se dopustí příslušníci Armády ČR), Ministerstvo práce a sociálních věcí (financuje provoz služeb, jež jsou zaměřeny na osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučené a jejich integraci, včetně sociálně vyloučených lokalit, které se často stávají objektem zájmu extremistických aktivit), Ministerstvo spravedlnosti (zřizovatelem Institutu pro kriminologii a sociální prevenci – ten se zabývá extremismem ve svých publikacích a studiích, Probační a mediační služba – pracuje mimo jiné s pachateli a oběťmi extremisticky motivovaných trestných činů), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (programy a semináře vztahující se k multikulturalismu a k extremismu ve výuce), Ministerstvo vnitra (zejména jeho Odbor bezpečnostní politiky považující extremismus za jednu z bezpečnostních hrozeb - zpracovává např. Strategii boje proti extremismu, a Odbor prevence kriminality - zajišťuje např. Program prevence kriminality a extremismu „Úsvit“; antikonfliktní týmy), Bezpečnostní informační služba (zpracovává čtvrtletní zprávy o extremismu), Generální inspekce bezpečnostních sborů (předmětem její činnosti je vyhledávat, odhalovat a vyšetřovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož pachatelem je příslušník Policie České republiky, celník, příslušník Vězeňské služby, příslušník inspekce anebo zaměstnanec těchto útvarů, tudíž do kompetence inspekce spadá i problematika extremismu, jehož se dopustí zmiňované osoby), Úřad pro zahraniční styky a informace (mezinárodní hrozby extremismu), a další.

⁹ Např. Asi – milovaní, Český helsinský výbor, Člověk v tísni, Imperativ, In Iusticia, Nadace Tolerance, Romea aj.

literatura, nýbrž se v tomto směru staly nápomocnými i právní předpisy a judikatura spolu s veřejně dostupným periodickým tiskem, ostatními tištěnými i audio vizuálními médii, a v neposlední řadě byly pro zpracování tématu přínosem i mé osobní rozhovory a neformální konzultace s pracovníky Policie ČR a státního zastupitelství.

2. Rasově motivovaná trestná činnost

2.1 Definice rasově motivované trestné činnosti

„Rasově motivované útoky, popř. diskriminace na základě rasy, jsou projevem střetu dvou či více různých rasových skupin, typicky příslušníků rasové většiny a rasové menšiny v daném státě.“¹⁰ Předchozí věta podle mého mínění asi v nejobecnějším slova smyslu popisuje příčinu rasových konfliktů, ať už konfliktů, jež mohou vyústit v jednání definované jako rasově motivovaný trestný čin, či těch, jejichž charakter nepřekročí meze mimotrestních oborů práva nebo vůbec hranice zákona. Touto příčinou je střet rasových skupin, střet rasové většiny s rasovou menšinou – majority s minoritou.

Příčina rasově motivované trestné činnosti je tedy dle mého názoru daná. Co však ale samotný termín „rasově motivovaná trestná činnost“ znamená? Žádná legální definice neexistuje, tudíž musíme vycházet z obecného vymezení trestného činu, jakožto určitého protiprávního jednání, které TZ označuje za trestné a jež vykazuje znaky v TZ uvedené, přičemž takové protiprávní jednání je v případě rasově motivované trestné činnosti motivováno nenávistí k odlišné rase (etniku). Esenciálním znakem každé rasově motivované trestné činnosti je proto rasová pohnutka.

O výstižný popis předmětného druhu trestné činnosti se pokouší mnozí autoři. Jeden z nich¹¹ např. uvádí, že rasově motivovaná trestná činnost je jednou z forem extremismu¹², a lze ji charakterizovat jako: „...společensky nebezpečné trestní jednání, kterým pachatel verbálně, graficky¹³ nebo brachiálně¹⁴ útočí na rasově odlišné občany nebo potlačuje jejich zaručená práva a svobody pro jejich rasovou, etnickou, národnostní nebo náboženskou odlišnost.“

Z výše uvedené definice vyplývá několik základních znaků rasově motivované trestné činnosti, jimiž jsou: 1. společensky nebezpečné jednání, 2. verbální, grafické či brachiální útoky, 3. zaručená práva a svobody rasově, etnicky, národnostně nebo nábožensky odlišných občanů, 4. motivem jednání je rasová, národnostní či náboženská zášť, 5. protiprávnost

---

¹⁰ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 4.

¹¹ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika...*, s. 663.

¹² Pod pojem extremismus je zahrnován rasismus, nacionalismus, xenofobie, fašismus, antisemitismus, anarchismus, náboženský fanatismus, náboženský fundamentalismus, terorismus. (MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, s. 5.)

¹³ Grafická, neboli mediální forma spočívá především ve vydávání periodik, letáků a propagačních předmětů. (CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001, s. 58.)

¹⁴ Brachiální útok je označení pro násilný útok, útok proti fyzické integritě. (*Formy a způsoby páčání rasově motivované trestné činnosti* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/4_formy.pdf>.)

jednání.¹⁵ Co se týče společenské nebezpečnosti jmenované v bodu 1., vzhledem k současně platnému TZ, jenž je založen na čistě formálním pojetí trestného činu¹⁶ a oproti úpravě trestního zákona „neoperuje“ s pojmem materiální stránka trestného činu, bylo by místo společensky nebezpečného jednání vhodné hovořit o jednání pro společnost škodlivém v souladu s § 12 odst. 2 TZ.

Namísto snahy o zkonstruování co nejdokonalejší definice, existuje i naprosto odlišná metoda, pomocí níž se lze jednoduše dobrat jádra věci – tedy v našem případě vymezení pojmu „rasově motivovaná trestná činnost“. Touto metodou je klasifikace rasově motivované trestné činnosti podle nejrůznějších kritérií, jež se zdá být v daném případě vhodná proto, že vychází z určité praktické zkušenosti s touto problematikou a lépe tak přibližuje a osvětluje její charakter.

Příkladem takové klasifikace je např. dělení rasově motivované trestné činnosti dle objektu napadení. Z tohoto úhlu pohledu rozlišujeme: útoky proti Romům nebo proti jejich majetku, útoky zaměřené antisemitsky, útoky proti cizincům s odlišnou barvou pleti, s odlišným náboženstvím nebo národností nebo proti jejich majetku.¹⁷

Další variantu, jak mnohem účinněji vystihnout obsah rasově motivované trestné činnosti, nabízí pojetí¹⁸ založené na jakési statistice forem trestné činnosti páchané z rasových, národnostních nebo jiných nenávistných pohnutek, a to v letech 1997 - 2000. Z této statistiky vyplývá, že nejvíce procent „získalo“ protiprávní jednání, které spočívalo v urážlivých výrocích. K dalším protiprávním jednáním vycházejícím z výše uvedených pohnutek náleží dle zmíněné studie: fyzické útoky beze zbraně, fyzické útoky se zbraní, vyhrožování, vyhrožování se zbraní, vykřikování a psaní rasistických hesel, výhrůžek a kreslení symbolů; vzájemné potyčky bez jasného iniciátora, poškození majetku a tzv. jiné útoky.

Osobně se přikláním k tomu, že nejužitečněji můžeme rasově motivované trestné činy popsat dle pojetí tzv. trestných činů z nenávisti, o nichž ve svém díle¹⁹ pojednává Jiří Herczeg. Tento termín se sice v České republice nepoužívá, ale například v anglosaské literatuře se s „hate crimes“ setkat můžeme, jelikož se toto původně žurnalistické označení

---

¹⁵ CHMELÍK, Jan. Některé projevy extremismu v České republice. *Kriminalistika*, 1998, č. 3, s. 236-237.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 115.

¹⁷ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika...*, s. 665.

¹⁸ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 79.

¹⁹ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, 2008. 260 s.

začalo šířit v 80. letech 20. století zejména v USA²⁰. Jako trestné činy z nenávisti Herczeg označuje: „...protiprávní jednání, která naplňují znaky skutkové podstaty trestného činu a jejichž pohnutkou je apriorní nenávist pachatele vyplývající z příslušnosti oběti útoku k určité rase, národnosti, etnické skupině, náboženství, třídě či jiné sociální skupině.“ Pro tyto trestné činy je typické, že většinou sice chybí hmotná pohnutka, avšak zároveň „stojí“ v popředí ideová motivace pachatele – to znamená, že prvotním impulsem ke spáchání těchto činů není touha po obohacení se a pachatel je ochoten přinést i určité oběti, aby dosáhl svých cílů.

Trestné činy z nenávisti dělíme do 2 okruhů, a to jednak na skupinu trestných činů narušujících občanské soužití a na skupinu trestných činů proti lidskosti. Do prvního okruhu pak spadají trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy a přesvědčení; podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Ve druhé skupině se vyskytují tyto trestné činy: genocidium, útok proti lidskosti, apartheid a diskriminace skupiny lidí; založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka; projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka; popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.

Za situace, že vložíme rovnítko mezi trestné činy rasově motivované a trestné činy z nenávisti, musíme konstatovat, že výše uvedené dělení trestných činů z nenávisti do 2 okruhů je nedokonalé a že tato klasifikace opomenula třetí významnou skupinu rasově motivované/nenávistné trestné činnosti – trestnou činnost spáchanou z rasové/nenávistné pohnutky, přičemž tato pohnutka je součástí kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů na první pohled nespádajících do oblasti trestných činů rasově motivovaných.

2.2 Pojem rasa

Etymologický původ slova rasa vychází pravděpodobně z arabského označení „hlavy“ - ze slova „ras“.²¹ Ras však může též znamenat počátek, původ, špice.²² Poprvé byl v antropologii použit tento termín Francouzem Françoise Bernierem, a to ke konci 17. stol, kdy tento badatel přišel s první vědeckou klasifikací lidských ras.

„Rasa je formou existence druhu v přírodním prostředí, které vyvolalo její vznik. U člověka jde o velkou skupinu lidí s podobnými somatickými a fyziologickými vlastnostmi, které

²⁰ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 460.

²¹ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000, s. 34.

²² DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. Brno: CERM, 2001, s. 73.

se trvale přenášejí na potomstvo.“²³ Takové pojetí rasy vychází z biologické antropologie. Avšak ani v antropologické teorii není pojem rasa definován jednotně, pravdou ale je, že: „...jednotlivé definice jsou si často podobné, navzájem se překrývají a rozdíly mezi nimi jsou spíše výrazem odlišných hledisek, která jednotliví autoři zvolili při antropologické klasifikaci lidstva, potažmo ras.“²⁴

Tak například další autor²⁵ vymezuje rasu jako: „...skupinu lidí, která obývá nebo alespoň v minulosti obývala jednotný, více nebo méně rozsáhlý areál, a odlišuje se od ostatních skupin komplexem fyzických znaků (barva kůže, tvar lebky, nosu, barva očí, barva a tvar vlasů), jež jsou dědičné buď jednotlivě, nebo mezi nimi existuje určitá asociace.“

Podle Fredricksona²⁶ by pojem rasa neměl být vůbec používán, jelikož dodává věrohodnost myšlence, že nějaká fyzická realita, na níž odkazuje, skutečně existuje. Mohli bychom namítnout, že zmíněný autor se ve své úvaze mýlí, když tímto svým výrokem v podstatě vylučuje možnost existence rasy; jeho poselství však spočívá v něčem jiném. Dotčené vyjádření má podle mého názoru snahu varovat společnost před zneužitím termínu rasa k nejrůznějším rasovým teoriím.

Nelze popřít, že současná biologická antropologie tento pojem považuje za reálný a rozlišuje 3 velké antropologické skupiny, neboli 3 lidské rasy (či plemena). Ve velkých geografických oblastech Evropy, Asie a Afriky se během posledního stotísíciletí diferencovala rasa euroasijská (europoidní, bílá), asijsko-americká (mongoloidní, žlutohnědá) a ekvatoriální (negroidní, černá).²⁷

Nejsvětlejší, bílá rasa, se utvářela v mírném pásmu na severní polokouli. A jelikož se toto pásmo rozkládá na velké rozloze – sahá od obratníku Raka až po severní polární kruh – sledujeme v rámci této rasy největší rozdíly v barvě pleti, vlasů a očí. Studujeme-li tuto lidskou rasu podrobně, můžeme vidět jednak bílou pleť, velmi světlé vlasy a oči severských národů, a jednak snědé tváře, tmavé oči a vlasy Indů, Tamilů či Romů, kteří pocházejí z Indie. Pro europoidní rasu je typický velice variabilní tvar hlavy, vystupující a výrazný (spíše větší) nos, naopak méně vystupující lící kosti a celkově ortognátní obličej. Oči jsou uloženy v jedné rovině, záhyb horního víčka je málo vyvinut. U mužů i u žen je výrazné ochlupení, u mužů pak dominují silně vyvinuté vousy. Tělesná výška je též velmi variabilní. Různé

²³ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismu...*, s. 54.

²⁴ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 7.

²⁵ Tamtéž, s. 7 - 8.

²⁶ FREDRICKSON, George M. *The Comparative Imagination: On the History of Racism, Nationalism and Social Movements*. Berkeley: University of California Press, 1997, s. 78.

²⁷ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 34.

tvarové a barevné rozdíly mezi lidmi tohoto typu jsou výsledkem adaptace daným geografickým a klimatickým podmínkám. Na severu Země totiž docházelo vlivem tamního podnebí ke ztrátě původního tmavšího zbarvení pokožky, naopak když lidé europoidní rasy migrovali do jižnějších oblastí – napří právě do Indie – jejich kůže natrvalo ztmavla.²⁸

V subtropickém pásmu, pravděpodobně na území dnešní Číny, se formovala žlutohnědá rasa. Její představitelé mají snědou pleť (někdy i světlejší s nažloutlým nebo žlutohnědým odstínem), hnědé oči a i vlasy. Některým by se mohlo zdát, že barva jejich vlasů je černá, ale není tomu tak ve skutečnosti – hnědého pigmentu je jednoduše tolik, že působí jako čern.²⁹ Co se dále vlasů týče, jsou charakteristické svou rovností a tvrdostí. U mužů i žen většinou chybí tělní ochlupení a vousy mají muži řídké. Mongoloidní lidé jsou středního vzrůstu, obličej mají spíše velký, lícní partie jim vystupují, nos je malý a oči „šikmé“. Tuto typickou šikmost způsobuje dvojí záhyb kůže na horním víčku, tzv. epikantus. Dále se u těchto lidí vyskytuje mongolská řasa a dvojí mongoloidní skvrna, což je pigmentová skvrna umístěná v křížové oblasti a na spodní části krku.³⁰

Černá rasa se utvářela podél rovníku na africkém kontinentu, a to v důsledku adaptace na intenzivní sluneční záření a horké, vlhké klima. Jelikož se lidské tělo muselo nějakým způsobem vyrovnat s tamními podmínkami, a tedy bránit se proti spálení či vysušení kůže nebo dokonce úžehu, vytvořilo si jako obranu hnědý pigment, který především působil jako ochranný filtr vnitřních orgánů, které by jinak bez něj byly vystaveny spálení a poškození.³¹ V důsledku hnědé barvy pigmentu se barva kůže lidí negroidního typu pohybuje od světle hnědé po tmavě hnědou, nemůže být tudíž černá, jak by se opět některým mohlo zdát. Tito lidé jsou většinou střední postavy, mají spirálově stočené kudrnaté, tmavé a velmi husté vlasy. Typičtí jsou širokým nosem, širokými rty a častým prognatismem obličeje.³²

Z právního hlediska je však velmi problematické vymezení pojmu „rasa“, neboť skutkové podstaty trestných činů operují s pojmem biologické antropologie, a tedy nikoliv právním.³³ Navíc ne vždy je jasný rozdíl mezi pojmy rasa, národ, národnost, etnická skupina apod.

Rasa, jak už bylo řečeno, je pojem biologický, přírodovědný, a vztahuje se výhradně na tělesné znaky a vlastnosti člověka jako je: barva pleti, tvar hlavy a jednotlivých částí těla,

---

²⁸ Tamtéž, s. 53.

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž, s. 61 - 62.

³¹ Tamtéž, s. 53.

³² Tamtéž, s. 61.

³³ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 7.

kdežto národ je pojem historický, kulturní a společenský a zahrnuje společenský vývoj lidských skupin bez ohledu na jejich rasovou příslušnost. Pojem národ sestává z následujících definičních znaků – pospolitost řeči, území, hospodářského života, kultury i psychického založení určité skupiny lidí.³⁴ Národností se pak rozumí příslušnost jednotlivce k určitému národu.³⁵ Etnická skupina je historicky vzniklá skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (např. jazyk), mentalita a tradice. Příslušníci určité etnické skupiny mají povědomí vzájemné sounáležitosti a zároveň odlišnosti od jiných společenství lidí a jsou spojováni názvem etnika nebo jménem, kterým je etnikum označováno. Etnická skupina žije zpravidla v početní menšině v rámci jiného společenství – nejlepším příkladem je romské etnikum v České republice.³⁶

Výše uvedená absence právního vymezení pojmu „rasa“ vedla v minulosti k rozdílným přístupům k řešení této otázky v české trestněprávní teorii i praxi a bohužel se projevovala i v nejednotné rozhodovací praxi soudů.³⁷ Výsledek trestního řízení totiž záležel na formě výkladu předmětného pojmu. Existovaly celkem 2 protichůdné postoje k dané problematice.

První z nich vycházel striktně z biologické antropologie a ctil jí zavedené členění lidstva na tři rasové skupiny. V tomto případě ale nebylo možné kvalifikovat útok představitele většinové populace vůči představiteli např. romské menšiny jako útok rasově motivovaný, jelikož obě osoby ve skutečnosti náleží ke stejné rasové skupině, oba jsou součástí europoidní rasy.³⁸ Tudíž i přestože by se v konkrétní situaci jednalo o útok, jehož pohnutkou by byla příslušnost oběti k romskému etniku, nepovažovali bychom to za rasově motivovaný trestný čin, byl by to intrarasový útok.

Avšak ani respektování naznačeného antropologického dělení lidstva na tři základní rasy nevyklučovalo dle dalšího názorového proudu útoky motivované interetnickou nesnášenlivostí³⁹ kvalifikovat jako útoky rasově motivované. Zastánci tohoto přístupu dospěli

---

³⁴ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 42.

³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II.: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1313.

³⁶ Tamtéž, s. 1312.

³⁷ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 8.

³⁸ Viz. Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 20. 11. 1996, sp. zn. 3 T 196/96

³⁹ Interetnická nesnášenlivost může vyústit i v tzv. „interetnický konflikt“, kterým se míní: „...událost, kdy se terčem útoku (nebo vzájemných útoků a potyček) stávají jedinci (skupiny) s odlišnými etnickými charakteristikami (odlišující se zejména barvou pleti, národností, jazykem, původem, vyznáním apod. a případně s těmito charakteristikami souvisejícím odlišným způsobem života).“ (ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Oběti interetnického násilí. Kriminální věda*, 2001, č. 4, s. 300.)

gramatickým a logickým výkladem relevantních ustanovení tehdy platného trestního zákona k závěru, že za rasově motivovaný útok lze pokládat i útok na příslušníka téže rasy.⁴⁰

Blízko posledně jmenovanému přístupu má i pojetí⁴¹, které rozlišuje 4 významy pojmu rasa, a to: rasa jako druh (lidské rasa), poddruh *Homo sapiens* (bílá rasa, žlutohnědá, černá), etnicita nebo náboženství (irská či židovská rasa) a konečně jako sociálně definovaná skupina, která je odlišitelná od ostatních na základě viditelných, dědičných charakteristik. S tímto mnohoznačným chápáním pojmu rasa koresponduje i výklad⁴², jenž ctí Listinu základních práv a svobod (konkrétně čl. 3 odstavec 1, čl. 24 a 25), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace a Mezinárodní úmluvu o potlačení a trestání zločinů apartheidu, a který říká, že pojem rasa je nutno vztáhnout i na všechny rasové podskupiny.

2.3 Obecná charakteristika rasismu

Podstata rasismu spočívá v nenávisti člověka k člověku a rodí se z nedostatku tolerance, lásky, pochopení a porozumění.⁴³ K problému bezesporu přispívá i lidská nevědomost, spousta předsudků a možná částečně i strach z odlišného, neznámého.

Jedna z možných definic rasismu je následující: „*Rasismus je sociální, respektive sociokulturní fenomén, vycházející z rasových předsudků nebo teorií, zdůvodňujících a obhajujících rasovou nerovnost, přičemž rasový, tj. biologický aspekt je jen určitým stigmatem.*“⁴⁴ Rasismus je v dnešní době jedním z tzv. sociálně patologických jevů⁴⁵.

Rasismus a rasové teorie vyzvedávají jen určité lidi, jen ti jsou pokládáni za vyvolené a ostatní, kteří k těmto vyvoleným nepatří, mají pak problém, protože nejsou ve skupině ušlechtilých, ale naopak náleží mezi méněcenné. Na počátku všeho tudíž stojí představa, že jedna rasa je nadřazena té druhé, že mezi nimi v žádném případě nemůže existovat rovnost či rovnoprávnost, ať už si pro své tvrzení najde zastánce rasismu jakékoliv zdůvodnění.

Například Arthur de Gobineau, francouzský hrabě z 19. stol., jenž svým dílem (Esej) inspiroval ve špatném slova smyslu i Adolfa Hitlera, vyvozoval vlastnost člověka právě

⁴⁰ Viz. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97

⁴¹ DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 114.

⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II...*, s. 1312.

⁴³ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 113.

⁴⁴ Viz DACÍK, Tomáš. *Člověk...*, s. 78. Ačkoliv je - jak citovaný autor uvádí - biologický aspekt rasy pouhým stigmatem rasismu, souhlasím s názorem moderního antropologa Boase, který řekl, že dokud budeme trvat na stratifikaci lidí dle rasového základu, budeme za to platit daň ve formě interrasových bojů. (viz BOAS, Franz. *Race, language and culture*. Chicago: University of Chicago press, 1982, s. 17.)

⁴⁵ MAREŠOVÁ, Alena. Sociálně patologické jevy. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 53.

z příslušnosti k lidské rase. Netřeba asi dodávat, že jedinou správnou a ušlechtilou rasou pro něj byla rasa bílá a že všechno špatné bylo obsaženo v příslušnicích rasy černé či hnědožluté. Jeho pojetí označujeme jako biologický rasismus.⁴⁶

Rasismus může být ale i kulturní – znamená to, že jeho „vyznavači“ poukazují na kulturní zaostalost menšin. Dále můžeme rozlišovat rasismus individuální a institucionální, a to podle toho, kdo zaujímá rasistické postoje – zda jednotlivec či státní/společenské instituce.⁴⁷

Dle odlišných měřítek dělíme rasismus na skrytý (také latentní) a zjevný (manifestní), aneb „*racisme masque*“ a „*racisme casque*“ (doslova rasismus s přilbou na hlavě). První jmenovaný je potlačovaný, utajovaný, neprojevený navenek; s tím druhým se naopak jeho představitelé netají.⁴⁸

Pro úplnost je třeba zmínit i „měkký“ a „tvrdý“ rasismus. Měkký rasismus vychází z určitých vnitřních výhrad vůči jiné kultuře, etniku. Znamená, že tyto výhrady sice cítíme, ale v podstatě je nijak neprojevujeme veřejně, a pokud ano, tak spíše v odlehčené formě, kdy si z jiných etnik (ras) třeba děláme legraci, a proto jsme schopni na jejich adresu utrousit výrazy jako: „černoušek“, „rákosník“, „židáček“.... Danými výroky tyto lidi sice znevážíme, zesměšníme, ale pořád se pohybujeme v zákonem daných mezích a naše chování není zdánlivě v rozporu s principem rovných práv a občanské společnosti, k nimž se Česká republika hlásí.⁴⁹

Tvrdý rasismus je již mnohem horší podoba takového chování, jeho praktikování je mnohem agresivnější a známe jej ve formě neonacismu či násilných útoků vůči etnickým menšinám.⁵⁰

V neposlední řadě je důležité poukázat na nepříznivý dopad rasismu v demokratickém státě, tedy na to, jaké situace ve společnosti způsobuje⁵¹: „...1. *démonizuje a kriminalizuje etnické či „rasové“ minority a dělá z nich původce všeho zla, 2. urychluje fyzickou a sociální segregaci obětí rasismu, 3. minority se cítí být ohroženy, a proto usilují o změnu společenských poměrů (viz americké hnutí za občanská práva v 60. letech XX. století) nebo se snaží emigrovat (viz „romský exodus“ z České republiky do Kanady či Velké Británie), 4.*

---

⁴⁶ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti...*, s. 17.

⁴⁷ Tamtéž, s. 18.

⁴⁸ Tamtéž, s. 19.

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Nejvyšší státní zastupitelství. *Rasově motivovaná trestná činnost a extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví [cit. 12. 10. 2010]. Dostupné na <portal.justice.cz/soud/soubor.aspx?id=62964>.

konflikty jsou prohlubovány i rasistickou propagandou (ta zneužívá svobody slova a šíří nenávisť, čímž pomáhá vytvářet prostředí pro diskriminaci a zároveň legitimizuje rasistické násilí).“

2.4 Vývoj rasismu ve společnosti

Ačkoliv začíná rasismus psát svou historii již v otrokářské společnosti⁵², podle Fredricksona⁵³ se nenašel důkaz, že by ve starověku působila tmavá barva pleti jako zdroj jakéhokoliv nenávislného rozlišování. Lidé byli tehdy diferenciováni spíše s ohledem na jejich původ či sociální situaci.

V důsledku toho, že docházelo k hromadným migracím lidí, ke křížovým výpravám, že se konalo tzv. stěhování národů apod., přicházeli lidé s jinými rasami často do kontaktu. V podstatě byli zvyklí na snědší či žlutější pleť Arabů či Židů, takže problém začal posléze až při setkání s černou rasou, černoši totiž byli považováni za méněcenné, někteří tvrdili, že ani nejsou lidmi, že nemají lidskou duši. Mnohdy byli také zobrazováni jako gorily či šimpanzi.⁵⁴

Postupem času a v souvislosti s rozvojem vědy, především antropologie, začaly vznikat nejrůznější rasové teorie, které však dosáhly své nejrůznější podoby až v kapitalistické společnosti 19. a 20. stol.⁵⁵ Tyto teorie se hojně ujaly zejména ve vyspělých zemích: ve Velké Británii, Francii, v Německu, Holandsku, Portugalsku a USA.

Názorným příkladem, který může charakterizovat tehdejší situaci v těchto zemích, je osoba anglického sociologa Benjamina Kidda, který překroutil, či dokonce zneužil Darwinovo učení o boji o život v přírodě a tvrdil, že evropské rasy jsou vítězi v tomto boji a jsou vyšším produktem přírodního výběru. V jižních státech USA, kde probíhala už od dob války Severu proti Jihu neustálá rozepře mezi černochoy a bělochoy, se kupříkladu ujal názor anglického chirurga Williama Lawrence o tom, že černoši jsou svojí tělesnou stavbou velmi podobní opicím. Dále bylo zneužito objevu holandského učence a lékaře Petra Campera, ten totiž zavedl ke klasifikaci ras tzv. lící úhel (jako měřítko primitivnosti nebo naopak ušlechtilosti), dokázal, že postupně docházelo u člověka ke zkracování vystupující obličejové partie, a černoši jsou tou skupinou lidí, u které je dosud největší prognatie obličejové části (vysunutí čelisti).⁵⁶ Velkou inspirací pro rasisty byl též švýcarský přírodovědec a filosof Louise

⁵² Viz WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 55.

⁵³ FREDRICKSON, George M. *Racism: a short history*. New Jersey: Princeton University Press, 2002, s. 17.

⁵⁴ DACÍK, Tomáš. *Člověk...*, s. 80-81.

⁵⁵ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 135.

⁵⁶ Tamtéž, s. 136.

Agassiz, který při spatření černocho, dle vlastních slov, „neviděl nic jiného než černou opici“⁵⁷, a podle něhož se lidské rasy vyvíjely nezávisle na sobě stejně tak, jako různé druhy živočichů, a tudíž spolu nemají společný vývoj a jsou tak mezi nimi zásadní rozdíly. Jako inspirační zdroje rasismu posloužily jeho propagátorům ještě mnohé další osobnosti, namátkou žák a obdivovatel Benjamin Kidda Joseph Chamberlain, Robert Malthus nebo autor *Knihy džunglí* Rudyard Kipling se svou teorií o břemeni bílého člověka.⁵⁸

Avšak novodobý rasismus v Evropě ovlivnil především již zmíněný hrabě Arthur de Gobineau a poté jeho pokračovatel H. S. Chamberlain. Podle Gobineaua byla tou nejschopnější a nejčistší rasa bílá, dějiny lidstva se nemohly tvořit bez účasti bílé rasy – „*jen bílá rasa dějiny tvoří a má*“.⁵⁹ Kdysi měla i monopol krásy, ducha i síly, který se však kazil v důsledku míšení ras.⁶⁰ Nejdéle si podle něj uchovali rasovou ryzost Árijáni (Árijci), z toho důvodu je patrné, že „gobinismus“ významně ovlivnil oficiální ideologii Třetí říše. Ve skutečnosti pojem „árijská rasa“ neexistuje a nikdy neexistoval, Árijci byli zavedeni jako označení pro jazykovou skupinu, do které spadají všichni lidé mluvící indoevropskými jazyky. Němečtí rasisté tohoto termínu zneužili k pojmenování antropologických typů, především tzv. nordické rasy, kterou prohlásili za nadřazenou německou rasu nad všemi rasami, národy a skupinami.⁶¹

Jako vrchol rasismu a antisemitismu je vnímáno období druhé světové války.

---

⁵⁷ DACÍK, Tomáš. *Člověk...*, s. 88.

⁵⁸ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus...*, s. 137.

⁵⁹ ČERNÝ, Václav. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. 1. vydání. Olomouc: Votobia, 1995, s. 42.

⁶⁰ Tamtéž, s. 24.

⁶¹ WOLF, Josef. *Lidské rasy...*, s. 139.

3. Východiska pro právní úpravu v oblasti rasově motivované trestné činnosti

3.1 Ústava ČR

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“), již ve své preambuli dává najevo, jaké hodnoty jsou pro náš stát ty nejelementárnější, na jakých základech tato demokratická vlast stojí a které principy ctí.

Jednou z preambulí jmenovaných zásad vlastních České republice je i rovnoprávnost občanů a úcta k lidským právům, proto je jistě možné konstatovat, že z těchto úvodních deklarací vychází veškerá ochrana občanů, kteří jsou v menšině, kteří jsou diskriminováni, či dokonce, na kterých jsou páhány trestné činy z důvodu rasy, etnika, národnosti či jiné příčiny, a že jejich práva musí být tudíž respektována už jen na podkladě samotné preambule.

Avšak Ústavou se prolínají další konkretizace výše uvedených principů vztahujících se k rovnosti občanů a úctě k lidským právům, je to například čl. 4, jenž stanoví ochranu základních práv a svobod soudní mocí, ve spojitosti s čl. 96 hovořícím o rovnosti účastníků řízení před soudem, tedy procesní rovnosti – ne rovnosti ve vztahu k výsledku sporu.⁶² Dále je možné poukázat na znění čl. 6: „*Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.*“, jež garantuje nezpochybnitelné postavení menšin, ale především je třeba zdůraznit čl. 3, který poukazuje na to, jaké místo v hierarchii právních předpisů zaujímá LZPS. Tento článek totiž jasně říká, že LZPS je součástí ústavního pořádku, z čehož vyplývá, že jí chráněná práva a svobody musí být všemi uznávány a jejich svobodný výkon zaručen.

3.2 Listina základních práv a svobod

Hned v úvodním článku LZPS nacházíme obdobnou formulaci o rovnosti lidí, jakou nám nabízí Ústava. Tato rovnost se dotýká jak sféry důstojnosti, tak rovnosti v oblasti práv – není tedy chápána abstraktně.⁶³ LZPS uvedená práva a svobody označuje jako nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Konkretizaci uvedeného obecného principu rovnosti, který rovněž plní funkci obecného zákazu diskriminace, nalezneme v čl. 3 odstavci 1 LZPS.⁶⁴ V něm je stanoveno, že: „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka,*

⁶² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 6. 2002, sp. zn. IV. ÚS 140/02

⁶³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02

⁶⁴ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 26.

víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“ Nejen, že se ústavní garance tohoto článku vztahuje na všechna základní práva a svobody daná LZPS a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána za podmínek čl. 10 Ústavy, ale stejně tak se vztahuje i na všechny lidi, bez ohledu na to, jedná-li se v konkrétním případě o státní občany, cizince, osoby bez státního občanství, nezletilé apod.⁶⁵

Je však třeba zdůraznit, že lidé si sice nejsou rovni, pokud jde o jejich fyzické, duševní nebo morální způsobilosti – vzájemně se od sebe odlišují množstvím znaků daných přírodou, historickými okolnostmi nebo v souvislosti s vlastním rozhodnutím – ale jsou si rovni jako lidské bytosti.⁶⁶ Tudíž i přes faktické a nepopíratelné rozdíly, které mezi lidmi existují, musí být s každým zacházeno stejně, bez rozdílu a spravedlivě. Pravdou ale zůstává, že ústavní princip čl. 3 odstavce 1 LZPS může být skutečně garantován pouze tehdy, bude-li trestněprávně vymahatelný.⁶⁷

Obsahem druhého odstavce článku 3 LZPS je právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Toto své právo může každý uplatnit bez ohledu na to, že by musel zároveň prokázat znalost jazyka, místo narození, státní občanství apod. Záleží pouze na projevu vůle jednotlivce směřujícího k tomu, aby byl považován za příslušníka jím zvolené národnosti.⁶⁸

Na svobodnou volbu národnosti a vůbec všechna výše uvedená práva a svobody úzce navazuje Hlava třetí LZPS, která se zabývá právy národnostních a etnických menšin. Prvním z článků této hlavy je čl. 24, který říká, že: *„Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.“* Jak již bylo zmíněno v souvislosti s článkem 3 odstavcem 2 LZPS, rozhodnutí o tom, zda se osoba považuje za příslušníka národnostní menšiny, záleží pouze na jeho subjektivní vůli, tzn., že ani normy ústavního pořádku, ani ostatní zákony výslovně nestanoví, kdo je či není příslušníkem národnostní menšiny.⁶⁹ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin⁷⁰ nám však pojem národnostní nebo etnická menšina více přibližuje, když jej v § 2 vymezuje následovně:

„(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem,

⁶⁵ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 952-953.

⁶⁶ Tamtéž, s. 952.

⁶⁷ HERCZEG, Jiří. Extremismus, tolerance a svoboda projevu. *Trestní právo*, 2003, č. 7-8, s. 4.

⁶⁸ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě...*, s. 955.

⁶⁹ Tamtéž, s. 1163-1164.

⁷⁰ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.”

Ve zmíněném článku 24 LZPS se setkáváme s pojmem „újma“. Je důležité poznamenat, že újma může mít jak majetkový, tak nemajetkový charakter. U soudu pak může poškozený, jemuž byla způsobena újma v důsledku toho, že patří k národnostní nebo etnické menšině, požadovat upuštění od porušování jeho práv, odstranění následků nebo se může domáhat přiměřeného zadostiučinění.⁷¹

Článek 24 LZPS je obecnou úpravou k dalšímu článku Hlavy třetí, k článku 25, jelikož se v něm setkáváme s formulací „nikomu“ – nikomu nesmí být způsobena újma..., která značí skutečnost, že se článek 24 vztahuje na všechny osoby – nejen na české státní občany, ale i cizince.⁷² Naproti tomu článek 25 je pojmově užší, jelikož poskytuje ochranu právům náležícím pouze občanům České republiky (nikoliv tedy bezdomovcům a cizincům), když deklaruje, že:

„(1) občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanů příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku

c) právo účasti na řešeních věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.“

⁷¹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě...*, s. 1164.

⁷² Tamtéž, s. 1163.

Myslím si, že rozvíjení vlastní kultury je důležité a hraje podstatnou roli v životě každého, nejen v životě občanů daného státu, ale i ostatních, kteří se na území České republiky vyskytují z jiného důvodu, než proto, že by byli občany. Pro jakéhokoliv jednotlivce má určitě velký význam vědomí své identity, „kořenů“, z nichž vzešel, a tak potřeba rozvíjení kultury je mnohdy patrná i u těch, jež státní občanství České republiky „nevlastní“.

Právem rozšiřovat a přijímat informace v mateřském jazyku se v souvislosti s dalšími zákony⁷³ míní právo na užívání svého rodného jména a příjmení v jazyku národnostní menšiny, právo na označení obcí, jejich částí, ulic a jiných veřejných prostranství. Co se týče práva sdružovat se v národnostních sdruženích, mohou tak občané činit ať už formou politických stran či klasických občanských sdružení.⁷⁴

V druhém odstavci článku 25 nalezneme právo občanů národnostních a etnických menšin na vzdělání v jejich jazyku. Toto právo je upraveno ve školském zákoně a zákoně o státní správě a samosprávě ve školství.⁷⁵ Obecně ale platí, že vzdělávání je založeno na zásadách rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.⁷⁶

Občan České republiky patřící do určité národnostní nebo etnické menšiny se může domáhat užívat svůj jazyk před orgány státní správy nebo v soudních řízeních, přičemž toto právo je obvykle realizováno prostřednictvím článku 37 odstavce 4 LZPS, kde se pojednává o tom, že každý má nárok na tlumočníka, prohlásí-li, že neovládá jazyk, v němž se vede řízení.

Posledním právem vztahující se k článku 25 je právo účastnit se řešení věcí týkajících se národnostních menšin, úzce to souvisí s oprávněním podílet se na správě věcí veřejných, ať už tímto termínem chápeme účast na politickém životě, správě státu a veřejných záležitostech, nebo jím myslíme možnost ucházet se bez diskriminace o funkce ve veřejném životě a posléze je i zastávat.⁷⁷

Uplatnění zásady rovnosti nalezneme i v dalších člancích LZPS, velmi výrazně se tento princip promítá i do úpravy práv označovaných souhrnně jako „Právo na soudní a jinou

---

⁷³ Zákon č. 301/2001 Sb., o matrikách; zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

⁷⁴ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě...*, s. 1172.

⁷⁵ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních, středních a vyšších odborných škol (školský zákon); zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství

⁷⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě...*, s. 1173.

⁷⁷ Tamtéž

právní ochranu“, která jsou obsažena v Hlavě páté, z nichž jsme již uvedli právo na tlumočnicka v situacích, kdy prohlásíme neznalost jazyka, v němž se vede řízení.

3.3 Mezinárodní dokumenty

Výchozím bodem a vůbec prvním mezinárodním dokumentem, v němž se setkáme s pojmem „rovnost bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství“, je Charta Spojených národů⁷⁸ (dále jen „Charta“) ze dne 26. 6. 1945, která byla signatářskými státy, mezi něž patřila i Československá republika, podepsána v San Francisku. Uvedenou rovnost zmiňuje Charta již ve svém prvním článku, kdy hovoří o cílech Organizace spojených národů (dále jen „OSN“). Jedním z těchto cílů je totiž právě podporování a posilování úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství, přičemž usnadnit uskutečňování daného cíle má dle dalšího článku Charty, a to článku 13 odstavce 1 písm. b), za úkol Valné shromáždění OSN. K podpoře cíle z článku 1 se OSN také zavazuje v článku 55 písm. c).

Dne 10. 12. 1948 byla jakožto rezoluce Valného shromáždění OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen „Deklarace“), která - přestože není právně závazná - stala se základním kamenem systému ochrany lidských práv.⁷⁹ Princip rovnosti bez ohledu na rasu, barvu, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, majetek, rod nebo jiné postavení člověka prostupuje celou Deklarací, neboť v článku 2 je stanoveno, že každý má všechna práva a všechny svobody stanovené Deklarací, a to bez jakéhokoli výše uvedeného rozlišování. V článku 7 je pak konkretizována rovnost před zákonem, a zároveň je zdůrazněna ochrana před jakoukoliv diskriminací. Právo uzavřít sňatek a založit rodinu má dle článku 16 každý plnoletý muž a žena, přičemž je opět výslovně zdůrazněno, že lze toto právo uplatnit bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské.

V pořadí dalším mezinárodním dokumentem je z chronologického hlediska Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia⁸⁰, jež byla sice sjednaná Valným shromážděním OSN dne 8. 12. 1948, avšak pro tehdejší Československo nabyla účinnosti dne 12. 1. 1951. Co se rozumí genocidiem podle této Úmluvy – viz. charakteristika trestných činů proti lidskosti.

---

⁷⁸ Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora

⁷⁹ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 15.

⁸⁰ Vyhláška č. 32/1955 Sb., o Úmluvě o zabránění a trestání zločinů genocidia

Dne 28. 7. 1951 byla v Ženevě sjednána Úmluva o právním postavení uprchlíků⁸¹, k níž byl později – dne 31. 1. 1967 – taktéž sjednán Protokol týkající se právního postavení uprchlíků. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku (dále jen „ČSFR“) vstoupila Úmluva v platnost dne 24. 2. 1992, Protokol pak dne 26. 11. 1991. Hned v samotném úvodu Úmluvy nalezneme zásadu, že všichni lidé mají užívat základní práva a svobody bez diskriminace. V čl. 1 je upravena definice uprchlíka, kterým je mimo jiné osoba, jež se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, a je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti. Článek 3 Úmluvy obsahuje zákaz diskriminace uprchlíků z důvodu rasy, náboženství nebo země původu, a konečně článek 33 stanovuje výslovný zákaz vyhoštění nebo vrácení uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace⁸² byla přijata na zasedání Valného shromáždění OSN dne 21. 12. 1965 a v bývalé Československé socialistické republice (dále jen „ČSSR“) nabyla účinnosti dne 4. 1. 1969, z čehož pro náš stát vyplývají jisté povinnosti⁸³. Ve své preambuli Úmluva mimo jiné prohlašuje, že je nezbytné rychle odstranit na celém světě rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a projevech, že diskriminace mezi lidmi podle rasy, barvy pleti nebo národnostního původu je na překážku přátelským a mírovým vztahům mezi národy a ohrožuje mír a bezpečnost mezi národy, a že existence rasových překážek je neslučitelná s ideály jakékoli lidské společnosti. V článku 1 je definován pojem rasová diskriminace, jehož význam bude vyložen v souvislosti s charakteristikou trestného činu apartheidu a diskriminace skupiny lidí. Dále je v Úmluvě zakotvena povinnost smluvních států zakázat a odstranit rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a zaručit právo každého na rovnost před zákonem bez rozlišování. K dosažení uvedených cílů se státy zavazují prohlásit určité činy za trestné podle zákona, těmito jsou:

---

⁸¹ Sdělení ministra zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o Úmluvě o právním postavení uprchlíků

⁸² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1947 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

⁸³ Česká republika pravidelně předkládá Výboru pro odstranění rasové diskriminace zprávy o plnění závazků z této Úmluvy. Poslední z těchto zpráv (zpráva za období od 1. 4. 2005 do 31. 7. 2009) byla schválena Vládou ČR dne 25. 1. 2010. (viz. 8. a 9. periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace [online]. Vláda České republiky, 25. 1. 2010 [cit. 10. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/8-9--CERD-final.pdf>>.)

jakékoli rozšiřování idejí založených na rasové nadřazenosti nebo nenávisti, jakékoli podněcování k rasové diskriminaci, jakož i veškeré násilné činy nebo podněcování k takovým činům proti kterékoli rase nebo kterékoli skupině osob jiné barvy pleti nebo etnického původu, jakož i poskytování jakékoli podpory rasistické činnosti, včetně jejího financování. Smluvní státy rovněž prohlásí za nezákonné organizace i organizovanou a jakoukoli jinou propagandistickou činnost podporující a povzbuzující rasovou diskriminaci a též prohlásí účast v takových organizacích nebo na takové činnosti za trestnou podle zákona. Státy také nedovolí celostátním ani místním veřejným orgánům nebo institucím podporovat nebo podněcovat rasovou diskriminaci.

Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti⁸⁴ zakotvuje neexistenci promlčecí lhůty pro válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Tato Úmluva byla přijata v New Yorku dne 26. 11. 1968 a účinnosti pro ČSSR nabyla dne 11. 11. 1970, z čehož pro naše téma plyne, že trestný čin genocidium podle § 400 TZ, trestný čin útok proti lidskosti podle § 401 TZ a trestný čin apartheid a diskriminace skupiny lidí podle § 402 TZ jsou vyloučeny z promlčení.

Jako další mezinárodní smlouvu související s tématem je třeba uvést Mezinárodní úmluvu o potlačení a trestání zločinu apartheidu⁸⁵, jež byla přijata Valným shromážděním OSN dne 30. 11. 1973 a pro tehdejší ČSSR nabyla účinnosti dne 18. 7. 1976. Úmluva obsahuje definici apartheidu – viz. trestné činy proti lidskosti – který je smluvními státy považován za zločin proti lidskosti v rozporu se zásadami mezinárodního práva. K potlačení apartheidu, k zabránění jakéhokoliv povzbuzování ke zločinu apartheidu a obdobné politice rasové segregace nebo jejím projevům a k potrestání osob, které se takového zločinu dopustí, se zavázaly státy přijmout jakákoliv legislativní nebo jiná opatření. Dále se státy podepsáním Úmluvy zavázaly přijmout legislativní, soudní a správní opatření ke stíhání, souzení a trestání osob, v souladu se svou jurisdikcí, které jsou odpovědné za činy pokládané za zločin apartheidu, nebo jsou z těchto činů obviněny bez ohledu na to, zda tyto osoby jsou usídlené na území státu, ve kterém byly činy spáchány, nebo jsou občany tohoto státu či některého jiného státu, nebo jsou osobami bez státní příslušnosti. V souvislosti s problematikou apartheidu je

---

⁸⁴ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 53/1947 Sb., o Úmluvě o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti

⁸⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 116/1976 Sb., o Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu

podstatné ještě zmínit další Úmluvu, a to Mezinárodní úmluvu proti apartheidu ve sportu⁸⁶, která byla sjednána dne 10. 12. 1985 v New Yorku a v ČSSR se stala účinnou dne 3. 4. 1988.

Princip rovnosti a zákaz diskriminace nalezneme taktéž v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech⁸⁷, který byl v New Yorku otevřený k podpisu ode dne 19. 12. 1966 a pro ČSSR nabyt účinnosti dne 23. 3. 1976. Článek 2 odstavec 1 Paktu obsahuje povinnost smluvních států respektovat práva Paktem uznaná a na svém území zajistit jejich realizaci všem jednotlivcům bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy, pohlaví, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. V článku 4 je stanoveno, že za mimořádné situace, kdy je ohrožen život národa, mohou smluvní státy přijmout opatření zmírňující jejich závazky podle Paktu, která však nejsou v rozporu s jinými závazky podle mezinárodního práva a – co je především podstatné – neznamenají diskriminaci podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství nebo sociálního původu, což značí, že toto právo nelze za žádné okolnosti „obejít“. Toť vše k obecným pravidlům vztahujícím se k principu rovnosti a zákazu diskriminace. Příkladem konkrétního ustanovení obsaženého v samotném katalogu práv Paktu, které se vztahuje k uvedeným principům, je znění článku 20 odstavce 2: *„Jakákoli národní, rasová nebo náboženská nenávisť, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí, musí být zakázána zákonem.“* Nebo lze uvést článek 24 odstavec 1: *„Každé dítě má bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, národnostního nebo sociálního původu, majetku nebo rodu právo na takovou ochranu, která mu přísluší s ohledem na jeho postavení nezletilce, ze strany jeho rodiny, společnosti a státu.“* Stejně tak se týkají zákazu diskriminace i zásady rovnosti poslední tři práva obsažená v katalogu práv, jsou jimi: právo občana podílet se na vedení veřejných záležitostí přímo či nepřímo, právo volit a být volen, vstoupit do veřejných služeb své země, a to vše v souladu se zmíněným článkem 2 Paktu (článek 25), rovnost před zákonem a ochrana zákona bez diskriminace (článek 26), zákaz upírání práva příslušníkům menšin (článek 27).

Byl-li zmíněn Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, nesmí být opomenuto jeho „dvojče“ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který byl v New Yorku otevřený k podpisu od stejného data, v ČSSR vstoupil

---

⁸⁶ Vyhláška federálního ministra zahraničních věcí č. 84/1988 Sb., o Mezinárodní úmluvě proti apartheidu ve sportu

⁸⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

v platnost ve stejný den a je součástí stejné vyhlášky ministra zahraničních věcí⁸⁸ jako Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Výčtem uvedených znaků ale podobnost obou paktů nekončí, společnou mají tyto dokumenty i obecnou klauzuli týkající se hlediska aplikace jednotlivých práv – obdobně jako článek 2 odstavec 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech hovoří článek 2 odstavec 2 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech – státy musí zaručit uskutečňování těchto práv bez jakéhokoliv rozlišování podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního a sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. Co se výslovně Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech týče, obsahuje dále ustanovení o právu na vzdělání (článek 13 odst. 1), v němž se mimo jiné praví, že vzdělání napomáhá k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými, etnickými a náboženskými skupinami.

V rámci evropského prostoru nelze opomenout nejdůležitější normativní akt Rady Evropy⁸⁹, Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁹⁰, jež byla sjednána v Římě dne 4. 11. 1950 a na území ČSFR vstoupila v platnost dne 18. 3. 1992. Článek 14 Úmluvy zdůrazňuje, že užívání práv a svobod jí přiznaných musí být zajištěno bez diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. K plnění závazků plynoucích z Úmluvy byly původně zřízeny Evropská komise a Evropský soud pro lidská práva, posléze však došlo ke sloučení obou orgánů v jeden Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“).⁹¹

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin⁹², která byla dne 1. 2. 1995 přijata ve Štrasburku na půdě Rady Evropy, obsahuje menšinová práva, jež měla být původně součástí dodatkového protokolu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jelikož by však tímto krokem došlo k podřízení ochrany menšin kontrolnímu mechanismu zmíněné Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, bylo přijetí Rámcové úmluvy

---

⁸⁸ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

⁸⁹ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008, s. 249.

⁹⁰ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

⁹¹ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 251.

⁹² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/1998 Sb., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

v tomto ohledu usnadněno – kontrolní mechanismus Rámcové úmluvy je totiž mnohem volnější⁹³: dle čl. 24 sleduje její provádění Výbor ministrů Rady Evropy.

Rámcová úmluva byla jménem České republiky podepsána dne 28. 4. 1995. Tímto aktem se Česká republika zavázala k odevzdávání pravidelných monitorovacích zpráv o plnění závazků plynoucích z tohoto dokumentu.⁹⁴

Nejen Rada Evropy, ale i Evropská unie se zabývá problematikou rovnosti osob bez rozdílu. Aby bylo v tomto směru dosaženo co největšího souladu právních řádů jednotlivých členských států, byla dne 29. 6. 2000 vydána směrnice Rady Evropské unie⁹⁵, která provádí zásadu rovného zacházení s osobami bez ohledu na rasový nebo etnický původ. Dle znění směrnice měly členské státy stanovenou povinnost implementace do 19. 7. 2003.

Článek 1 vymezuje účel směrnice, kterým je stanovení rámce pro boj proti diskriminaci z důvodu rasového nebo etnického důvodu. Dále je ve směrnici definován rozdíl mezi přímou a nepřímou diskriminací a uveden obsah pojmu „obtěžování“ (čl. 2), článek 3 zdůrazňuje, že směrnice neupravuje rozdíl v zacházení z důvodu národnosti.

Bez ohledu na předchozí ustanovení poskytuje článek 4 členským státům možnost, aby stanovily, že: „...rozdíl v zacházení, jehož důvodem je charakteristika týkající se rasového nebo etnického původu, nebude představovat diskriminaci v případech, kdy z důvodu povahy určitých dotyčných profesních činností nebo z důvodu souvislostí, v nichž jsou prováděny, představuje takováto charakteristika skutečný a rozhodující profesní požadavek pod podmínkou, že daný cíl je legitimní a požadavek je přiměřený.“ Naproti tomu mohou členské státy taktéž činit tzv. „pozitivní kroky“, za něž směrnice (čl. 5) považuje provádění nebo přijímání opatření za účelem zabránění nevýhodám souvisejícím s rasovým nebo etnickým původem či přímo za účelem kompenzace těchto nevýhod.

Je třeba říci, že směrnice představuje pouze souhrn minimálních požadavků kladených ze strany Evropské unie na právní řády členských států, neboť je výslovně v článku 6 stanoveno, že pro ochranu zásady rovného zacházení mohou tyto státy přijímat i příznivější opatření než ta uvedená ve směrnici. Státy mají povinnost zajistit, aby soudní, správní či smírčí řízení byla dostupná všem, kteří se domnívají, že vůči nim nebyla uplatněna zásada rovného zacházení (čl. 7), přičemž důkazní břemeno (o opaku) nese odpůrce (čl. 8). Jedinec,

⁹³ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. Právní ochrana etnických menšin v ČR..., s. 20 - 21.

⁹⁴ Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin: Monitorovací aktivity, přehled monitorovacích zpráv, publikace [online]. Vláda České republiky, 9. 11. 2005 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=6912>>.

⁹⁵ Směrnice rady 2000/43/EC ze dne 29. června 2000 provádějící zásadu rovného zacházení s osobami bez ohledu na rasový nebo etnický původ

kterému by mohlo hrozit nepříznivé zacházení následkem podané žaloby či jiného podnětu týkajícího se principu rovnosti, je ze strany státu chráněn opatřeními, která členský stát pro takový případ musí přijmout (čl. 9). Pro prosazování rovného zacházení všech osob bez diskriminace ustanoví státy příslušné orgány, které budou disponovat pravomocemi ve směrnici vyjmenovanými (čl. 13).

Státy mají povinnost uvést svůj národní právní řád do souladu se směrnicí (čl. 14 a násl.).

4. Role a profil práva na platformě rasově motivovaných trestných činů

4.1 Trestní právo a jeho role v oblasti rasově motivované trestné činnosti

Trestní právo je někdy vnímané též jako právo takzvaně sekundární, jelikož samo o sobě neupravuje dominantně předmět právní regulace mimo trestní oblast v celém spektru, nýbrž se dotýká pouze některých oblastí a vztahů ve společnosti.⁹⁶

Přes výše uvedenou tezi lze obecně vnímat trestní právo jako nástroj chránící práva a oprávněné zájmy osob (fyzických i právnických). Trestní právo v tomto kontextu, v obecné rovině, hájí práva a chráněné zájmy celé společnosti, státu, jeho zřízení, právě pokud není ochrana těchto zájmů regulována - střežena - jinými právními prostředky.

Oblast rasově motivovaných trestných činů se výše uvedeným východiskům příliš nevyvíjí. Dominantně vstupuje do ochrany práv a oprávněných zájmů nejen jednotlivců, ale i celé společnosti před trestnými činy taxativně uvedenými v trestněprávních normách tím, že vymezuje, co je trestný čin, stanoví podmínky trestní odpovědnosti, okolnosti vylučující trestní odpovědnost a důvody zániku trestní odpovědnosti, druhy trestních sankcí, způsob jejich ukládání, výkonu i zániku jejich výkonu, včetně podmínek zahlazení odsouzení.

Trestněprávní řešení, včetně oblasti rasově motivovaných trestných činů, představuje „ultima ratio“ jak pro zákonodárce, tak i pro soudce.⁹⁷ Nová kodifikace TZ je totiž založena na přesvědčení, že ochranu práv a svobod jednotlivců, včetně jejich života, zdraví a majetku, práv a chráněných zájmů právnických osob, jakož i demokratického státního a společenského zřízení, je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech, v souladu s pomocnou (subsidiární) úlohou trestního práva v právním řádu a ve společnosti, vymezenou nyní v § 12 odst. 2 TZ. Kriminální politika sledující kontrolu a potlačování kriminality musí proto spočívat ve vhodném vyvažování prevence a represe.

S tím je v souladu i judikatura Ústavního soudu České republiky, který ve svých nálezech⁹⁸ opakovaně zdůraznil, že trestní právo má z podstaty principu „ultima ratio“ místo pouze tam, kde jiné prostředky z hlediska ochrany práv fyzických a právnických osob jsou vyčerpané, neúčinné nebo nevhodné.

⁹⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 9-10.

⁹⁷ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 45.

⁹⁸ Např. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 413/04

Z výše uvedeného vymezení role trestního práva je na první pohled patrné, že by mělo plnit jen funkci podpůrnou a že i v souvislosti s rasově motivovanými trestnými činy je důležité v první řadě primárně uplatňovat prostředky preventivní ochrany - jak opatření podle jiných mimotrestních oborů práva (pracovní právo, správní právo, právo sociálního zabezpečení...), tak opatření v rovině mimoprávní (výchova, vzdělávání, kulturní a socioekonomická opatření). Vlastní ochrana před rasově motivovanými delikty poté spočívá zejména v samotném citlivém přístupu aplikace trestního zákoníku, kdy nejzávažnější útoky na integritu jsou označeny za trestné činy, přičemž za jejich spáchání lze uložit tresty a ochranná opatření.

Jelikož trestní právo disponuje nejcitelnějšími druhy sankcí, lze jeho prostředky uplatňovat jen proti typově nejzávažnějším případům porušení práva, kterými jsou trestné činy, přičemž za trestné činy jsou prohlášeny pouze nejzávažnější útoky na nejvýznamnější chráněné zájmy, hodnoty, vztahy. V tomto kontextu lze vnímat roli trestního práva i v oblasti rasově motivované trestné činnosti.

4.2 Profil trestněprávní úpravy v ČR

TZ neobsahuje úpravu rasově motivované trestné činnosti pouze na jednom místě. Neexistuje výčet trestných činů rasově motivovaných komplexně soustředěných v jediné hlavě nebo dílu zvláštní části TZ, jako je tomu například v případě trestných činů proti majetku apod.

Naopak, rasově motivované trestné činy nalezneme jednak v Hlavě X s názvem „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, v rámci jejíhož pátého dílu jsou upraveny „Trestné činy narušující soužití lidí“, z nichž následující mají společnou pohnutku spočívající v zášti či dokonce v nenávisti pachatele vůči rase nebo etniku: trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

Jednak se ale s problematikou rasově motivované trestné činnosti setkáme i u tzv. trestných činů proti lidskosti zařazených do Hlavy XIII dílu prvního zvláštní části TZ. Do skupiny trestných činů proti lidskosti patří: genocidium, útok proti lidskosti, apartheid a diskriminace skupiny lidí, založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka; projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.

Odhlédneme-li však od trestných činů proti lidskosti, zjistíme, že i u mnohých dalších trestných činů je pohnutkou k jejich spáchání zášť či nenávist k rase. Je tomu tak u těchto trestných činů: vražda, těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví, mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, zbavení osobní svobody, omezování osobní svobody, zavlčení, vydírání, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí; poškození cizí věci, zneužití pravomoci úřední osoby, urážka mezi vojáky, urážka mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilím, urážka vojáka stejné hodnosti násilím nebo pohrůzkou násilím, porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti, porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo s nižší hodností. Zásadním rozdílem mezi těmito jednotlivými trestnými činy a dvěma skupinami trestných činů uvedenými výše – skupinou trestných činů narušujících soužití lidí a trestných činů proti lidskosti – je fakt, že v případě zmíněných trestných činů narušujících soužití lidí a trestných činů proti lidskosti se jedná o situaci, kdy nenávist k rase vedoucí ke spáchání činů je součástí základní skutkové podstaty, kdežto v případě ostatních trestných činů se stává okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, jelikož je součástí kvalifikované skutkové podstaty.⁹⁹

Problematika rasově motivované trestné činnosti není vlastní pouze TZ, počínaje 1. lednem 2012 je v České republice účinný zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jenž ve svém § 7 vypočítává trestné činy, které jsou pro jeho účely trestnými činy relevantními. Jak je z dikce daného ustanovení patrné, jedná se o výčet taxativní, což ostatně potvrzuje i důvodová zpráva k tomuto zákonu¹⁰⁰, v níž je k tomu dále uvedeno, že výčet je omezen zejména na ty trestné činy, u nichž zavedení trestní odpovědnosti požadují mezinárodní smlouvy nebo právo Evropské unie.

V případě rasově motivovaných trestných činů je právnická osoba tedy odpovědná za: 1.) násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, 2.) hanobení národa, rasy nebo jiné etnické skupiny, 3.) podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, 4.) projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka¹⁰¹, a 5.) popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.

---

⁹⁹ Pro úplnost je potřeba dodat, že spáchání činu z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti, působí jako přitěžující okolnost (viz § 42 písm. b) TZ).

¹⁰⁰ Viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2011 [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/a2/ac/6a/08.htm>>.

¹⁰¹ Pro mne z nepochopitelných důvodů výčet neobsahuje trestný čin „Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka“, k němuž je „Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka“ v poměru subsidiarity značící větší závažnost (společenskou škodlivost) činu prvně uvedeného.

Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je prospěšné z hlediska úspěšnějšího potírání trestné činnosti, a jeho důsledkem je rozšíření okruhu pachatelů.

5. Trestné činy narušující soužití lidí

Jako první budu charakterizovat ty trestné činy s rasovým podtextem, jež spadají do skupiny trestných činů narušujících soužití lidí¹⁰². Jak už bylo výše zmíněno, jsou jimi: trestný čin násilí proti skupině obyvatelů, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

5.1. Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

Chráněným objektem je u daného trestného činu zájem na klidném občanském soužití¹⁰³, zároveň je chráněna i rovnost lidí bez rozdílu ve smyslu čl. 3 LZPS¹⁰⁴, jelikož se takového protiprávního jednání dopustí podle § 352 odstavce 2 ten, kdo: „...užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání...“ Za tento čin bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. Dle § 352 odstavce 3 bude stejně potrestán ten, kdo: a) se spolčí nebo srotí ke spáchání uvedeného činu, b) spáchá čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.¹⁰⁵

Odst. 2 § 352 obsahuje dva předměty útoku: skupinu obyvatelů a jednotlivce. O jednotlivci netřeba dále hovořit, význam pojmu je myslím zcela jednoznačný, naopak skupinu obyvatelů by bylo jistě vhodné blížeji definovat. Co musí především zaznít, je to, že skupina obyvatelů sestává nejméně ze tří lidí. Předchozí pravidlo tak úzce koresponduje se

---

¹⁰² Dříve, podle trestního zákona, byla skupina těchto trestných činů označena jako „Trestné činy hrubě narušující občanské soužití“.

¹⁰³ Tamtéž, s. 785.

¹⁰⁴ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 32.

¹⁰⁵ Písm. b) bylo do třetího odstavce § 352 TZ vloženo v důsledku novelizace (č. 330/2011 Sb.). Ačkoliv bylo cílem této novelizace vyhovění požadavku Rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva (viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů* [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2011 [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/ae/ac/6a/08.htm>>.), shledávám, že konečný výsledek se bohužel minul účinkem. Z nepochopitelných důvodů totiž došlo v třetím odstavci písm. b) k odkazu na odstavec první, který však představuje samostatnou skutkovou podstatu mající obecnější charakter, a nikoliv skutkovou podstatu rasově motivovaného trestného činu (první odstavec se od toho druhého, na něž by se měl dle shora uvedeného Rámcového rozhodnutí Rady třetí odstavec písm. b) vztahovat, liší nejen předmětem útoku, ale i pohnutkou a jednáním). Nápravu by bylo možné sjednat buď formou odkazu třetího odstavce písm. b) na oba předchozí odstavce - na 1. i 2., anebo jen na odstavec 2.

starořímskou zásadou „Tres faciunt collegium“, jež neznamena nic jiného, než že „Tři tvoří spolek“. Jinak skupinu obyvatelů určuje až už skutečná, či domnělá rasa, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo „nevyznání“.

Objektivní stránka činu podle § 352 odstavce 2 spočívá v užití násilí nebo ve vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu¹⁰⁶. Objektivní stránkou činu dle § 352 odstavce 3 písm. a) je pak spolčení či sročení k takovému jednání.

Násilím rozumíme fyzický útok vůči druhému, který ne vždy musí vyústit v ublížení na zdraví.¹⁰⁷ Útok může mířit na fyzickou integritu, rovněž ale může spočívat v násilném zavlčení nebo v omezení pohybu člověka.¹⁰⁸ Násilí ani výhrůžka neslouží jako prostředek k vynucení určitého chování, nýbrž samy o sobě jsou cílem.¹⁰⁹

Spolčení a sročení jsou případem trestné součinnosti a postihují se jako dokonany trestný čin. Spolčení je dohoda, byť i konkludentní, dvou nebo více osob o budoucím spáchání konkrétního trestného činu. Sročení je faktické sdružení nejméně tří osob ke spáchání individuálně určeného trestného činu, které směřuje k okamžitému či bezprostřednímu spáchání trestného činu.¹¹⁰

Trestného činu dle § 352 odstavce 2 se může dopustit kdokoliv. Pachatelem může být i osoba, která je stejné rasy, etnika, národnosti, politického přesvědčení nebo vyznání jako oběť činu.¹¹¹ Po subjektivní stránce se žádá úmysl.

Aby mohlo dojít ke kvalifikaci jednání podle § 352 odstavce 2, musí být splněna podmínka motivace útoku obsažená v daném ustanovení, což v praxi znamená, že není

---

¹⁰⁶ Škodou velkého rozsahu se v souladu s § 138 odst. 1 TZ rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 000 Kč. Vzhledem k takto zákonodárcem přísně nastavené hranici obsažené ve skutkové podstatě § 352, lze pochybovat o praktické využitelnosti dané skutkové podstaty. Obávám se totiž, že jen velmi nepatrné procento obyvatelstva (neřkuli obyvatelstva, vůči kterému je směřován rasově motivovaný útok) disponuje majetkem, jehož výše by splňovala podmínku zakotvenou v uvedeném ustanovení TZ, tudíž také - dle mého mínění - jen nepatrné procento obyvatelstva se může ve skutečnosti stát obětí předmětného vyhrožování. Proto se domnívám, že by bylo opravdu namístě uvažovat o snížení nekompromisního minima částky 5 000 000 Kč.

¹⁰⁷ Dojde-li ale přeci jen k ublížení na zdraví, nelze dle soudu (viz R 11/1971) jednání pachatele kvalifikovat jako jednočinný souběh trestného činu ublížení na zdraví (§ 146 odst. 1 TZ), popř. těžkého ublížení na zdraví (§ 145 odst. 1 TZ), s trestným činem podle § 352 odst. 2 TZ, nýbrž je nutno takový čin posoudit v souladu s kvalifikovanou skutkovou podstatou § 146 odst. 1, 2 písm. e) TZ, eventuálně § 145 odst. 1, 2 písm. f) TZ. Výjimka by nastala v případě, a tudíž souběh (těžkého) ublížení na zdraví a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci by byl možný tehdy, kdyby pachatel užil násilí právě vůči skupině obyvatelů, přičemž jen někter/ým (ěmu) by byla opravdu újma způsobena.

¹⁰⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 786.

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 462.

¹¹⁰ Nejvyšší státní zastupitelství. *Extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, říjen 2009 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na <portal.justice.cz/nasz/soubor.aspx?id=82741>.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97

dostačující motivace zaměřená na jiné charakteristiky napadených osob, než jsou uvedeny v § 352 odstavci 2, protože citovaná skutková podstata neposkytuje univerzální ochranu všem skupinovým zájmům, nýbrž poskytuje ochranu jen těm taxativně vyjmenovaným.¹¹² Bude-li tedy motivem činu jiný důvod – sousedský nebo rodinný spor, sportovní povzbuzování apod., nepůjde o tento trestný čin¹¹³ a jednání bude moci být eventuálně – s ohledem na konkrétní situaci – posouzeno podle obecnějších ustanovení § 352 odstavce 1 či § 353, která jsou k § 352 odstavci 2 subsidiární.¹¹⁴

Motivace útoku je tedy naprosto klíčová a podle soudu¹¹⁵ na ni není možné bez dalšího usuzovat z „pouhého“ obsahu slovního vyjádření. I když tedy pachatel užije vůči jinému (jiným) rasově motivované výhrůžky, nelze jen na základě toho učinit závěr o existenci subjektivní stránky trestného činu. Rasově motivovaná pohnutka musí představovat buď zcela, či alespoň z převážné části skutečný důvod pachatelova jednání.

Ačkoliv souhlasím s tím, že je v každém směru zapotřebí pečlivě zkoumat pohnutku jednání pachatele, nemohu se zároveň ubránit pocitu, že při respektování posledně citovaného soudního rozhodnutí by mohlo dojít k situaci, že by se rasová pohnutka v kontextu ustanovení § 352 odst. 2 stala v reálu neprokazatelnou a jednání pachatele by bylo možné ve většině případů kvalifikovat maximálně dle obecnějšího § 353 TZ.

Nyní k obsahu samotné pohnutky: Z důvodové zprávy k návrhu TZ¹¹⁶ vyplývá, že čin podle § 352 odst. 2 může být motivován jak skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušností ke skupině lidí. Slovo „domnělou“ bylo do citovaného ustanovení TZ – a nejen do něj, nýbrž i do ostatních ustanovení, která upravují problematiku rasově či obdobně motivovaných trestných činů - vloženo proto, že v praxi se velice často vyskytují útoky motivované rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině lidí, přičemž pachatelé často na takovou příslušnost usuzují z barvy pleti či jiných vzhledových znaků napadené osoby, aniž by jim skutečná rasová, etnická, národnostní nebo jiná příslušnost ke skupině lidí byla známa.

To znamená, že zavedení výrazu „domnělou“ do TZ by mělo napomoci úspěšnějšímu postihu rasově motivovaných trestných činů, jelikož je nyní pomýšleno i na ty situace, se

---

¹¹² HERCZEG, Jiří. *Extremismus, tolerance...*, s. 5.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 786.

¹¹⁴ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 463.

¹¹⁵ TR NS 33/2007 – T 966

¹¹⁶ *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Trestní zákoník.cz, 2008 [cit. 15. 12. 2010]. Dostupné na <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.

kterými trestní zákon dříve nepočítal a jejichž řešení tak spočívalo pouze na úvaze soudu¹¹⁷: dopustí-li se totiž pachatel na jednotlivci protiprávního jednání, ať už z důvodu rasy, etnika či jiného, přičemž se tento důvod neopírá o reálný základ, jelikož oběť není příslušníkem např. té které etnické skupiny, jak pachatel původně mylně usuzoval z odlišné barvy pleti jednotlivce, bude pachatel přesto trestně odpovědným z rasově motivovaného trestného činu.

5.2 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

Uvedeného trestného činu se podle § 355 odst. 1 TZ dopustí ten, kdo: „...*veřejně hanobí a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání...*“ Za tento čin následuje trest odnětí svobody až na dvě léta.

Trest odnětí svobody až na tři léta bude dle znění § 355 odstavce 2 náležet tomu, kdo spáchá zmíněný čin: „...a) nejméně se dvěma osobami, nebo b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.“

Objektem tohoto trestného činu – stejně jako i v pořadí posledního rasově motivovaného trestného činu ze skupiny trestných činů narušujících občanské soužití, kterým je trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod – je již zmíněná rovnost lidí bez rozdílu garantovaná čl. 3 LZPS.

Objektivní stránka spočívá ve veřejném hanobení některého národa, jeho jazyka nebo uvedených skupin osob. Co se rozumí pojmem hanobení, osvětluje například rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky¹¹⁸, které takové jednání definuje jako hrubé snižování vážnosti, jež se může projevat v jakékoliv formě – výslovně či zahaleně, tvrzením určitých skutečností nebo naopak jejich neuvádění. Za hanobení je dle citovaného rozhodnutí považována i nadávka.

Hanobení lze také vymezit jako hrubě urážlivý projev, kterým může dojít k znevážení, potupení, snížení vážnosti, zesměšňování národa, jeho jazyka, etnické skupiny nebo rasy, či

---

¹¹⁷ Došlo-li v době platnosti trestního zákona k trestnému činu, jehož se pachatel dopustil např. vůči osobě romského etnika z důvodu nenávisti k všem lidem „nebílé“ rasy, přičemž se pachatel mylně domníval, že Romové jsou příslušníky negroidní rasy, záleželo na konkrétním soudu a jeho právní kvalifikaci jednání – soud sice mohl takové protiprávní jednání v souladu s v textu již citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu (Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97) kvalifikovat jako rasově motivovaný trestný čin, mohl však zároveň stanovený judikát nerespektovat a jednání posoudit jako pokus rasově motivovaného trestného činu, uznat pachatele vinným z (obecněji konstruované) základní skutkové podstaty neobsahující rasově motivovanou pohnutku, či dokonce pachatelovo jednání jako trestný čin neposoudit.

¹¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 20. 10. 1927, sp. zn. Zm I 261/27

skupiny obyvatel. Tento projev může být učiněn ústně, písemně, vyobrazením či jakýmkoliv dalším způsobem, přičemž jeho urážlivost může vyplývat z obsahu a způsobu jeho vyslovení, ze způsobu jeho provedení, eventuelně z dalších okolností.¹¹⁹ Zářným příkladem hanobení by mohl být projev bývalého předsedy SPR – RSC¹²⁰ Miroslava Sládka ze dne 25. 7. 1996, v němž uvedl, že: „*Cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože prakticky to už je jejich největší zločin.*“, avšak s ohledem na trestní nestíhatelnost poslance za výroky učiněné v Poslanecké sněmovně, byla Miroslavu Sládkovi pouze uložena pokuta mandátovým a imunitním výborem.¹²¹

Definice termínu hanobení z odlišného úhlu pohledu, tedy z pohledu toho, co naopak není považováno za hanobení, je následující: nejedná se o hanobení v případě, kdy se pouze konstatuje objektivní skutečnost – objektivně existující fakt – který může vyvolat negativní hodnocení o národu, že nemá demokratickou tradici nebo například o jazyku, že je primitivní.¹²²

Co musí být dále splněno, aby se mohlo jednat o trestný čin podle § 355 trestního zákoníku, je podmínka učinění hanobení veřejně. Veřejně je v souladu s § 117 TZ čin spáchán tehdy, jestliže je spáchán: „...a) *obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo b) před nejméně třemi osobami současně přítomnými.*“ Uvedená podmínka je neoddiskutovatelná, na druhou stranu je však dle Nejvyššího soudu¹²³ nepodstatné, jaký měl hanobící projev na veřejnosti ohlas.

Subjekt i subjektivní stránka jsou totožné jako u již zmíněného trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci a trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, jehož analýza bude následovat posléze. Pachatelem těchto činů může být kdokoliv, tedy i člověk stejné rasy, etnika, národnosti, politického přesvědčení nebo vyznání jako oběť činu, a po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

Znakem jednání podle § 355 odst. 1 písm. b) je identická pohnutka s pohnutkou obsaženou v § 352 odst. 2 TZ.

---

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 790.

¹²⁰ Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa

¹²¹ HERCZEG, Jiří. *Extremismus, tolerance...*, s. 6.

¹²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 433.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2002, sp. zn. 7 Tdo 989/2002

Z výše popsaných charakteristik hanobení musí dle mého názoru v praxi plynout značné problémy. A to nejen v praxi jako takové, v praxi soudní, kdy se obtíže s výkladem pojmu hanobení mohou projevit ve formě nejednotného rozhodování, nýbrž tyto problémy v první řadě významně a negativně ovlivňují život každého člověka, jenž tak nemůže oplývat absolutní právní jistotou ve vztahu ke svým právům, povinnostem a svobodám.

Ono je totiž nesmírně komplikované stanovit kritéria, za pomocí níž by se dalo jednoznačně a bez jakýchkoliv pochyb určit, zda se v konkrétním případě jedná o realizaci LZPS garantovaného práva na svobodu projevu dle čl. 17 či o trestný čin ve smyslu § 355 TZ.

Je vymezení takových kritérií vůbec uskutečnitelné? Obávám se, že odpověď na otázku není kladná. Hranice mezi dovoleným a právně postižitelným tak zůstávají leckdy¹²⁴ velmi nezřetelné. Pro jednoho může být stejný výrok pouhým konstatováním objektivně existující skutečnosti, pro jiného pak naplněním skutkové podstaty trestného činu.¹²⁵ Vezmeme-li navíc v úvahu, že pro kvalifikaci jednání dle ustanovení § 355 TZ není v souladu s názorem Nejvyššího soudu rozhodné, jaký měl dotčený výrok na veřejnosti ohlas, musíme konstatovat, že posuzování nenávistných výroků z hlediska trestněprávního je o to nesnadnější.

Uvedené potíže však nesouvisí pouze s trestným činem dle § 355 TZ, potýká se s nimi většina verbálních trestných činů, jelikož svoboda projevu se v tomto směru dostává do kolize s - v demokratickém státě nezbytnou - trestněprávní regulací. Svoboda projevu totiž není absolutní, zákon (TZ) ji může omezit: „...jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“¹²⁶ Mám neodbytný pocit, že uvedené pravidlo však mnozí

---

¹²⁴ Zdůrazňuji však slovo „leckdy“. Nikoliv každé vyjádření je nejednoznačné, takový závěr by byl mylný. Domnívám se, že kupříkladu o následujícím výroku adresovaném osobám vietnamské národnosti není zapotřebí vést polemiky a lze bezvýhradně souhlasit s klasifikací jednání pachatele dle § 355 TZ: „*Žluté huby, jste spodina a žlutá lůza, jste šikmooké kurvy a je třeba od vás vyčistit nádraží.*“ (viz Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 55 To 301/2009)

¹²⁵ Viz případ šéfredaktora a zároveň vydavatele deníku, který rozhodl o zařazení a otištění článku nezávislého publicisty pod názvem „Vražedná aliance“, v němž autor obviňuje židy, Kosovské Albánce, přistěhovalce, cizince a národnostní menšiny na území České republiky z negativního působení na politickou a ekonomickou sféru a vyvolává tak antipatie, intoleranci, nepřátelství a nenávist vůči těmto osobám. Za své jednání byl uvedený šéfredaktor – vydavatel odsouzen, přičemž jeho vinu posléze potvrdil i Ústavní soud, když odmítl jeho ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost. Ve svém odůvodnění pak Ústavní soud zdůraznil, že: „... jak obsah, tak i forma vyjádřených názorů, myšlenek či informací musí podléhat nutným omezením, vyjadřujícím zájem demokratické společnosti na zachování obecně uznávaných pravidel slušnosti a respektování zákonných práv jednotlivců.“ (Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 435/01)

¹²⁶ Viz čl. 17 odst. 4 LZPS

nereflektují a navzdory jeho neoddiskutovatelnosti se odvolávají na nadřazenost ústavního zákona vůči TZ.¹²⁷

Nutno říci, že oba extrémní jsou nesprávné – jak víra v bezbřehé právo vyjadřovat jakékoliv, třeba i nekonformní a odsouzeníhodné názory, tak urputná snaha o kriminalizaci byť kontroverzních postojů. Prvé může přirozeně vést k naplnění skutkové podstaty trestného činu, druhé by se mohlo zase negativně odrazit na vnímání demokracie. Jak ale zajistit předvídatelnost práva, aniž bychom zároveň byli nuceni zavést zakázané výroky přímo do trestního kodexu?

Jednoduché a zároveň dokonale účinné řešení podle mého názoru neexistuje. Dokud bude v našem státě platit legální omezení svobody projevu a náš ústavní zákon nebude obsahovat klauzuli srovnatelnou se zněním prvního dodatku americké ústavy, jež zakazuje, aby Kongres vydával zákony omezující svobodu slova, budeme se muset spolehnout na zdravý lidský (selský) rozum a na erudovanost a profesní kvalitu soudců, jež by měla být v každém případě podpořena důkladnou znalostí bohaté a inspirativní evropské¹²⁸ či české judikatury.

Pro českou justici mohou být v tomto směru do jisté míry nápomocny i zmíněné Spojené státy americké, které navzdory shora uvedenému ústavnímu dodatku, nepovažují svobodu slova za absolutní a dovolují zákonu, aby ji výjimečně omezil v případě, že je splněno minimálně jedno ze dvou kritérií: 1.) existuje bezprostředně hrozící nezákonné jednání = zákon může omezit projevy, které mají za cíl vyvolat násilí a protiprávní jednání, přičemž je pravděpodobné, že je tyto projevy bezprostředně vyvolají, a 2.) existuje úmysl

---

¹²⁷ V jedné z kauz namítala obhajoba obviněné, že §§ 403 a 404 TZ jsou v rozporu s Ústavou a LZPS, a to s poukazem (mimo jiné) na čl. 17 odst. 1 a 2 LZPS, přičemž nebrala v potaz uvedené legální omezení svobody projevu.

¹²⁸ Evropská judikatura oplývá množstvím kauz vztahujícím se k problematice kolize svobody slova a nutné trestněprávní regulace. Např. (tehdy ještě) Evropská komise pro lidská práva ve věci Glimmerveen a Hagenbeek proti Holandsku (Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. 10. 1979, Glimmerveen a Hagenbeek proti Holandsku, č. stížností 8348/78, 8406/78) dospěla k závěru, že stěžovatelé, kteří rozšiřují myšlenky diskriminace na základě rasových nebo etnických důvodů, se nemohou dovolávat ochrany čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (článek zakotvující svobodu projevu). V daném případě se jednalo o distribuci letáků adresovaných „Holandánům bílé rasy“ a obsahujících výroky o snaze vystěhovat všechny osoby, které nejsou bílé rasy, a to bez ohledu na občanství, rodinné vztahy apod. O uvedené rozhodnutí se ve své argumentaci opřel např. Nejvyšší správní soud, když zamítl kasační stížnost napadající rozhodnutí o rozpuštění shromáždění, které směřovalo k omezení lidských práv a svobod (viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 5 As 25/2009 – 83). Jako další příklady evropské judikatury zabývající se svobodou slova a jejich nezbytných mezí mohou sloužit následující: Rozhodnutí ESLP ze dne 23. 9. 1994, Jersild proti Dánsku, č. stížnosti 15890/89; Rozhodnutí ESLP ze dne 8. 7. 1999, Arslan proti Turecku, č. stížnosti 23462/94; Rozhodnutí ESLP ze dne 20. 2. 2007, Igor Ivanov proti Rusku, č. stížnosti 34000/02; Rozhodnutí ESLP ze dne 10. 7. 2008, Soulas a ostatní proti Francii, č. stížnosti 15948/03; Rozhodnutí ESLP ze dne 4. 11. 2008, Balsyte-Lideikiene proti Litvě, č. stížnosti 72596/01; Rozhodnutí ESLP ze dne 16. 7. 2009, Feret proti Belgii, č. stížnosti 15615/07, apod.

zastařit = zákon může omezit projevy, které představují skutečnou hrozbu pro konkrétní osoby.¹²⁹

Zmíněná kritéria se sice ve Spojených státech amerických uplatňují při posuzování ústavnosti již vydaného zákona omezujícího svobodu slova, nevidím však důvod, proč jejich myšlenku nevyužít a v modifikované formě se jimi při hodnocení verbálních rasově motivovaných trestných činů neinspirovat.

Finální verdikt tak jako tak spočívá na soudci, který by měl vždy pečlivě zvažovat míru vybočení nenávistného výroku z mezí svobody projevu a v případě výskytu nepatrných pochybností stran dovolenosti takového výroku, měl by se spíše přiklonit k výkladu pro obviněného příznivějšímu.¹³⁰

5.3 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

Tento trestný čin je dle § 356 odst. 1 TZ spáchán tím, kdo: „...veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků...“ Pachateli za čin náleží trest odnětí svobody až na dvě léta a stejně bude potrestán i tehdy, pokud se ke spáchání tohoto činu spolčí nebo srotí – viz § 356 odst. 2 TZ. Třetí odstavec § 356 upravuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, při jejichž splnění se trest odnětí svobody pohybuje v rozmezí šesti měsíců až tří let. Těmito okolnostmi jsou: spáchání činu uvedeného v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem; nebo případ, kdy se pachatel aktivně účastní takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

O objektu uvedeného trestného činu bylo pojednáno výše. Hodný delší poznámky je ale termín „jiná skupina osob“.¹³¹ Jinou skupinou osob je zde míněna v návaznosti na

---

¹²⁹ Srv. *Extrémistické projevy a jejich současné místo podle Ústavy USA* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2010 [cit. 15. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/projevy-extremismu-na-internetu.aspx>>.

¹³⁰ V tomto směru tedy souhlasím s M. Bartoněm, který říká, že bychom neměli vnímat přípustnost obsahově zaměřené regulace jako generální mandát pro veřejnou moc rozhodovat o správných a špatných názorech, nýbrž bychom takovou přípustnost měli považovat za specifickou výjimku, kterou není vhodné pojímat příliš extenzivně s ohledem na riziko utlumení veřejné debaty. (viz BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 225.)

¹³¹ V tomto směru si dovoluji menší odbočení od trestného činu podle § 356 TZ. Nelze si nevšimnout, že TZ v souvislosti s tzv. rasově motivovanými trestnými činy disponuje množstvím obdobných pojmů - v § 352 se nachází „skupina obyvatel“, § 355 operuje ve svém nadpise s „jinou skupinou osob“, v odst. 1 písm. b) pak už

konkrétně v tomto ustanovení vymezené skupiny osob skupina lidí, která je spojena sociálními vztahy. Vzhledem k různorodosti skupin vypočtených v § 356 odst. 1 je obtížné vymezit nějakou obecnou definici skupiny osob, přesto můžeme říci, že u každé takové skupiny musí být minimálně zjištěno, že: a) určitý člověk má něco společného s řadou druhých lidí, b) tato skutečnost ovlivňuje jeho jednání vůči nim, jako příslušníkům takové skupiny, a c) odlišuje ho od všech ostatních lidí (nikoli jen dalších skupin).¹³²

Co se týče objektivní stránky, jednání podle § 356 TZ spočívá ve veřejném podněcování k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, anebo ve spolčení či srovnání k těmto činům.

Podněcováním se rozumí projev, kterým pachatel zamýšlí vzbudit u jiných osob nenávist k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo vyvolat jednání dalších osob vedoucí k omezování práv a svobod jejich příslušníků, a podstatné je, že tento projev může být učiněn jak ústně, tak písemně – eventuelně i jinak, tudíž absolutně nezáleží na jeho formě. Stejně tak může být podněcování konáno přímo nebo nepřímou, zjevně i skrytě.¹³³ Trestný čin je dokonán již okamžikem projevu – tedy projevem samotným, netřeba čekat na vyvolání účinků projevu, k těm totiž ve skutečnosti ani nemusí dojít, jelikož se jedná o delikt ohrožovací.¹³⁴

Uveďme si typický příklad trestného činu podle § 356 TZ. Tím by byla výzva ze strany pachatele směřující k majitelům restaurací, aby do svých zařízení zakázali vstup Romům, Arabům, muslimům apod.¹³⁵ Naopak jako „pouhý“ návod¹³⁶ k tomuto trestnému by

---

jen se „skupinou osob“; v § 356 jsou tato slovní spojení použita přesně opačně, § 400 odst. 1 obsahuje „jinou podobnou skupinu lidí“, v § 401 se vyskytuje „skupina obyvatelstva“ (odst. 1 písm. c) a e), celý § 402 hovoří o „skupině lidí“, a konečně v § 403 odst. 1 je opětovně užitá „jiná skupina osob“. Ačkoliv se na první pohled může stát, že každý z těchto výrazů je pochopitelný a v kontextu znění skutkové podstaty, jejíž součástí je, jeho aplikace dává smysl a zdá se být tudíž naprosto opodstatněná, mám za to, že jisté nesnáze předmětná podobnost jednotlivých slovních obrátů skýtá: Za 1.) Uvedená vyjádření jsou si sice podobná, přesto však nejsou stejná, a proto je nelze vzájemně zaměňovat. Každé má jiný význam. Za 2.) Obsah mnohých z těchto výrazů není jednoznačný a ani v právních kruzích nepanuje naprostá shoda ohledně přesné interpretace. Snad by se dokonce nabízelo označení takových slovních spojení jako vágních... Celou, a podle mého nepříznivou situaci by kupříkladu jistě podstatně zjednodušilo a možná dokonce i vyřešilo, kdyby bylo do shora zmíněných skutkových podstat rasově motivovaných trestných činů zavedeno pouze jediné slovní spojení charakterizující určité lidské seskupení, a to třeba slovní spojení „skupina osob“, jež by veškeré další obdobné výrazy s konečnou platností sjednotilo, přičemž by se zároveň s tím stal daný pojem součástí výkladových ustanovení, v důsledku čehož by do budoucna nepřicházely v úvahu žádné případné dezinterpretace.

¹³² VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k l. 8. 2011*. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011, s. 1238 – 1239.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. 6 Tdo 524/2002

¹³⁴ HERCZEG, Jiří. *Extremismus, tolerance...*, s. 6.

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 792.

bylo eventuálně možné posoudit jednání majitele baru, který svým (dvěma) zaměstnancům přikáže, aby do jeho podniku zakázali vstup příslušníkům romského etnika. Nebyla by totiž splněna podmínka „veřejnosti“.¹³⁷

Z dikce ustanovení § 356 odst. 3 písm. b) uvozeného slovním spojením: „*účastní-li se aktivně takovým činem*“ ..., vyplývá, že se tento odstavec nemůže nevztahovat na jiné jednání, než na to zakotvené v odst. 1 téhož paragrafu. Jinak řečeno: Aby mohl být pachatel za svůj čin postižen dle kvalifikované skutkové podstaty § 356 odst. 1, 3 písm. b), musí veřejně podněcovat k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků a zároveň s tím se aktivně účastnit činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

Co ale znamená zmíněná aktivní účast? Podle komentáře¹³⁸ je ji třeba chápat jako kvalifikovaný podíl na činnosti, ať už skupiny, organizace nebo sdružení, a proto nestačí např. jen pouhé projevy sympatií k takové skupině, organizaci nebo sdružení nebo pouhé formální členství v ní, aniž by se pachatel zapojoval do jejich aktivit spočívajících přinejmenším v hlásání diskriminace, násilí nebo rasové, etnické, třídní, náboženské nebo jiné nenávisti (čímž jsou míněny další obdobné projevy směřující k uskutečňování takových původně jen hláсанých názorů).

Aktivní účast tedy z principu vylučuje jakékoliv formy pasivní účasti v podobě placení členských příspěvků či poskytování darů, které tak nebudou moci být dle § 356 TZ právně postižitelné, avšak s ohledem na další okolnosti by přicházela v úvahu kvalifikace jednání dle § 403 TZ, o němž bude v následujícím textu pojednáno blíže.

O subjektu a subjektivní stránce již bylo zmíněno výše, pachatelem může být kdokoliv a je vyžadován úmysl. V případě, že by došlo k souběhu trestného činu podle § 356 TZ a trestných činů podle §§ 403 a 404 TZ (jejichž rozbor bude následovat posléze), byl by první z uvedených trestných činů fakticky konzumován trestnými činy podle § 403 a § 404 TZ.¹³⁹

---

¹³⁶ Vztah pojmů „podněcování“ a „návod“ je vůbec zajímavý. Jistá spojitost či paralela by se mezi nimi dala nalézt. Podle § 24 odst. 1 písm. b) TZ je návodcem ten, kdo v jiném úmyslně vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin. Stejný cíl, jako návodce, si vytyčil i ten, kdo druhé podněcuje. Avšak na rozdíl od návodu může být podněcování (ať už obecně dle § 364 či podněcování ve smyslu § 356) adresováno jak neurčitěmu okruhu a počtu osob, tak individuálně určeným osobám (viz Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. 6 Tdo 524/2002). Návod je naopak charakteristický tím, že směřuje k určité osobě a k individuálně určenému trestnému činu (viz např. Usnesení Nejvyššího soudu české republiky ze dne 23. 3. 2011, sp. zn. 7 Tdo 177/2011-29). Závěr z výše uvedeného lze tedy učinit takový, že podněcování je pojem širší než návod.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. 6 Tdo 524/2002

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II...*, s. 3022.

¹³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 792.

5.3.1 Případ www.chceteje.cz

Navzdory poměrně jasné definici podněcování, vycházející z ustálené soudní praxe, se jistě nelze vyhnout kauzám vzbuzujícím pochyby stran právní kvalifikace.

V nedávné minulosti řešila justice tento případ: Na internetových stránkách www.chceteje.cz, jež svým názvem i obsahem parodovaly kampaň realizovanou společností Člověk v tísní, pojmenovanou jako „NEOnáček: Chcete ho?“ (www.chceteje.cz)¹⁴⁰, byly uveřejněny rádoby vtipné „inzeráty“. Jeden z „inzerátů“ vypadal následovně - k fotografii dvou asijských dívek je připojen popis: „*Jména: Ti a Phoi, Země původu: Vietnam, Zdravotní stav: Taiwanská chřipka a žloutenka typu C, Charakter: děvčata právě vyplňují žádost o trvalý pobyt. Chtějí pracovat ve škodovce, ale jen tak dva týdny. Pak nastoupí do stánku, výroby cigaret nebo hydroponní pěstírny marihuany. Mají neuvěřitelnou touhu zbohatnout, a to za každou cenu. Chcete je?*“ Přes fotografii je umístěn (jako přes všechny fotografie ostatních „inzerátů“) text: „Imigranti – chcete je u Vás doma?“ spolu se symbolem bomby (jak vyplývá z unesení o zahájení trestního stíhání, jedná se o teroristickou bombu z konce 19. stol.).

Vlastník a provozovatel příslušných internetových stránek byl obviněn z trestného činu dle nynějšího § 356 TZ, státní zástupce jeho stíhání zastavil z důvodu, že obviněný obsahem internetových stránek nebyl způsobilý podněcovat k nenávisti k jakékoliv skupině osob, přičemž svoji argumentaci státní zástupce podložil odborným vyjádřením popisujícím dotyčné „inzeráty“ jako nezralé, neobjektivní, amatérské s nádechem osobní zaujatosti a s prvky recese jejich autorů, s tím, že tyto inzeráty mají působit na podprahové vnímání. Státní zástupce proto konstatoval, že přiznat kampani „podněcující“ účinek na úrovni podprahového vnímání, tedy takový, jaký zcela legálně vyvolává jakákoliv reklama, nemůže být racionálním předmětem trestního řízení.

Nejvyšší státní zástupkyně usnesení o zastavení trestního stíhání zrušila jako nezákonné, neboť bylo podle ní vydáno na podkladě nedostatečně zjištěného stavu věci, který neumožnil spolehlivě rozhodnout. Ve věci bylo proto doplněno dokazování, po němž však následovalo opětovné zastavení trestního stíhání s odůvodněním opírajícím se o znalecký posudek revidující předchozí odborné vyjádření v tom směru, že obsah stránek

---

¹⁴⁰ Kampaň „NEOnáček: Chcete ho?“ odkazovala na známý televizní pořad o zvířatech. Uvedený název byl dle závěrečné zprávy o kampani zvolen záměrně s cílem zaujmout mladé lidi a upozornit je na problematiku pravicového extremismu. Více o kampani viz Člověk v tísní. *Závěrečná zpráva o kampani NEOnáček: Chcete ho? a projektu Dovedu to pochopit?*. [online]. Varianty: vzdělávací program společnosti Člověk v tísní, 2008 [cit. 6. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_36.pdf>.

www.chceteje.cz sice byl shledán závadným a podněcujícím k nenávisti, nebylo však možné zjistit, kdo je autorem posuzovaných a závadných webových stránek, zejména to, zda je autorem těchto stránek právě obviněný.

Tudíž vyvstal právní problém, zda a nakolik lze činit trestně odpovědnou osobu držitele internetové domény za obsah webových stránek, a to konkrétně v případě, kdy se nepodaří prokázat, že držitel domény je současně autorem závadného obsahu domény. Státní zástupce dospěl k závěru, že v úvahu by přicházela pouze odpovědnost držitele domény za účastenství, a to ve formě pomoci, spočívající v umožnění spáchání činu zajištěním prostoru na internetu nebo umožněním přístupu k němu autoru, tj. hlavnímu pachateli. V konkrétním případě však autor závadného obsahu nebyl zjištěn, což nestačí k rozhodnutí o trestní odpovědnosti obviněného alespoň ve smyslu pomoci ke spáchání trestného činu.

V této souvislosti poukázal státní zástupce na nemožnost získat od USA v rámci právní pomoci údaje k předmětným webovým stránkám registrovaným na americkém serveru. Předpokladem pro to, aby dožádaný stát sdělil takovéto údaje, je naplnění podmínky oboustranné trestnosti, tzn., že nestačí, aby daný skutek byl trestný podle českého práva, ale musí být trestný i v dožádaném státě. Vzhledem k – v textu již zmíněné – problematice amerického pojetí svobody slova, které je od toho českého diametrálně odlišné, obsah webových stránek, který by mohl v České republice naplnit skutkovou podstatu některého rasově motivovaného trestného činu, tak ve Spojených státech nebude trestný.

Podíváme-li se na případ pouze z hlediska případného naplnění skutkové podstaty trestného činu Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, domnívám se, že prvotní posouzení „inzerátů“ dle ustanovení § 356 TZ bylo naprosto správné. Co jiného než nenávist, odpor či xenofobii měly za cíl fotografie s doprovodnými texty v návštěvnicích webových stránek vyvolat? Poukaz na recesi a podobnost účinku „inzerátů“ s účinky jakékoliv reklamy se mi zdá irelevantní a působí na mne spíše jako výmluva. Stejný argument by totiž mohl posloužit při obhajobě jakéhokoliv obdobného, zákon překračujícího jednání. Za takové situace by jakýkoliv nenávistný výrok či rasistické vyobrazení mohlo být omluveno autorovým smyslem pro humor. V tom případě by pak ale existence skutkových podstat rasově motivovaných trestných činů neměla žádný význam, protože by příslušná ustanovení TZ nemohla sloužit svému účelu.

S plným vědomím principu ultima ratio a subsidiarity trestní represe se mi kauza www.chceteje.cz jeví jako čítankový projev trestného činu dle § 356 TZ. Vždyť každý jednotlivý „inzerát“ představuje „typického“ příslušníka odlišné (= „nebílé“) rasy, jiného (=

„neslovanského“) etnika, popřípadě cizí (= „nečeské“) národnosti v jeho „typickém“ vzezření, chování a roli, čímž bez dalšího a ve zkratce podává v negativním slova smyslu o daných rasách, etnikách či národnostech zkreslený a neobjektivní pohled, a diskriminačním způsobem tak paušalizuje tyto skupiny lidí.

Výrazně v rozporu se zásadou rovnosti lidí bez rozdílu mi připadá generalizace imigrantů z Afriky jakožto nositelů AIDS a žloutenky, kteří se těší na české sociální dávky; imigrantů z Asie nakažených Taiwanskou chřipkou a žloutenkou typu C, kteří jedou do Čech za účelem ilegálního zbohatnutí; arabských imigrantů jakožto nositelů žloutenky typů B a především náboženských fanatiků, kteří vyrábějí a prodávají drogy, popřípadě připravují teroristické útoky; a ruských občanů jakožto alkoholiků a agresivních násilníků, jejichž cílem je obsadit Karlovy Vary. Uvedená tvrzení mohou být v určitých případech pravdivá, skutečně mohou leckdy odpovídat charakteristice daného vzorku osob, avšak vyvozovat předmětné zevšeobecňující závěry na pouhém podkladě dílčích jednání je dle mého názoru nepřijatelné a zákon překračující.¹⁴¹

Jakou reakci očekával autor „inzerátů“ od průměrného návštěvníka webové stránky? Pobavení nad „trefně vystihnutými“ charakteristikami imigrantů? Nad „vtipnými“, do kontextu inzerátu, „zapadajícími“ obrázky? – Možná.

Předpokládal autor vyvolání vlny nevole, odporu či dokonce nenávisti vůči příslušným rasám, etnickým skupinám či národnostem? – Pravděpodobně ano. Pokud takovou odezvu autor přímo nemínil v návštěvnících stránky vzbudit, minimálně s ní musel počítat a být s ní srozuměn.

Připouštím, že nepopíratelným faktem je skutečnost, že webové stránky www.chceteje.cz svým designem a celkovým způsobem provedení jednoznačně reagují na kampaň Člověka v tísni na www.chceteho.cz. Odkaz na ni je jasně patrný, o tom není pochyb. Avšak: Vylučuje parodie trestní odpovědnost? Domnívám se, že nikoliv, v tomto případě navíc parodie mohla posloužit jako vhodná „zástěrka“. V neprospěch údajného striktně humorného záměru webových stránek www.chceteje.cz totiž svědčí rovněž vztah vlastníka domény s Vlasteneckou frontou a Národní stranou.¹⁴²

---

¹⁴¹ Za obzvláště dehonestující považuji v tomto směru spojení výše uvedených skupin lidí s určitým typem závažné nemoci.

¹⁴² Viz *Policie navrhla obžalovat z rasismu autora stránek útočících na cizince* [online]. iDNES.cz, 16. 1. 2009 [cit. 12. 8. 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/policie-navrhla-obzalovat-autora-stranek-utocicich-na-cizince-z-rasismu-1oy-/krimi.aspx?c=A090116_153314_krimi_cen>.

6. Trestné činy proti lidskosti

Obecně lze tyto trestné činy vymezit podle pojetí zločinů proti lidskosti, jež byly prvně definovány ve Statutu mezinárodního vojenského soudního dvora, který je součástí Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy¹⁴³. Dle čl. 6 písm. c) Statutu jsou považovány za zločiny proti lidskosti tato jednání: „...vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné nelidské činy spáchané proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při provádění kteréhokoliv zločinu spadajícího pod pravomoc Soudního dvora nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno místní právo země, kde zločiny byly spáchány.“

Pojem zločinů proti lidskosti byl následně Úmluvou o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti rozšířen, a to tak, že bylo k dosavadní definici přidáno: „...vyhnání obyvatelstva z půdy, kterou má v držbě, způsobené ozbrojeným útokem nebo okupací, nelidské činy, které jsou důsledkem politiky apartheidu, a to i v případě, že tyto činy nejsou porušením vnitřního práva země, kde zločiny byly spáchány.“¹⁴⁴

6.1 Genocidium

Primárním objektem trestného činu genocidia, jež je v pořadí prvním trestným činem ve skupině trestných činů proti lidskosti upravených v TZ, je právo národů, národností, etnických, rasových, náboženských, třídních nebo jiných podobných skupin lidí na existenci v lidské společnosti¹⁴⁵, jelikož z ustanovení § 400 odst. 1 TZ vyplývá, že pachatelem tohoto trestného činu je ten: „Kdo v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou, třídní nebo jinou podobnou skupinu lidí a) uvede příslušníky takové skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit jejich úplné nebo částečné fyzické zničení, b) provede opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí, c) násilně převádí děti z jedné takové skupiny do druhé nebo d) způsobí příslušníkovi takové skupiny těžkou újmu na zdraví nebo smrt...“ Za takové jednání bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem. Stejně se trestá i podněcování k takovému trestnému činu – viz. § 400 odst. 2 TZ, a rovněž příprava daného činu je trestná - § 400 odst. 3 TZ.

¹⁴³ Sdělení č. 164/1947 Sb., o Dohodě o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy

¹⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 841 - 842.

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 544.

Co se týče sekundárního objektu, je jím v případě trestného činu genocidia právo na život a rozvoj osobnosti¹⁴⁶, a to právě bez ohledu na národní, etnickou, rasovou, náboženskou, třídní či jinou příslušnost.

Objektivní stránka zahrnuje formy jednání, jež jsou způsobilé zničit či vyhladit uvedené skupiny lidí, ať už částečně či úplně, přímou fyzickou likvidací nebo vytvořením natolik nepříznivých podmínek, které posléze vedou k jejich fyzickému konci; násilnou asimilací potomků nebo omezením přirozené reprodukce skupiny.¹⁴⁷ Příkladem uvedených jednání je vražda skupin osob, jejich deportace, uvěznění v ghettech, koncentračních táborech, těžké nucené práce, provedení zákroků bránících početí dětí apod.¹⁴⁸

Genocidia se může dopustit kdokoliv, nevyžaduje se ani konkrétní, ani speciální subjekt. Může jej spáchat jak soukromá osoba, tak i ústavně odpovědný vládní činitel, a jedná se o trestný čin dolůzní, kdy se pachatelův úmysl musí vztahovat též na vyhlazení konkrétní skupiny lidí.¹⁴⁹

Nejen samotné genocidium je trestné, trestnými jsou i další jednání s ním související, a to nadržování pachateli genocidia dle § 366 odst. 2 TZ, nepřekážení trestného činu genocidia podle § 367 TZ, neoznámení genocidia podle § 368 TZ či popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia dle § 405 TZ.

Obecně se pojmem „genocidium“ rozumí vyvražďování národů, národností, etnických, rasových nebo náboženských skupin obyvatelstva.¹⁵⁰ Podle Úmluvy o zabránění a trestání zločinů genocidia je genocidium zločinem podle mezinárodního práva, ať je spáchané v míru, nebo za války. Jako genocidium Úmluva označuje kterékoliv v ní zmíněné činy spáchané v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou. Mezi tyto činy řadí citovaná Úmluva: a) usmrcení příslušníků takové skupiny, b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny, c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení, d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí, e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné, čímž je zřejmé, že se tato definice genocidia minimálně liší od té obsažené v trestním zákoníku.

---

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 845.

¹⁴⁸ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 545.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 546.

¹⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 466.

Zásadním rozdílem mezi nimi zůstává fakt, že aktuální vnitrostátní úprava oproti Úmluvě navíc ve skutkové podstatě genocidia „operuje“ s pojmem „třídní nebo jinou podobnou skupinu lidí“, a tím mezinárodní úpravu danou Úmluvou doplňuje. Nebylo tomu tak ale vždy, původní trestní zákon termín „třídní nebo jinou skupinu lidí“ neobsahoval. Dle důvodové zprávy k TZ nelze tento přístup – vložení uvedeného pojmu do skutkové podstaty genocidia – považovat za „vylepšování“ definice genocidia, ale jen za vnitrostátní rozšíření ochrany, které je podmíněno historickou zkušeností z dob totalitního režimu v České republice, a je zásadně přípustné, neboť vnitrostátní trestní právo může poskytovat širší trestněprávní ochranu než mezinárodní.¹⁵¹

6.2 Útok proti lidskosti

Útok proti lidskosti podle § 401 TZ je novou skutkovou podstatou TZ, která byla dle důvodové zprávy navržena tak, aby vyhovovala mezinárodním úmluvám týkajícím se zločinů proti lidskosti, a jejíž odstavec 1 zní následovně: *„Kdo se v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu dopustí a) vyhlazování lidí, b) zotročování, c) deportace nebo násilného přesunu skupiny obyvatelstva, d) znásilnění, sexuálního otroctví, vynucené prostituce, vynuceného těhotenství, vynucené sterilizace nebo jiné obdobné formy sexuálního násilí, e) perzekuce skupiny obyvatelstva na politickém, rasovém, národnostním, etnickém, kulturním nebo náboženském základě, z důvodu pohlaví nebo z jiného podobného důvodu, f) apartheidu nebo jiné podobné segregace nebo diskriminace, g) zbavení osobní svobody, zavlčení na neznámé místo nebo jakéhokoli jiného omezení osobní svobody s následným nedobrovolným zmizením osob, h) mučení, i) vraždy, nebo j) jiného nelidského činu obdobné povahy, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem.“* Druhý odstavec hovoří o tom, že trestná je i příprava jednotlivě uvedených jednání.

Objekt trestného činu útoku proti lidskosti se neliší od již výše zmíněného objektu trestného činu genocidia.

Objektivní stránka pak spočívá v tom, že se pachatel v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu dopustí trestním zákoníkem vypočtených činů, a právě pojem „útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu“ je prvkem, který činí zásadní rozdíl mezi trestným činem útok proti lidskosti a „běžnými“ trestnými činy.

---

¹⁵¹ *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Trestní zákoník.cz, 2008 [cit. 15. 12. 2010]. Dostupné na <<http://trestnazakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.

Tímto výrazem se totiž chápe jednání spočívající v opakovaném páchání činů uvedených v § 401 odstavci 1 TZ proti civilnímu obyvatelstvu v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování zakotvené politické linie. Kdežto cílem pachatele „běžných“ trestných činů je dosažení nějaké výhody či prospěchu.¹⁵²

Spáchat útok proti lidskosti může kdokoliv a k činu je třeba úmyslu. Stejně, jako v případě genocidia, kdy jsou trestná také další jednání související s ním, je tomu i u útoku proti lidskosti. Trestnými činy jsou totiž též - nadržování pachateli útoku proti lidskosti dle § 366 odstavce 2 TZ, nepřekázení trestného činu útoku proti lidskosti podle § 367 TZ a neoznámení útoku proti lidskosti podle § 368 TZ. V souvislosti s genocidiem je ještě třeba dodat, že tento trestný čin je vůči útoku proti lidskosti ve vztahu speciality.¹⁵³

6.3 Apartheid a diskriminace skupiny lidí

Trestný čin apartheid a diskriminace skupiny lidí se taktéž řadí mezi nové skutkové podstaty, které se ocitly v TZ. Opět se jedná o provedení závazků vyplývajících z mezinárodních smluv.¹⁵⁴ Tento čin dle znění § 402 odst. 1 TZ spáchá ten: „*Kdo uplatňuje apartheid nebo rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou nebo třídní segregaci nebo jinou podobnou diskriminaci skupiny lidí...*“ Za uvedené jednání náleží pachateli trest odnětí svobody na pět až dvanáct let. Kvalifikovaná skutková podstata obsažená v odst. 2 citovaného ustanovení „hovoří“ o trestu odnětí svobody v rozmezí deseti až dvaceti let, eventuelně o výjimečném trestu za situace, kdy pachatel činem v odstavci 1: „...a) *uvrhne takovou skupinu lidí do těžkých životních podmínek, nebo b) vystaví-li takovým činem takovou skupinu lidí nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.*“ Je třeba dodat, že podle třetího odstavce § 402 TZ je trestná i příprava činu, a jako trestný čin je rovněž kvalifikováno nadržování pachateli apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 366 TZ), nepřekázení trestného činu podle § 402 TZ (§ 367 TZ) či jeho neoznámení (§ 368 TZ).

Chráněným objektem jednání podle § 402 TZ je zákaz porušení principu rovnosti garantovaného čl. 3 LZPS¹⁵⁵ a zároveň život, zdraví a důstojnost obyvatel, včetně jejich práva na pobyt na vlastním území.¹⁵⁶

¹⁵² NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 547.

¹⁵³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 846.

¹⁵⁴ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 549.

¹⁵⁵ Tamtéž

¹⁵⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část...*, s. 848.

Objektivní stránka spočívá v uplatňování apartheidu nebo rasové, etnické, národnostní, náboženské nebo třídní segregaci či jiné podobné diskriminace lidí.

Pojem „apartheid“ pochází z holandského „*aparte ontwikkeling*“ a znamená oddělený vývoj.¹⁵⁷ Dle Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu je apartheid mezinárodním zločinem a je v této Úmluvě definován jako: „...*obdobná politika a praktiky rasové segregace a diskriminace, jaké jsou uplatňovány v Jižní Africe.*“¹⁵⁸ Podle předmětné Úmluvy se označení „apartheid“ vztahuje na nelidské činy páchané s cílem vytvořit a upevnit nadvládu jedné rasové skupiny osob nad jakoukoliv jinou rasovou skupinou osob a systematicky tyto osoby utlačovat, přičemž jsou takové nelidské činy rovněž příkladmo v uvedeném mezinárodním dokumentu vypočteny.

V Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace zase nalezneme význam výrazu „rasová diskriminace“, dle této Úmluvy znamená daný pojem jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.

Termínem „jiná podobná diskriminace lidí“ chápeme takové zacházení, které je svými účinky či intenzitou srovnatelné se segregací.¹⁵⁹ Poslední slova předchozí věty je nutné zdůraznit, jelikož nelze bez dalšího kvalifikovat jakoukoliv v úvahu přicházející diskriminaci lidí dle skutkové podstaty § 402 TZ. Takový přístup by mohl v krajním případě vést k tomu, že by jako zmíněná jiná podobná diskriminace lidí byla označena např. diskriminace na pracovišti - v pracovněprávních vztazích, což je přirozeně nepřípustné.

Co do subjektu trestného činu podle § 402 TZ, může tento čin spáchat kdokoliv, a je třeba úmyslného jednání. Dojde-li k situaci, že je čin spáchán v rámci rozsáhlého a systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu, bude pachatel dle již v tomto textu citované důvodové zprávy k TZ postižen za trestný čin útoku proti lidskosti.

---

¹⁵⁷ HOLUBOVÁ, Václava a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 63.

¹⁵⁸ Nutno připomenout, že uvedený mezinárodní dokument pochází z roku 1973, a tudíž užití přítomného času v souvislosti s uplatňováním rasové segregace a diskriminace v Jižní Africe je z hlediska tehdejší doby opodstatněné, kdežto z dnešního úhlu pohledu již naštěstí není aktuální. Apartheid panoval v Jižní Africe, přesněji v Jihoafrické republice, v letech 1948- 1994. (viz HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 1997, s. 198.)

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 551.

Celkově se domnívám, že § 402 TZ trpí zásadní vadou spočívající v tom, že zákonodárce se při jeho konstruování omezil na poměrně stručnou formulaci. Žádný ze znaků objektivní stránky skutkové podstaty není ke škodě věci v předmětném paragrafu dále rozveden a na rozdíl od předešlého ustanovení § 401 TZ se tak musíme spoléhat na znění mezinárodních dokumentů, což je jistě z hlediska určitosti právních norem a s tím související právní jistoty řešení nevhodné.

Bylo tedy v daném případě mezinárodním závazkům vůbec plně vyhověno? - Myslím si, že nikoliv. Podle mého názoru by proto bylo namíště učinit do budoucna nápravu formou zásadní změny skutkové podstaty § 402 TZ. Jako nejpříhodnější se mi jeví doplnění dosavadního znění v TZ o taxativní výčet jednání charakterizovaných jako apartheid a o definici rasové diskriminace tak, jak je to uvedeno ve výše citovaných mezinárodních dokumentech.

6.4 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka a Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

„Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob...“, spáchá trestný čin podle § 403 odstavce 1 TZ. Za takové jednání náleží pachateli trest odnětí svobody v rozmezí jednoho roku až pěti let, přičemž přísnějším trestem pohybujícím se v relaci tří až deseti let bude v souladu s odstavcem 2 § 403 TZ pachatel potrestán tehdy: *„... a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, spáchá-li takový čin jako voják, nebo d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.“* Dle znění odstavce 3 uvedeného paragrafu je trestná i příprava.

S trestným činem podle § 403 TZ souvisí trestný čin „Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka“, který v TZ nalezneme pod § 404. Tohoto činu se dopustí ten: *„Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odstavci 1...“* Trestní sazba za daný čin se pohybuje v rozmezí šesti měsíců až tří let. Trestný čin podle § 404 je vůči trestnému činu podle § 403 v poměru subsidiarity.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 558

Objekt uvedených činů je totožný, je jím rovnost lidí bez rozdílu garantovaná článkem 3 LZPS a ochrana základních lidských a občanských práv a svobod.¹⁶¹

Objektivní stránka obou trestných činů spočívá jednak v založení, podpoře či propagaci¹⁶² hnutí dále konkretizovaného v § 403 odst. 1 TZ, a jednak ve veřejném projevu sympatií k takovému hnutí.

Jak vyplývá ze statistik¹⁶³, „obsazují“ trestné činy podle §§ 403 a 404 TZ dlouhodobě první místa v žebříčku nejčastějších protiprávních jednání z oblasti rasově motivované trestné činnosti. Možná právě proto je s těmito trestnými činy také spojeno nejvíce problémů projevujících se v jejich správné aplikaci.

Podle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR¹⁶⁴, jež bylo na základě nejednotné rozhodovací praxe soudů iniciováno nejvyšší státní zástupkyní, se hnutím prokazatelně směřujícím k potlačení práv a svobod člověka míní alespoň částečně organizovaná skupina osob, třebaže formálně neregistrovaná, která zastává nebo hlásá názory a postoje směřující k potlačení práv a svobod, popř. která hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť vůči jiné skupině osob. Podstatným znakem takového hnutí je jeho existence v době, kdy se měl pachatel podpory či propagace hnutí dopustit.¹⁶⁵ Na druhou stranu však ani neexistence hnutí v uvedené době nevylučuje trestní odpovědnost pachatele.¹⁶⁶

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 262/2007

¹⁶² Můžeme tak hovořit o alternativních znacích objektivní stránky § 403 TZ.

¹⁶³ Viz jednotlivé výroční zprávy o extremismu předkládané Odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx> či zprávy o činnosti státního zastupitelství dostupné na <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>.

¹⁶⁴ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005

¹⁶⁵ Trestní kolegium tento závěr učinilo na podkladě důvodové zprávy k novele trestního zákona (č. 405/2000 Sb.), v níž bylo konstatováno, že: „§ 260 a 261 trestního zákona se vztahují na případy, kdy existuje hnutí“; a rovněž na základě jazykového výkladu slovního spojení „hnutí, které prokazatelně směřuje“. Argumentace se opírala i o logický výklad, kdy bylo usouzeno, že není možné, aby zákonodárce použil v jednom ustanovení alternativně dvě formy přístupu k hnutí, které by měly rozdílný režim - podpora jen v případě existujícího hnutí a propagace jak ve vztahu k hnutí existujícímu, tak i hnutí neexistujícímu. Navíc by - dle trestního kolegia - v případě aplikace (dnešního) § 403 TZ také na hnutí zaniklá bylo nutno připustit aplikaci tohoto ustanovení i na hnutí dosud neexistující, jejichž vznik by pachatel předpokládal v budoucnu. V takovém případě by ale nepochybně docházelo ke stírání rozdílu mezi hnutím a ideologií, přičemž je zřejmé, že podporu či propagaci ideologie, byť hlásající potlačení práv a svobod nebo národnostní, rasové, náboženské či třídní zášti vůči jiné skupině osob, ustanovení postihovat nemá (rozdíl mezi pojmy „ideologie“ a „hnutí“ ilustrovalo trestní kolegium na příkladu antisemitismu, který je podle něj nesporně zločinnou ideologií hlásající nenávisť k Židům, nicméně nikoli antisemitismus jako takový, nýbrž určitou skupinu osob jej hlásající, případně i praktikující, bude možno za splnění dalších okolností považovat za hnutí). To, že je nezbytné, aby hnutí v době podpory, či propagace existovalo, odůvodňovala podle trestního kolegia rovněž tehdejší (stejně jako dnešní) systematika trestního kodexu, kdy trestné činy proti lidskosti následují až po typově méně závažných trestných činech §§ 355 a 356.

¹⁶⁶ I podpora či propagace hnutí, které již zaniklo, nebo ještě nevzniklo, by bylo možné v závislosti na dalších okolnostech postihnout podle - tehdy platných - ustanovení § 261a (nyní § 405 TZ), nebo podle § 198 či § 198a trestního zákona (nyní §§ 355 a 356 TZ), popř. jako pokus trestného činu podle § 8 odst. 1, § 260 odst. 1 trestního zákona (čili pokus trestného činu podle § 403 TZ). Podle zmíněného stanoviska trestního kolegia je

Zároveň s tím trestní kolegium uvedlo, že existujícím hnutím může být i takové hnutí, které v modifikované podobě navazuje na již neexistující hnutí (např. neofašistické nebo neonacistické hnutí), pokud využívá např. ideologie, symbolů, pozdravů a dalších atributů již zaniklého hnutí. Pachatel může také svým jednáním spáchaným v České republice podporovat nebo propagovat hnutí existující v cizině nebo naopak.

Co se dále samotné existence hnutí týče, bude na ni moci být usuzováno spíše nepřímou¹⁶⁷, protože z evidence Ministerstva vnitra ji nevyčteme. Založení uvedeného hnutí se totiž neuskutečňuje podle zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích¹⁶⁸, jelikož jednou z podmínek, která musí být podle daného zákona splněna, je registrace politického hnutí, jež může být realizována pouze tehdy, neohrožuje – li takové hnutí mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobody občanů, z čehož přirozeně vyplývá, že hnutí uvedené v § 403 TZ registrováno být nemůže.¹⁶⁹ Avšak v praxi se stát může, že politické hnutí se formálně registruje – splní předpokládané podmínky – a po čase se odkloní od svých stanov a přejde k programu, který již „vyhovuje“ jednání podle § 403 TZ.

Tak se tomu stalo i v případě Dělnické strany. Dne 20. 12. 2002 zaregistrovalo Ministerstvo vnitra politickou stranu s názvem „Nová síla“. Na základě oznámení o změně stanov, zaregistrovaném dne 22. 1. 2003, změnila následně tato strana svůj název na „Dělnická strana“. Ačkoliv při posuzování stanov této politické strany v rámci registračního řízení dospělo Ministerstvo vnitra k závěru, že stanov jsou v souladu s výše uvedeným zákonem č. 424/1991, s Ústavou České republiky i s LSPZ, obdržela vláda ČR v letech 2007

---

propagace hnutí již zaniklého pro společnost zjevně typově méně nebezpečná než propagace hnutí existujícího, takže adekvátní k jejímu postihu, nepůjde-li o pokus trestného činu podle § 403 TZ, bude posouzení podle mírnějších skutkových podstat §§ 355 či 356 TZ. Ze stanoviska vyplývá, že jako pokus podpory či propagace by bylo kvalifikováno založení hnutí (stanovisko vycházelo z v té době platného trestního zákona), což je však z dnešního pohledu irelevantní, jelikož toto jednání je již – oproti minulosti - součástí objektivní stránky skutkové podstaty § 403 TZ.

¹⁶⁷ Jak uvádí citované stanovisko, existence či konkrétní činnost hnutí bude dokazována prostřednictvím důkazů, jakými jsou: výpovědi svědků, letáky nebo jiné písemné materiály, internetové stránky, videozáznamy či zvukové záznamy akcí nebo projevů jejich představitelů, ale také zprávy orgánů monitorujících jejich činnost či znalecké posudky.

¹⁶⁸ Většinou dochází k neformálnímu založení, a to např. prostřednictvím internetu.

¹⁶⁹ V tomto kontextu si dovoluji poznamenat, že užití pojmu „hnutí“ v TZ nepovažuji za zrovna ideální, a to právě z důvodu, že zmíněný termín evokuje hnutí ve smyslu citovaného zákona č. 424/1991 Sb. (shodně viz ČERNÝ, Petr. Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 3, s. 63.) Jistě by bylo vhodnější dosadit do dotčených skutkových podstat §§ 403 a 404 TZ spíše nějaký obecnější výraz, avšak který by to byl? Jaké slovo by mělo natolik neutrální charakter, že by neodkazovalo na nějakou již zákonem upravenou formu seskupení lidí a zároveň by dostatečně vystihovalo problematiku věci? Bylo by namísto nahradit „hnutí“ slovním spojením „skupina osob“, „organizovaná skupina“, či výrazy „organizace“, eventuálně „sdružení“? Do jisté míry se dané varianty mohou pojmu „hnutí“ přibližovat, každé v nějakém jiném směru, avšak ani jedno z nich jej podle mého mínění nedokáže bez výhrad plně zastoupit.

a 2008 dva podněty upozorňující na antidemokratické a antisemitské aktivity Dělnické strany s požadavkem na její rozpuštění.

Dělnická strana byla nakonec¹⁷⁰ rozhodnutím Nejvyššího správního soudu¹⁷¹ rozpuštěna. Podle mého názoru by se – čistě teoreticky – uvedené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a to z dnešního úhlu pohledu, kdy součástí českého právního řádu je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, dalo do jisté míry hodnotit jako rozhodnutí v té době (v době jeho vynesení) suplující odsuzující rozsudek trestního soudu, jelikož nejzávažnějším trestem, který lze podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob uložit, je zrušení právnické osoby.

Že lze určitou paralelu mezi rozpuštěním politické strany ve správním soudnictví a zrušením politické strany v trestním soudnictví shledat, dokladují i závěry předmětného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu; ten totiž rozpuštění Dělnické strany odůvodnil mimo jiné následovně: „...program dělnické strany směřuje k vyvolávání národnostní, rasové, etnické a sociální nesnášenlivosti a ve svém důsledku ke snaze o omezení základních práv a svobod určitých skupin obyvatel České republiky, zejména menšin (typicky romské, ale také vietnamské a židovské, dále obecněji přistěhovalců a lidí jiného původu, barvy pleti či sexuální orientace).“

Soud dále vyslovil, že Dělnická strana v politické rovině postupně sjednotila podstatnou část, ne-li celé, pravicově extremistické spektrum, a poskytnutím své organizační struktury a politické legitimacy těmto krajně pravicovým hnutím vytvořila prostředí usnadňující páchání protiprávních činů, čímž v důsledku limitovala možný individuální postih jednotlivých fyzických osob¹⁷². Navzdory ztíženému trestnímu postihu jednotlivců však byli vedoucí představitelé Dělnické strany za spáchání rasově motivovaných trestných činů podmíněně odsouzeni, přičemž jejich tresty jim byly později odvolacím soudem potvrzeny¹⁷³.

---

¹⁷⁰ A sice po neúspěšném pokusu, kdy byl první návrh Vlády ČR na rozpuštění Dělnické strany směřovaný vůči Nejvyššímu správnímu soudu tímto zamítnut. Viz. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, sp. zn. Pst 1/2008 - 66.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. Pst 1/2009 – 348. Dělnická strana se s rozsudkem však neztotožnila a podala návrh na jeho zrušení Ústavnímu soudu, který jej ale pro zjevnou neopodstatněnost odmítl – viz Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. PL. ÚS 13/10.

¹⁷² V některých případech, kdy nepochybně došlo ke spáchání mnoha trestných činů, byl okamžitý efektivní individuální postih obtížný – typicky v případě shromáždění, zejména násilných, jichž se účastnil větší počet osob, byly pořádkové síly natolik vázány ochranou skupin, proti nimž útoky směřovaly, a útoky byly natolik masivní a rozsáhlé, že bylo spíše výjimečně možné bezodkladně postihnout jednotlivé pachatele konkrétních trestných činů či přestupků. Situaci by mělo pomoci právě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

¹⁷³ O odvolání rozhodl dne 5. 1. 2012 Krajský soud v Brně. (*Vedení někdejší DS dostalo za své výroky mírnější tresty* [online]. ČT24, 5. 1. 2012 [cit. 3. 2. 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/159286-vedeni-nekdejsi-ds-dostalo-za-sve-vyroky-mirnejsi-tresty/>>.)

Vrátíme – li se však zpět k objektivní stránce skutkové podstaty trestného činu podle § 403 TZ, zjistíme, že pod pojmem „podpora“ se skrývá takové jednání, které má hnutí posílit, získat mu příznivce, rozšířit jeho vliv.¹⁷⁴ Může mít formu materiální nebo morální. Z hlediska materiální podoby se může jednat o přímou a nepřímou finanční podporu. O případ přímé finanční podpory půjde např. poukazováním financí na účet hnutí, darováním hotovosti, pořádáním sbírky apod. Nepřímou finanční podporou je pak třeba vstupné z koncertů hudební extremistické scény, někdy lze považovat za takovou podporu i nákup tiskovin, audio a video nahrávek, oblečení a doplňků, jež jsou hnutím distribuovány za účelem získání prostředků na jeho rozvoj. Odlišným příkladem materiální podpory je poskytnutí prostor pro činnost hnutí - pronájem sálu na hudební koncert, či poskytnutí služeb - vytištění propagačních materiálů, zřízení webové stránky. Morální podpora spočívá v získávání nových přívrženců, utvrzování stávajících příslušníků hnutí v jejich počínání, zveřejnění článků prezentujících ideologii hnutí.¹⁷⁵

Naproti tomu propagace hnutí má podle výše citovaného stanoviska trestního kolegia odlišný charakter, když spočívá jednak ve veřejném oslavování a vyzdvihování hnutí, hlásání jeho tezí a cílů (tzv. přímá propagace), či se projevuje formou tvorby či prezentace literárního, dramatického, výtvarného či filmového díla, které glorifikuje hnutí či jeho představitele (tzv. nepřímá, skrytá propagace), a to vše s úmyslem pachatele takovým jednáním ovlivnit další osoby.

Souhrnně řečeno je propagací hnutí myšleno jednání spočívající v uvádění takového hnutí ve známost s cílem rozšířit řady jeho přívrženců. „Stanoveného“ cíle ale nemusí být ani v případě podpory, ani v případě propagace dosaženo, a k ovlivnění ostatních lidí ve skutečnosti vůbec dojít nemusí.

„Projev sympatií“ znamená podle Nejvyššího soudu¹⁷⁶ výslovné nebo konkludentní vyjádření pozitivního vztahu a názoru k hnutí, a to již bez přímého úmyslu ovlivnit jiné osoby. Za takové projevy se v souladu s judikaturou soudu například považuje používání nacistických symbolů, gest a hesel.¹⁷⁷ Avšak: K jednání je třeba úmyslu, přičemž v rámci

---

Proti tomuto rozhodnutí bylo dne 9. 5. 2012 podáno dovolání k Nejvyššímu soudu. (Tiskové centrum DSSS. *Vandas a spol. podali dovolání k Nejvyššímu soudu* [online]. Dělnická strana sociální spravedlnosti, 10. 5. 2012 [cit. 15. 5. 2012]. Dostupné na < http://www.dsss.cz/vandas-a-spol_-podali-dovolani-k-nejvyssimu-soudu>.)

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád...*, s. 469.

¹⁷⁵ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 554.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 8 Tdo 340/2008

¹⁷⁷ Podle mého názoru je ale v tomto případě judikatura v příkrém rozporu s v textu mnohokrát citovaným stanoviskem trestního kolegia, které klade i na projev sympatií s hnutím podmínku existence hnutí v době spáchání trestného činu. Tudiž aby bylo stanovisku učiněno zadost, v úvahu by spíše přicházela kvalifikace

trestního řízení bude nutné dokázat, že pachatel si byl vědom skutečnosti, že svým jednáním vyjadřuje sympatie k hnutí, které směřuje prokazatelně k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť vůči jiné skupině osob. „*Subjektivní stránka nebude naplněna, pokud bude cílem např. šíření vědy, kultury, ironické zobrazení apod.*“¹⁷⁸

Aby mohlo dojít ke kvalifikaci jednání dle § 404 TZ, je nutné splnit podmínku veřejnosti. Touto zákonnou podmínkou se právě ve vztahu k projevu sympatií k hnutí zabýval v nedávné době Nejvyšší soud¹⁷⁹, jehož závěr je v tomto směru minimálně diskutabilní.

Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu, když zamítl dovolání nejvyšší státní zástupkyně, která poukazovala na nelogický formalismus soudů nižšího stupně, které konstatovaly, že pachatel se nedopustil jednání podle § 404 TZ, jelikož jeho jednání spočívající v provolávání nacistického hesla Sieg Heil nebylo učiněno veřejně z důvodu, že k němu došlo v průběhu konání uzavřené akce neonacistické organizace, přičemž stejného jednání jako pachatel se dopustily i další účastníci dané akce.

Přestože tedy pachatel „hajloval“ před nejméně třemi osobami současně přítomnými, nejednalo se ve smyslu § 117 TZ o osoby od pachatele odlišné, a tudíž se čin podle soudu veřejně fakticky nestal, protože ostatní „hajlující“ osoby jsou k pachateli ve vztahu hypotetického spolupachatelství. Avšak opravdu hypotetického, jelikož o spolupachatelství nelze vzhledem k tomu, že čin se z důvodu nenaplnění znaků veřejnosti vůbec nestal, absolutně hovořit a úvahy nad touto formou pachatelství jsou v konkrétním případě úplně bezpředmětné.

S ohledem na skutečnost, že citované rozhodnutí Nejvyššího soudu upozornilo na mezeru v zákoně a že dalo sympatizantům extremistických hnutí návod, jak se vyhnout trestní odpovědnosti, nemohu se ubránit pocitu, že § 404 TZ musí být podroben dílčí změně. Znak veřejnosti by měl být - podle mého mínění - de lege ferenda v příslušné skutkové podstatě upraven tak, aby reagoval na probíranou situaci. Jelikož slovo „veřejně“ automaticky odkazuje na výkladové ustanovení § 117 TZ, považovala bych za ideální řešení tento výraz z dotčené skutkové podstaty § 404 TZ úplně vypustit a nahradit jej třeba následujícím způsobem: „*Kdo projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, a to a) prostřednictvím obsahu tiskoviny, rozšiřovaného spisu, filmu, rozhlasu, televize, veřejně*

---

jednání podle § 405 TZ. Stejně konstatuje rovněž nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu (Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 6. 2010, sp. zn. 11 Tdo 409/2010).

¹⁷⁸ JAMBOROVÁ, Kateřina. Trestněprávní postih extremistické symboliky. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 3, s. 7.

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 7 Tdo 634/2011

přístupné počítačové sítě nebo jiným obdobně účinným způsobem, či b) před nejméně třemi osobami současně přítomnými, byť by tyto jednaly stejně (společně s pachatelem), bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“ Myslím si, že takové znění § 404 TZ nebude moci být dezinterpretací zneužito k účelům vyhýbání se trestní odpovědnosti.

Závěrem musím konstatovat, že §§ 403 a 404 TZ skýtají množství problémů. Za prvé spatřuji jako poněkud komplikovaný již jejich vzájemný vztah. Dokážu si představit, že v praxi mohou vznikat aplikační problémy v případě, že pachatel dal nějakým způsobem na oddiv svůj názor, postoj, vztah k určitému hnutí, o němž hovoříme, tedy k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod a hlásajícímu nenávist vůči skupině osob. Podle jakého ustanovení ze dvou výše uvedených jeho jednání posoudit? Samozřejmě záleží na konkrétních okolnostech případu, jistě bude zásadní prokázat, zda pachatel svým činem zamýšlel ovlivnit jiné osoby, či nikoliv, ale obecně si myslím, že pojmy „podpora“, „propagace“ a „projev sympatií“ mohou být i přes veškerou soudní judikaturu a stanoviska pojmy do jisté míry nevyjasněnými, a tudíž při kvalifikaci protiprávního jednání způsobitelnými k zaměnitelnosti.¹⁸⁰ Důsledná diferenciací uvedených forem jednání je přitom v tomto případě vzhledem k výrazně odlišné výši hrozící sankce klíčová.

Jako druhý významný problém v souvislosti s §§ 403 a 404 TZ se mi jeví již zmíněná nutnost existence hnutí v době, kdy se pachatel podpory, propagace či projevu sympatií s hnutím dopustil. Za takové situace by se jeho jednání, kdy je příkladně v den narození

---

¹⁸⁰ A nejsou to jen tyto pojmy, problémy činí i zákonem neupravená definice „hnutí“ a vágnost termínu „prokazatelně“. Často dochází k námitce neurčitosti celé skutkové podstaty § 403 TZ (a tím pádem i § 404), přičemž je argumentace opírána o požadavek na určitost trestněprávní normy ve smyslu zásady *nullum crimen sine lege*. Ústavní soud (Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2011/10) předmětné úvahy vyvrátil, když konstatoval, že: „...*pro naplnění ústavní zásady nullum crimen sine lege není nutná předvídatelnost založená na absolutní a jednoduché (až primitivní) jistotě možného trestního postihu. To platí zejména v případech, v nichž je neurčitost právní úpravy dána oblastí, které se dotýká a která se přitom neustále proměňuje; právo a – byť opatrněji než jiné jeho oblasti – i hmotné právo trestní musí být schopné pružně a efektivně reagovat na tyto změny. Jinými slovy, ani stěžovateli zdůrazňovaná ústavní zásada sama o sobě nezapovídá, aby trestněprávní úprava operovala s pojmy, k jejichž řádnému uchopení je – jako v projednávané věci – nezbytná i netriviální interpretace. Krajní mezi ústavní konformity je v tomto ohledu taková formulace skutkové podstaty trestného činu, která u běžného (průměrného) adresáta nevyvolává pochybnost o tom, co je již zakázáno pod sankcí trestního postihu...*“ S vyjádřením Ústavního soudu nemohu než souhlasit. Absolutní a nikým nezpochybnitelné určitosti trestněprávní normy podle mého nemůže být docíleno; obzvláště ve sféře rasově motivované trestné činnosti, která se co do množství jejích projevů neustále vyvíjí, musí být prostřednictvím obecněji konstruované skutkové podstaty ponechán prostor pro nové formy těchto projevů. Na druhou stranu by možná v případě již mnohokrát v minulosti diskutovaných a soudy projednávaných projevů nebylo úplně od věci jejich nedovolenost zákonem legitimovat. Inspirací by se v tomhle ohledu mohl stát senátní návrh zákona z roku 2007, jenž mimo jiné usiloval o začlenění typických projevů sympatií k hnutí přímo do skutkové podstaty (nynějšiho) § 404 TZ. Podle uvedeného návrhu by ustanovení § 404 TZ vypadalo dnes následovně: „*Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 tím, že užívá, vystavuje nebo šíří symboly tohoto hnutí, jako je zejména hákový kříž, symbol SS, šipkový kříž, srp a kladivo, pěticípá rudá hvězda nebo užívá typické projevy tohoto hnutí, jako je například nacistický pozdrav vztyčením paže (hajlování), bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*“

Adolfa Hitlera – oděn v uniformě SS – účasten pochodu zaštitěného mottem „Boj proti Židům, Romům a všem lidem neárijské rasy“, přičemž v průběhu takového pochodu, který vede středem města, zároveň hajluje a vykřikuje nacistická hesla, a to vše s úmyslem oslavovat nacistickou ideologii a činit jí osvětu (a eventuálně také získat její další přívržence), nedalo navzdory – dle mého mínění – evidentnímu naplnění objektivní i subjektivní stránky skutkové podstaty kvalifikovat dle §§ 403 či 404 TZ, nýbrž by bylo možné takové jednání postihnout dle jiných ustanovení TZ, např. dle § 405. Soudím, že nastíněný rozporuplný a rovněž nevyhovující stav by mohl být vyřešen buď novým stanoviskem Nejvyššího soudu, které by deklarovalo, že není třeba existence hnutí v době, kdy se pachatel svého jednání dopustil, anebo se nabízí další možnost v podobě 2 samostatných skutkových podstat, z nichž jedna by se týkala podpory, propagace či projevu sympatií se zaniklými hnutími, a druhá by se vztahovala na jednání vůči hnutím existujícím.

Jako třetí a asi i nejideálnější způsob, jak vyřešit nejen posledně jmenovaný problém, nýbrž všechny výše zmíněné, úzce s §§ 403 a 404 spojené obtíže, se mi jeví modifikace stávajících dotčených skutkových následující formou:

§ 403

1) Kdo v úmyslu poskytnout podporu hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásajícímu rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob

a) užívá symboly tohoto hnutí, jako je zejména hákový kříž, symbol SS, šipkový kříž, srp a kladivo, pěticípá rudá hvězda, nebo

b) užívá typické projevy tohoto hnutí, jako je například nacistický pozdrav vztyčením paže (hajlování)

bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

2) Stejně jako v odst. 1 bude potrestán ten, kdo založí hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásající rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, eventuálně takovému existujícímu hnutí poskytne podporu.

3) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 či 2 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem,

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny,

c) spáchá-li takový čin jako voják, nebo

d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

4) Příprava je trestná.

§ 404

Kdo se dopustí jednání dle § 403 odst. 1, či poskytne podporu hnutí dle § 403 odst. 2

a) prostřednictvím obsahu tiskoviny, rozšiřovaného spisu, filmu, rozhlasu, televize, veřejně přístupné počítačové sítě nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

b) před nejméně třemi osobami současně přítomnými, byť by tyto jednaly stejně (společně s pachatelem),

a to bez cíle získat pro hnutí uvedenému v § 403 odst. 1 či 2 přívržence, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

7. Objasňování rasově motivované trestné činnosti

7.1 Specialisté na extremismus

Obecně lze říci, že objasňování jakékoliv trestné činnosti je pro orgány činné v trestním řízení¹⁸¹ (dále jen „OČTŘ“) jistě velmi náročné, v každé situaci musí tyto orgány prokázat své odborné schopnosti a dovednosti, a veškeré jejich procesní postupy musí být legálně podloženy.

Rasově motivovaná trestná činnost pak z hlediska jejího objasňování musí podle mého mínění představovat pro OČTŘ mnohem větší zátěž, co se týče samotného odhalování, vyšetřování i dokazování, a tudíž klást na OČTŘ zvýšené nároky ve smyslu profesionality. Tuto moji domněnku dokládá mimo jiné i skutečnost, že od poloviny 90. let byly v rámci policejních útvarů zřizovány posty specialistů na extremismus.¹⁸²

Co má takový specialista na extremismus za úkol? Co jej odlišuje od řadového policisty? Odpověď částečně poskytuje závazný pokyn policejního prezidenta¹⁸³, z něhož vyplývá, že specialistou je policista specializovaný na problematiku sledované kriminality, který působí v rámci: 1.) územního odboru¹⁸⁴, 2.) krajského odboru¹⁸⁵, 3.) odboru obecné kriminality úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky, či 4.) odboru terorismu a extremismu Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „ÚOOZ“); metodiky, prevence a mezinárodní spolupráce ÚOOZ nebo expozitury ÚOOZ.

Sledovaná kriminalita, tedy extremismus, je dle uvedeného pokynu charakterizována jako protiprávní činnost vycházející zejména z politických, rasových, etnických, sociálních, náboženských, jazykových, ekologických a ekonomických pohnutek, která je namířena proti základním lidským a politickým právům a svobodám, demokratickým základům státu, svrchovanosti a územní celistvosti státu.

Úkoly specialistů na extremismus se potom různí s ohledem na shora popsané zařazení policisty do jednotlivých odborů. Specialisté územního odboru zejména vyhledávají, šetří a

¹⁸¹ Dle § 12 odst. 1 TŘ je pod pojmem „orgán činný v trestním řízení“ zahrnován soud, státní zástupce a policejní orgán.

¹⁸² HOLAS, Jakub. Radikální politické subkultury v ČR – ohlédnutí za 20 lety vývoje. In SCHEINOST, Miroslav (ed). *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 198.

¹⁸³ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 94/2010, o činnosti na úseku extremismu, sekt a diváckého násilí, ve znění závazného pokynu policejního prezidenta č. 161/2010

¹⁸⁴ oddělení obecné kriminality územního odboru krajského ředitelství policie, oddělení obecné kriminality územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování městského ředitelství policie nebo odboru obecné kriminality obvodního ředitelství policie

¹⁸⁵ odboru obecné kriminality krajského ředitelství policie nebo v odboru odhalování závažné obecné kriminality Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy

vyšetřují trestné činy, věnují zvýšenou pozornost pokračující a opakované kriminalitě páchané na příslušném území, systematicky získávají informace o: 1.) způsobech a formách jejího páchání, 2.) osobách podílejících se na jejím páchání, 3.) místech, kde dochází k jejímu páchání, 4.) formách a způsobech prevence. Takto získané informace následně analyzují, a to za účelem volby vhodných opatření k zamezování, odhalování a dokumentování této trestné činnosti, ke zjišťování jejích pachatelů a k jejímu předcházení. Mezi další náplň práce specialistů na extremismus na úrovni územního odboru náleží například monitorování „zájmových internetových stránek“, účast na rizikových akcích atd.

Specialisté krajského odboru vykonávají totožnou činnost, jako jejich kolegové z územního odboru, ale navíc specialisty územních odborů metodicky řídí a koordinují jejich postup při řešení případů sledované kriminality přesahujících území jednoho územního odboru. Dále např. spolupracují se specialisty národního kontaktního bodu pro terorismus¹⁸⁶ v tom směru, že jim neprodleně předávají informace o zjištěných akcích souvisejících s extremismem, a zasílají jim kopie znaleckých posudků a odborných vyjádření vztahujících se k této trestné činnosti.

Specifikem práce specialistů odboru obecné kriminality úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky je v oblasti extremismu koordinace a metodické řízení specialistů krajského odboru; jinak do jejich sféry působnosti rovněž náleží činnost vykonávaná podřízenými útvary.

Specialisté působící v rámci ÚOOZ mimo jiné vyhledávají, sledují, rozpracovávají, šetří a vyšetřují případy organizované trestné činnosti související s extremismem, které: 1.) výrazně přesahují rámec působnosti krajských ředitelství policie, 2.) obsahují mezinárodní prvky nebo 3.) obsahují prvky terorismu. Dále např. shromažďují a prověřují informace o osobách, jejich skupinách, trestných činech a jiných skutečnostech vztahujících se k organizované trestné činnosti související s extremismem, tyto informace vyhodnocují s cílem stanovit prognózu dalšího vývoje, včetně definování možných bezpečnostních rizik, a rovněž vykonávají metodické, analytické a koordinační úkoly.

7.2 Podezření ze spáchání rasově motivovaného trestného činu

Jak již bylo řečeno (viz 4. 2....), z hlediska skutkové podstaty můžeme rasově motivovanou trestnou činnost rozdělit do dvou základních okruhů. První skupinu tvoří trestné činy, v jejichž případě je rasová pohnutka součástí základní skutkové podstaty; druhá

---

¹⁸⁶ Úkoly národního kontaktního bodu pro terorismus plní ÚOOZ.

kategorie rasově motivované trestné činnosti sestává z trestných činů, u kterých je nenávist k rase obsažená až v kvalifikované skutkové podstatě, a to jakožto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Nastíněná diferenciací se uplatní i při objasňování této trestné činnosti. Identicky je totiž třeba rozlišit dvě elementární situace, buď: 1.) Rasový motiv je brán OČTŘ v potaz již na počátku, v okamžiku podezření ze spáchání trestného činu, např. – člen neonacistického hnutí se oděn v uniformě NSDAP zúčastní shromáždění, na kterém provolává rasistická hesla, anebo: 2.) Rasová pohnutka vyplyne posléze, např. – v restauračním zařízení dojde k napadení muže, kterému je způsobena těžká újma na zdraví, až v průběhu vyšetřování se zjistí, že motivem pachatelova útoku byla snědá kůže poškozeného.

Na prvním z uvedených příkladů, kdy připadá v úvahu kvalifikace protiprávního jednání pachatele dle některé ze skutkových podstat trestných činů narušujících soužití lidí či trestných činů proti lidskosti, lze demonstrovat to, že u rasově motivovaných trestných činů, které mají rasovou pohnutku obsaženou v základní skutkové podstatě, je tato rasová pohnutka zpravidla patrná už v okamžiku spáchání trestné činnosti, OČTŘ s ní „operují“ již při prověřování poznatku o možném spáchání trestného činu, přičemž může eventuálně dojít k tomu, že bude v průběhu celého procesu objasňování vyloučena.

Druhý popsáný případ naopak vypovídá o tom, že je – li rasová pohnutka součástí kvalifikovaných skutkových podstat, můžeme učinit následující závěr: OČTŘ tuto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby s ohledem na požadavek objektivity, který vychází ze zásad trestního řízení, nemohou, nebo by alespoň neměli dopředu presumovat.

7.3 Odhalování rasově motivované trestné činnosti

V souladu s ustanovením § 158 odst. trestního řádu¹⁸⁷ (dále jen „TŘ“) je policejní orgán¹⁸⁸ povinen, jakmile se o tom dozví z vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, zahájit šetření k ověření takového poznatku, z něhož lze usuzovat na spáchání trestného činu. A jak se o předmětné trestné činnosti policejní orgán nejčastěji dozvídá? K poskytnutí legitimní odpovědi vyvstává opět potřeba využít určité klasifikace.

Jak bylo výše zmíněno (kapitola...), rasově motivovaná trestná činnost má formu verbálních, grafických či brachiálních útoků. O grafické (mediální) formě této trestné činnosti

¹⁸⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁸⁸ Dle § 12 odst. 2 TŘ se policejními orgány obecně rozumějí útvary Policie České republiky; ve specifických případech, které dále vypočítává uvedené ustanovení, mají postavení policejního orgánu i orgány odlišné od útvarů Policie České republiky.

se policejní orgán nejčastěji dozvídá na základě tzv. operativně pátrací činnosti¹⁸⁹. Ostatní formy útoků jsou oznamovány zpravidla samotným poškozeným či zdravotnickým zařízením.¹⁹⁰

Naznačené rozdílné způsoby v získávání poznatků o možném spáchání trestného činu se mi jeví jako logické. Z titulu „grafická (mediální) forma rasově motivované trestné činnosti“ totiž přirozeně vyplývá, že takto provedený útok je graficky, výtvarně zpracován, je mediálně zachycen na nějakém nosiči, lze se s ním setkat na demonstracích, shromážděních, koncertech, na internetu, plakátech, propagačních materiálech a nejrůznějších tiskovinách, je tedy (zjednodušeně řešeno) „vidět“, a proto jej policejní orgán povětšinou odhalí na základě tzv. vyhledávací činnosti¹⁹¹. A naopak, dojde – li brachiálnímu (násilnému) útoku, je velice pravděpodobné, že poškozený je následně nucen vyhledat lékařskou pomoc, a tudíž příslušné zdravotnické zařízení tuto skutečnost policejnímu orgánu oznámí na základě vlastního uvážení či na základě povinnosti stanovené v § 368 TZ¹⁹². Stejně tak si lze představit, že dopustí – li se pachatel rasově motivovaného verbálního útoku vůči druhému, tento se sám bude protiprávnímu jednání bránit prostřednictvím trestního oznámení.

Je ale nutno podotknout, že z hlediska odhalování je rasově motivovaná trestná činnost považována za problematickou.¹⁹³ Obtíže nastávají zejména s odhalováním trestné činnosti,

---

¹⁸⁹ Operativně pátrací činnost představuje ucelený systém postupů, používání operativně pátracích prostředků, podpůrných operativně pátracích prostředků, uskutečňovaný pověřeným policejním orgánem podle ustanovení TR, zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, a zákona č. 13/1993 Sb., celního zákona, a z nich vycházejících interních aktů řízení, převážně utajovaným způsobem, zaměřený k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána v trestněprávní oblasti a které spočívající v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracovávání operativních informací (ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 247.). Dle ustanovení § 158b TR jsou operativně pátracími prostředky předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Dle § 72 zákona o Policii České republiky jsou taxativně stanovenými podpůrnými operativně pátracími prostředky tyto: informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Zásadní rozdíl mezi operativně pátracími prostředky a podpůrnými operativně pátracími prostředky spočívá v tom, že ty první uvedené lze použít až v trestním řízení a jen o úmyslném trestném činu, kdežto druhé zmíněné může policista mimo jiné využít již při předcházení trestným činům a při získávání poznatků o trestné činnosti, přičemž není zároveň zákonem omezen jen na úmyslnou trestnou činnost.

¹⁹⁰ Nejvyšší státní zastupitelství. *Extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, říjen 2009 [cit. 8. 2. 2012]. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=82741>.

¹⁹¹ Tato činnost policie vyplývá z ustanovení § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a jedná se o vyhledávání – získávání - prvotních signálů o spáchaných činech, které jsou prozatím skryté (tzv. latentní kriminalita), někdy si uvedená činnost dokonce klade za cíl opatřit informace o teprve připravovaných trestných činech a zabránit jejich spáchání (MUSIL, Jan. *Přípravné řízení – stále téma reformy trestního řízení*, In *Sborník příspěvků k desátému výročí založení pobočky nakladatelství C. H. Beck v Praze*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 281.).

¹⁹² Ustanovení § 368 TZ ukládá povinnost oznámit spáchání taxativně stanovených trestných činů, v případě nesplnění této povinnosti dojde ke spáchání trestného činu „neoznámení trestného činu“.

¹⁹³ Nejvyšší státní zastupitelství. *Extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, říjen 2009 [cit. 6. 2. 2012]. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=82741>.

keré se dopouštějí tzv. extremistická hnutí¹⁹⁴. Jak vyplývá z metodiky vyšetřování extremismu¹⁹⁵, extremistická scéna mezi sebou velmi dobře spolupracuje, představitelé jednají konspirativně, latentně, jsou vzdělaní a inteligentní, velice se hlídají a proniknutí mezi tyto osoby je značně riskantní.

V praxi to vypadá tak, že organizátoři i účastníci monitorovaných akcí (setkání spojená obvykle s hudební produkcí a ve většině případů též s distribucí tiskovin, audionosičů, triček a dalších materiálů propagujících příslušnou ideologii) dokáží velmi pružně měnit taktiku ve směru neustálého zdokonalování utajení (termíny a lokalizace akcí).

Místa konání konkrétních akcí jsou utajována až do poslední chvíle, do terénu jsou vysíláni „průzkumníci“, jejichž úkolem je prověřit situaci a případně varovat účastníky, je-li zjištěna jakákoli podezřelá okolnost indikující přítomnost policejních orgánů. Při přípravě svých setkání využívají členové extremistických skupin pro vzájemnou komunikaci velmi zdatně moderní telekomunikační technologie (internet, mobilní telefony), což jim zajišťuje anonymitu, rychlost a flexibilitu.¹⁹⁶ V důsledku toho se ztěžka ustanovují samotní pachatelé a rovněž svědci této trestné činnosti.

Problém lze spatřit i v osobách poškozených, kteří často nereagují na předvolání k výslechu, což má negativní vliv na rychlost trestního řízení, a navíc také mnohdy a zcela bezdůvodně namítají podjatost OČTŘ.¹⁹⁷

7.4 Dokazování rasově motivované trestné činnosti se zaměřením na význam znaleckého posudku

§ 89 odst. 1 TŘ podává demonstrativní výčet skutečností, jež je třeba v trestním stíhání v nezbytném rozsahu zjistit, neboli dokazovat. Uvedené skutečnosti se označují jako předmět důkazu¹⁹⁸ či předmět dokazování¹⁹⁹ a ve zkratce je lze shrnout do čtyř bodů²⁰⁰:

---

¹⁹⁴ Např. Národní odpor (Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 79/2006, bylo toto hnutí prohlášeno za neonacistické), Autonomní nacionalisté, Bohemia-Hammer Skins, Blood and Honour Division Bohemia, Vlastenecká fronta a další.

¹⁹⁵ Úřad pro odhalování organizovaného zločinu. *Metodika vyšetřování extremistické trestné činnosti*.

¹⁹⁶ Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky. *Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR k zákonnosti postupu Policie ČR v případech srazů extremistických skupin a hnutí a k výkladu pojmů § 260 a § 261 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, Č.j.: OBP-27/CZ-2004*.

¹⁹⁷ MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu). *Státní zastupitelství*, 2005, č. 9, s. 2.

¹⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 335.

¹⁹⁹ MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní...*, s. 387.

²⁰⁰ Mimo nastíněné základní okruhy nelze opomenout další významné okolnosti, jež je zapotřebí dokazovat, těmito jsou okolnosti potřebné pro hodnocení pravdivosti a věrohodnosti jednotlivých prováděných důkazů. (viz. NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 231.)

- *zda se skutek, který je předmětem trestního řízení, stal*
- *zda je tento skutek trestným činem*
- *kdo je pachatelem skutku*
- *okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání*²⁰¹.

Z důvodu různorodého charakteru trestných činů rasově motivovaných nelze dostatečně precizně obsáhnout v pouhém jediném výčtu všechny skutečnosti, na které je třeba se v rámci dokazování této trestné činnosti zaměřit, přesto můžeme konstatovat, že v obecné rovině spočívají specifika rasově motivované trestné činnosti v objasnění:

- *způsobu vedení útoku a jeho intenzitě*
- *způsobu vniknutí do objektu*
- *obsahu verbálních, grafických a jiných projevů*
- *ideologie, činnosti, projevů, způsobů propagace a podpory rasově orientovaného hnutí, objasnění jeho charakteru a zaměření*
- *projevů sympatií s hnutím, formě pomoci hnutí*
- *okolností důležitých pro posouzení zavinění*²⁰².

Nástroje sloužící OČTŘ k poznání předmětu důkazu, se označují jako důkazní prostředky. Podle § 89 odst. 2 TŘ jsou důkazem²⁰³ zejména²⁰⁴: 1. výpověď obviněného a svědků, 2. znalecké posudky, 3. věci a listiny důležité pro trestní řízení a 5. ohledání.

Výčet důkazních prostředků v TŘ je tudíž výčtem demonstrativním²⁰⁵, což jinak řečeno znamená, že důkazním prostředkem se může stát jakýkoliv zdroj, z něhož je OČTŘ schopen čerpat zjištění důležitá pro další průběh trestního řízení, resp. pro své rozhodnutí²⁰⁶.

Pro účely dokazování trestných činů rasově motivovaných jsou využívány především tyto důkazní prostředky: 1. výslech obviněného, 2. výslechy svědků a poškozených, 3.

²⁰¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s 332.

²⁰² CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 532.

²⁰³ Ačkoliv se v právní teorii rozlišuje pojem „důkazní prostředek“ – jakožto prostředek užívaný OČTŘ k poznání předmětu důkazu, a „důkaz“ – přímý poznatek, který OČTŘ získal o předmětu důkazu z důkazního prostředku při procesním dokazování, samotný TŘ tak nečiní. (viz. NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 227.)

²⁰⁴ Slovo „zejména“ jen potvrzuje první část věty předmětného ustanovení, která říká, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci.

²⁰⁵ Demonstrativní výčet lze v uvedeném případě považovat za pozitivum v tom směru, že je v jeho důsledku poskytnut prostor pro pokrok lidstva v oblasti vědy a techniky, na druhé straně tento stav zrovna nepřispívá právní jistotě a mnohdy existuje nezbytnost judikturních rozhodnutí.

²⁰⁶ ČÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI, 2008, s 284.

rekognice, a 4. znalecké posudky (popř. odborná vyjádření). K získávání důkazů slouží domovní prohlídky či prohlídky jiných prostor.²⁰⁷

Domnívám se, že ve využití většiny těchto konkrétních důkazních prostředků nelze vzhledem k charakteru předmětné trestné činnosti shledávat nic výjimečného či překvapivého. Cílem této práce proto není ani jejich podrobný popis či rozbor. Co však stojí za pozornost, jsou dle mého osobního názoru posledně jmenované znalecké posudky, které jsou s dokazováním rasově motivované trestné činnosti úzce spjaty a jsou snad dokonce v tomto směru považovány za obligatorní.²⁰⁸ Zůstává ale otázkou, do jaké míry je vyžadování znaleckých posudků věcí zvyku a do jaké míry nezbytnou nutností.

Podle § 105 odst. 1 TŘ přibere OČTŘ znalece tehdy, je - li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí a zároveň pro složitost posuzované otázky nepostačuje odborné vyjádření²⁰⁹. Z předchozího můžeme vyvodit, že odborné vyjádření i znalecký posudek mají cosi společného. Tím společným rysem se zdá být jejich odborný charakter, „na scénu“ nastupují v okamžiku, kdy si OČTŘ jisté záležitosti nedokáží a ani nemohou pro nedostatek vědomostí samy vyložit a potřebují proto odborníka, dalo by se říci experta, jenž oplývá znalostmi z oblasti vědy, techniky, umění či dalších sfér působnosti.

Přestože by se z dikce citovaného ustanovení § 105 odst. 1 dalo na první pohled usuzovat na nadřazenost znaleckých posudků vůči odborným vyjádřením, takový závěr by byl absolutně mylný. Nejen tyto důkazní prostředky, ale i všechny ostatní mají mezi sebou rovnocenné postavení zajištěné zásadou volného hodnocení důkazů²¹⁰. Navzdory tomu však bývají znalecké posudky mnohdy považovány za důkaz nad důkaz a jsou v určitých typech

---

²⁰⁷ MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem. *Státní zastupitelství*, 2005, č. 11, s. 3.

²⁰⁸ Problém spočívající v nadužívání znaleckých posudků v souvislosti s rasově motivovanými trestnými činy konstatovalo např. Ministerstvo vnitra ve své Strategii boje proti extremismu (Odbor bezpečnostní politiky Ministerstvo vnitra České republiky. *Strategie boje proti extremismu*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky, 2009, s. 20.).

²⁰⁹ Platí tzv. princip preference odborných vyjádření na úkor znaleckých posudků (viz RŮŽIČKA, Miroslav. K problematice přibírání znalců po novele trestního řádu provedené zákonem č. 274/2008 Sb. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 5, s. 12.). Přesto leckdy využití znaleckého posudku namísto odborného vyjádření vyplývá přímo ze zákona: TŘ (§ 105 odst. 4 – k prohlídce a pitvě mrtvol je třeba 2 znalců, § 110 - ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení může být využito posudku ústavu, § 115 – prohlídka a pitva mrtvol, § 116 - vyšetření duševního stavu obviněného, a § 118 – vyšetření duševního stavu svědka), zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (§ 58 odst. 1 – vyšetření duševního stavu mladistvého), či zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (§ 67b odst. 10 písm. d) a g) uvedeného zákona ve spojitosti s § 107 odst. 2 TŘ - znalecký posudek o příčině smrti nebo o zdravotním stavu zemřelé osoby).

²¹⁰ Zásada volného hodnocení důkazu vyplývá z § 2 odst. 6 TŘ: „*Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*“

řízení preferovány.²¹¹ Zejména jsou, jak jsem výše uvedla, OČTŘ pokládány za nezbytné v případě rasově motivovaných trestných činů.

Lze polemizovat nad tím, proč tomu tak je. Zákon jasně vymezuje případy, ve kterých je znalec obligatorně přibírán²¹², i judikatura tyto případy vypočítává²¹³, rasově motivovaná trestná činnost mezi ně však nenáleží. Soudobý stav tak může být zapříčiněn několika faktory.

Významnou úlohu může přirozeně sehrávat zažitý stereotyp, ustálený mechanismus, který je OČTŘ dlouhodobě praktikován. Svým dílem k situaci může přispívat i přetížení agendy soudů, státních zástupců či policejních orgánů, kdy existuje silná potřeba urychlení procesu, přičemž se jeví jako urychlující prvek právě přibrání znalce, na základě jehož posudku bude bez ohledu na další okolnosti případ rozhodnut. Zakořeněný trend může být taktéž ovlivněn neochotou soudců brát na sebe zodpovědnost za svá rozhodnutí.²¹⁴

Podle mého mínění působí v tomto směru všechny nastíněné skutečnosti, výsledek v podobě „nezbytnosti“ znaleckých posudků pro posouzení rasově motivované trestné činnosti je kumulací veškerých předestřených faktorů. Nemyslím si totiž, že je vždy nutné, spadá – li kauza do oblasti této trestné činnosti, přibírat znalce; čistě z ekonomického hlediska to není ani výhodné.²¹⁵

---

²¹¹ Mimořádnost znaleckého posudku co do důkazní síly vyvrátil Ústavní soud: „Znalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazních prostředků a v rámci dokazování v trestním řízení mu přísluší významné místo. Nelze však pustit ani na okamžik ze zřetele, že ze stěžejních zásad dokazování v novodobém trestním procesu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz, ani on nepoživá žádné větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti.“ (Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III ÚS 299/06).

²¹² Prohlídka a pitva mrtvol - § 115 TŘ, vyšetření duševního stavu obviněného - § 116 TŘ, vyšetření duševního stavu mladistvého - § 58 odst. 1 ZSVVM.

²¹³ konstrukce a řízení motorových vozidel (R 1/1966), výpočet rychlosti motorového vozidla (R 24/1987, R 27/1988), vyhodnocení záznamu tachografického kotouče autobusu (R 9/1990), zjištění okamžiku smrti (47/1970), složitější ocenění věci poškozeného (R 46/1969), obtížné stanovení rozsahu škody způsobené trestným činem (R25/1970)...

²¹⁴ Moje dedukce zřejmě nebude daleko od pravdy, když obdobné příčiny současného stavu shledal již v minulosti rovněž sám soudní znalec orientovaný na extremistickou problematiku. (viz MAREŠ, Miroslav. *Proč je ČR státem soudních znalců?* [online]. Jiné právo, 16. 4. 2008 [cit. 14. 6. 2012]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2008/04/pro-je-r-sttem-soudnch-znalc.html> >.)

²¹⁵ Je-li znalecký posudek zadán orgánem veřejné moci, řídí se odměna ustanoveními prováděcího právního předpisu (viz 17 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících). Tímto prováděcím právním předpisem je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. V souladu s ustanovením § 16 zmíněné vyhlášky činí odměna za znalecký posudek podle jeho náročnosti a míry odborných znalostí, které bylo nutné k jeho podání vynaložit, za jednu hodinu práce 100 až 350 Kč. Takto stanovená odměna se zvyšuje o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je znalec povinen z odměny odvést (viz § 17 odst. 5 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících), mimoto § 20 výše uvedené vyhlášky č. 37/1967 Sb. umožňuje další zvýšení odměny, a to až o 20% v odůvodněných případech, je-li posudek vzhledem k okolnostem případu mimořádně obtížný, až o 10% jde-li o posudek, kterým je přezkoumáván posudek jiného znalce, a až o 50% je-li nutné spěšné provedení úkonu, nebo bylo znalci uloženo provést úkon v den pracovního volna, pracovního klidu nebo v noci. Všechna tato eventuální zvýšení lze navíc slučovat. Kromě toho má znalec přibráný orgánem veřejné moci právo na náhradu nákladů, které účelně vynaložil v

Znalec je jakožto odborník oprávněn hodnotit skutkové otázky, to zjednodušeně řečeno znamená, že duševní stav posoudí psychiatr/psycholog, brzdnou dráhu automobilu dopravní expert, cenu nemovitosti odhadce. V souvislosti s rasově motivovanou trestnou činností by tedy měl být znalecký posudek - když už je jej zapotřebí - zpracováván především odborníky se specializací na historii, politologii, eventuálně na význam symbolů.

Kladu si však otázku, proč je nezbytné přibírat odborníka, který bude posuzovat společenskou závadnost textů.²¹⁶ Společenská závadnost se mi jeví jako aspekt příliš podobný společenské škodlivosti ve smyslu § 12 odst. 2 TZ, což je hledisko, jež musí zvážit pouze OČTŘ, do jehož výhradní kompetence tato stránka věci spadá, a nikoliv znalec. Je totiž nutné brát primárně na zřetel § 107 odst. 1 TŘ, jenž stanovuje, že znalci nepřísluší ani hodnocení důkazů, ani řešení právních otázek. V případě posuzování společenské závadnosti textů by se tudíž mohlo snadno stát, že znalec překročí své zákonem stanovené pravomoci. Proto by se dalo zamyslet nad tím, jestli by mělo mít dané znalecké zaměření ve vztahu k trestnímu řízení vůbec nějaké uplatnění. Já si myslím, že nikoliv a že – jak jsem již výše uvedla – by měli být využíváni znalci spíše z oboru společenskovědního.

Nejen specializace znalců se mi zdá leckdy rozporuplná, další potíží shledávám v zadání znaleckých posudků, které je často kritizováno i znalci samotnými.²¹⁷ V zásadě lze pozornost zaměřit na tyto problémy:

- 1) Dotazy směřují na všeobecně známé skutečnosti, tzv. notoriety. Jedná se vlastně o naprosto nadbytečné otázky typu: „*Kdo byl Adolf Hitler?*“, „*Jaký je význam hákového kříže?*“, apod.²¹⁸ Neví – li si OČTŘ s nimi přesto rady, má k dispozici metodické materiály, manuály, v nichž odpovědi dozajisté

---

souvislosti se znaleckým posudkem (viz § 18 odst. 1 zákona o znalcích a tlumočnících). Odborné vyjádření je co do úspory peněz rozhodně výhodnější. Jednak § 105 odst. 5 TŘ stanovuje, že státní orgán jej OČTŘ předloží v trestním řízení vždy bez úplaty; jednak se sazby v případě ostatních zpracovatelů (nikoliv státních orgánů) pohybují v nižších relacích (dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 23/2002 Sb., kterou se stanoví výše odměny za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení, je to dle rozsahu a náročnosti za každou započatou hodinu 75 až 125 Kč).

²¹⁶ V evidenci znalců a tlumočníků se uvedená specializace v souvislosti s extremismem vyskytuje. Podotýkám, že v předmětné evidenci Ministerstva spravedlnosti jsou zapsáni tzv. soudní znalci, nejedná se tedy o znalce ad hoc – o znalce ustanovované pro jednotlivé případy.

²¹⁷ Při konstruování otázek by měla být dodržována určitá pravidla, OČTŘ by se měl řídit těmito zásadami: „1.) otázky musí být srozumitelné a směřovat k meritu věci, 2.) nesmí vybočovat z mezí odborné proveditelnosti, 3.) nesmí předjímat právní hodnocení věci, 4.) je nutno zvažovat míru obecnosti a konkrétnosti otázek, 5.) nesmí nutit znalce k překročení jeho kompetence, 6.) nelze jimi napravovat vadný postup OČTŘ, respektive nesmí vést k provádění úkonů, k nimž je příslušný jen tento orgán“ (viz CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování...*, s. 209).

²¹⁸ Nejvyšší státní zastupitelství. *Extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, říjen 2009 [cit. 2. 6. 2012]. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=82741>.

nalezne.²¹⁹ Pomoci může taktéž konzultant dle § 157 odst. 3 TŘ²²⁰, nemluvě o tom, že sama Policie ČR disponuje kvalifikovanými specialisty na extremismus, o nichž bylo v této práci již pojednáno.

- 2) Zodpovězení zadaných otázek je pro účely trestního řízení nepodstatné. Např.: „*Jaká je obecná znalost symbolu?*“
- 3) Již z formulace otázek vyplývá, že jsou určeny k řešení právních otázek. Za modelový příklad absolutně nevhodně konstruovaného dotazu považuji následující: „*Může jednání osoby, která používá pozdrav zdvižené pravice do výše očí doprovázené zvoláním „Sieg Heil! “ propagovat hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, či rasovou, xenofobní nebo jinou nenávist či zášť proti konkrétní skupině osob, etnickým nebo národnostním menšinám či národu?*“²²¹ Přestože je užitá hypoteticky zavánějící formulace „může propagovat“, a ne přímo „propaguje“, obávám se, že OČTŘ se znalce ve skutečnosti ptá na to, zda smí jednání osoby posoudit dle skutkové podstaty § 403 TZ. Méně zřejmou, i tak ale patrnou snahu o získání znalce právního názoru lze vysledovat v případě tohoto zadání: „*Lze v oficiálních dokumentech, publikovaných textech, slovních projevech představitelů nebo užívaných symbolech KSČM identifikovat podporu či propagaci xenofobie, rasismu nebo antisemitismu?*“²²²

Zbytečně jsou znalecké posudky podle mého mínění zadávány rovněž v případech, kdy mají být hodnoceny výroky, úryvky textů, jejichž význam je jednoznačný, jednoznačně nenávistný, a nejen z mého pohledu, ale troufám si tvrdit, že i z pohledu každé standardně uvažující lidské bytosti, která má rozumně nastavený žebříček hodnot, jasně překračující meze LZPS garantovaného práva na svobodu projevu. Co potřebuje OČTŘ zkoumat kupříkladu na tomto výroku?: „*Nám a celé Evropě běží čas, tisíce a statisíce emigrantů denně*

---

²¹⁹ OČTŘ mohou využít např. metodický materiál Extremismus či Rasově motivovaná trestná činnost a extremismus (oba z „dílny“ Nejvyššího státního zastupitelství), nebo Manuál pro policii ČR: Symboly používané extremismy na území ČR v současnosti (zpracovaný bývalým soudním znalcem Miroslavem Marešem) atd.

²²⁰ „*V závažných a skutkově složitých věcech může státní zástupce nebo policejní orgán využít odborné pomoci konzultanta, který má znalost ze speciálního oboru...*“

²²¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s.

²²² Viz Znalecký posudek ve věci podání návrhu na pozastavení činnosti politické strany Komunistická strana Čech a Moravy, č. 46/ZP/2011.

*přistávají na evropských březích. Je jenom otázkou času, kdy nás, původní evropská etnika, tyto zrůdy převálčují svým počtem.*²²³

Na adresu znaleckých posudků zpracovávaných pro účely dokazování rasově motivovaných trestných činů si dovoluji uvést poslední poznámku. Je velmi smutnou a myslím, že i pro justici neprospěšnou skutečností, že v poslední době došlo k přílišné personifikaci znalců specializovaných v této oblasti. Na nastalé situaci mají svou vinu nejen obvinění, kteří se vydali cestou osobních útoků vůči znalcům, ať už obsažených v oficiálních námitkách podjatosti či v nejrůznějších stížnostech, eventuálně uskutečněných neoficiální formou, ale i následná významná medializace jejich konání, což staví znalce do značně nevýhodné pozice, vede je to k obavám o (nejen) vlastní bezpečnost, a v konečném důsledku to přirozeně způsobuje eliminaci jejich počtu.²²⁴

Už jen z toho důvodu, že osoba znalce je z důvodu evidence ve veřejných zdrojích snadným terčem pro každého obviněného a jeho obhajobu, je namístě v každém konkrétním případě rasově motivovaného trestného činu důmyslné zvažování reálné nezbytnosti jeho přibrání do trestního řízení.

---

²²³ Jedná se o projev řečníka autonomních nacionalistů „Čechy“, který byl učiněn na demonstraci Dělnické strany a jenž se stal spolu s dalšími výroky předmětem znaleckého posudku (viz Znalecký posudek v trestní věci demonstrace Dělnické strany v Brně dne 1. 5. 2009, č. j. 19/P – 2009).

²²⁴ Srov. např. *Advokát Kočí jen vznesl dotaz ohledně původu znalce* [online]. ČT24, 12. 1. 2012 [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/160231-advokat-koci-jen-vznesl-dotaz-ohledne-puvodu-znalce/>>.

8. Příklady nejzávažnějších rasově motivovaných trestných činů na území ČR

Nejzávažnějším rasově motivovaným trestným činem je z pohledu účinku, který uvedené protiprávní jednání vyvolá, dozajisté trestný čin vraždy s rasovou pohnutkou. Díky míře své závažnosti má rasově motivovaná vražda rovněž nezanedbatelný dopad na širokou veřejnost, která je svým tlakem schopna ovlivnit změny v postoji státu k otázce rasově motivované trestné činnosti. Z toho důvodu jsem si také z množství rasově motivovaných trestných činů, ke kterým po roce 1989 došlo na území České republiky, vybrala právě případy rasově motivovaných vražd (ať už byly dokonány, či skončily ve stadiu pokusu), jelikož zrovna ony mohou posloužit jako názorná ukázka vývoje v oblasti přístupu státu a zejména justice k této trestné činnosti.

K jednomu z prvních mimořádně závažných rasově motivovaných trestných činů došlo dne 24. 9. 1993 v odpoledních hodinách v Písku. Příslušníci hnutí Skinheads spolu s dalšími osobami zaútočili na 4 romské mladíky, a to podle rozhodnutí Nejvyššího soudu²²⁵ tak, že na mladíky: „...*křičeli a uráželi je pro jejich romský původ a barvu pleti, vyhrožovali jim zabitím a přitom byli vyzbrojeni společně s dalšími osobami nůžkami, baseballovými pálkami, popřípadě řetězy, čímž byl u poškozených vyvolán strach z napadení, načež poškození z tohoto důvodu skočili do řeky Otavy, která měla teplotu 15,7 stupně Celsia, v úmyslu přeplavat na druhý břeh...*“ Romským mladíkům však bylo ze strany pachatelů bráněno, aby z řeky vylezli, dokonce bylo bráněno i svědkům události, aby poškozeným pomohli, v důsledku čehož jeden Rom, sedmnáctiletý Tibor Danihel, utonul.

Z již zmíněného rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá, že se obvinění svým jednáním dopustili trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2, 3 a trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1, 2 písm. b), c) trestního zákona ve znění tehdy účinném. Za tyto činy byli 4 obvinění taktéž Krajským soudem v Českých Budějovicích odsouzeni, a to ke třem nepodmíněným trestům odnětí svobody v délce 22 – 31 měsíců a jednomu podmíněnému trestu odnětí svobody v délce jednoho roku.

Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 6. 1997 byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Písku ze dne 12. 3. 1997, který použil odlišnou právní kvalifikaci činu než odvolací Krajský soud v Českých Budějovicích. Avšak ani krajský soud nebyl poslední instancí ve vývoji události: na základě stížnosti pro porušení zákona, kterou

---

²²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. 2 Tzn 123/97

podala tehdejší ministryně spravedlnosti Vlasta Parkanová²²⁶, se případem zabýval Nejvyšší soud.

Ve stížnosti ministryně poukazovala na fakt, že obvinění i přes svůj nízký věk museli mít povědomí o možnosti smrti některých nebo všech poškozených jako následku protiprávního jednání obviněných a pro ten případ s tímto následkem byli srozuměni. Proto ministryně požadovala, aby byli obvinění uznáni vinnými nejen trestnými činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci a vydírání, ale rovněž trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a), f) trestního zákona.²²⁷

Nejvyšší soud oba předešlé rozsudky zrušil a věc přikázal Krajskému soudu v Českých Budějovicích znovu projednat a rozhodnout. Učinil tak z toho důvodu, že: „*V posuzovaném případě z jednání obviněných, které bylo zjištěno soudy obou stupňů, je zřejmé, že nepočítali s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit smrtelnému následku jejich jednání... ba naopak...*“ Nejvyšší soud dále uvedl: „*Pokud po provedeném důkazním řízení v novém hlavním líčení a zhodnocení důkazů bude zjištěn skutkový stav stejný jako v napadeném rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích, bude třeba jednání obviněných kvalifikovat jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a), f) TrZ, účinného do 31. 8. 1995...*“, a v tom duchu pokračoval: „*Obvinění společným jednáním úmyslně usmrtili jiného a pokusili se úmyslně usmrtit tři další osoby, tedy čin spáchali na více osobách a to z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky, kterou je nepochybně rasová a národnostní nenávisť, neboť taková pohnutka je v přímém rozporu s morálkou a svědčí o morální zvrhlosti a bezcitnosti pachatelů. Tato právní kvalifikace zahrnuje všechny další dílčí projevy rasové či národnostní nesnášenlivosti, které by jinak samy o sobě bylo možno kvalifikovat jako trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2, odst. 3 TrZ, hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 TrZ, podněcování k národnostní a rasové nenávisti podle § 198a TrZ, podpora propagace hnutí směřujících k potlačení práva svobod občanů podle § 260 či § 261 TrZ. Trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a), f) TrZ, účinného do 31. 8. 1995, je speciálním trestným činem k trestnému činu vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. b), c) TrZ, účinného do 31. 12. 1993, v případě, že motivací či pohnutkou těchto trestných činů je rasová či národnostní nenávisť, a proto nepřichází v úvahu jednočinný souběh těchto trestných činů.*“

---

²²⁶ Podala ji na základě žádosti Senátu. (ŠABATOVÁ, Anna. *Smrt Tibora Danihela a český tisk* [online]. Britské listy, červen 2000 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/files/isarc/0006/20000606e.html>>.)

²²⁷ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR...*, s. 58 - 59.

Dne 8. 10. 1998 byli Krajským soudem v Táboře 3 hlavní pachatelé odsouzeni za trestný čin vraždy z rasových pohnutek k trestu odnětí svobody v délce 7 – 8 a půl let. Tento rozsudek byl kvůli procesním chybám zrušen v lednu 1999 Vrchním soudem v Praze, avšak díky stížnosti pro porušení zákona podanou ministrem spravedlnosti Otakarem Motejlem byl původní rozsudek Krajského soudu v Táboře co do viny i trestu potvrzen, a to dne 30. 6. 1999 Vrchním soudem v Praze.²²⁸

Dne 13. 5. 1995 ve večerních hodinách byl ve svém bytě ve Žďáru nad Sázavou napaden třiačtyřicetiletý Rom Tibor Berki. Do jeho domácnosti vnikli čtyři příslušníci Skinheads, kteří jej několikrát silně udeřili baseballovou pálkou do hlavy a těla, načež následně Tibor Berki druhý den časně ráno v nemocnici zemřel. Pachatelé byli obviněni z trestných činů vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. f), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2, 3 a trestného činu porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 3 v té době platného a účinného trestního zákona.²²⁹

Krajský soud v Brně neuznal rasový motiv vraždy, kvůli čemuž dokonce svolal tehdejší předseda vlády Václav Klaus mimořádné jednání s představiteli justice a policie. Výsledkem tohoto jednání bylo, že ministr spravedlnosti dostal za úkol navrhnout do trestního zákona vyšší trestní sazby za rasově motivované trestné činy.²³⁰ Poté, dne 23. 5. 1996, Vrchní soud v Olomouci rasový motiv vraždy v případě Tibora Berkiho uznal a zvýšil stávající tresty pachatelů.²³¹

Poslední případ, který uvedu, je ten, jenž byl značně medializován a jehož vyústění v podobě pravomocného rozsudku Vrchního soudu v Olomouci je považováno za poněkud diskutabilní a veřejnost do jisté míry rozdělující²³² - případ označovaný jako tzv. „Kauza Vítkov“.

---

²²⁸ Zpráva České republiky o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace [online]. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 4. 11. 1999 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <http://lidskaprava.poradnaprava.cz/folder05/cerd_zprava.pdf>.

²²⁹ Nejvyšší státní zastupitelství. *Rasově motivovaná trestná činnost a extremismus...*

²³⁰ STRAŠÍKOVÁ, Lucie. *Odsoudit někoho za rasovou vraždu není v Česku příliš časté* [online]. ČT24, 11. 5. 2010 [cit. 14. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/extremismus/89588-odsoudit-nekoho-za-rasovou-vrazdu-neni-v-cesku-prilis-caste/video/1>>.

²³¹ *Barevný národ* [online]. Jeden svět na školách, 5. 4. 2007 [cit. 10. 1. 2011]. Dostupné na <http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_87.pdf>.

²³² Část veřejnosti byla toho názoru, že v daném případě padly příliš tvrdé tresty, které měly spíše demonstrativní charakter, než aby byly adekvátní spáchanému trestnému činu. Tato část veřejnosti považuje celý proces s obžalovanými za mimořádně ovlivněný pozorností médií a zpochybňuje rovný přístup ze strany justice k ostatním rasově motivovaným trestným činům, jejichž obětí nebude již příslušník romského etnika, ale naopak představitel majoritní společnosti, tedy kdy se bude jednat o tzv. „rasismus naruby“ (termín „rasismus naruby“ označuje útoky Romů vůči Čechům, nikoliv však skinheadům – viz. MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem. *Státní*

Dle obžaloby Krajského státního zastupitelství v Ostravě²³³ hodili v noci ze dne 18. na 19. 4. 2009 tři členové extremistického hnutí do oken domu patřícího početné romské rodině tři zápalné lahve, jeden z obviněných přitom čekal v autě. Ihned po útoku všichni obvinění společně z místa činu odjeli. Při následném požáru, který v předmětném domě ve Vítkově na Opavsku vznikl, byly zraněny tři osoby, nejvíce pak téměř dvouletá Natálie Kudriková, která utrpěla popáleniny na 77 % těla, dále její matka a otec. Celý dům vyhořel.

Svým činem obvinění dle obžaloby spáchali: „...*pokus trestného činu vraždy podle ust. § 8 odst. 1 k § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. e), písm. g) zák. č. 140/1961 Sb. (trestního zákona), platného do 31. 12. 2009, spáchaný formou spolupachatelství podle ust. § 9 odst. 2 téhož zákona, jednak trestný čin poškozování cizí věci podle ust. § 257 odst. 1 zák. č. 140/1961 Sb. (trestního zákona), platného do 31. 12. 2009, spáchaný formou spolupachatelství podle ust. § 9 odst. 2 téhož zákona.*“

Krajský soud v Ostravě vydal dne 20. 10. 2010 nad obžalovanými rozsudek²³⁴. Tři z nich byli za trestné činy navržené obžalobou odsouzeni k úhrnnému a výjimečnému trestu odnětí svobody v trvání 22 let, jeden obžalovaný k trestu odnětí svobody v délce 20 let. K tomu jim byla soudem uložena povinnost nahradit způsobenou škodu materiální i nemateriální povahy. Všichni obžalovaní se na místě odvolali k soudu vyšší instance.²³⁵

Svým odvoláním se domáhali vrácení věci Krajskému soudu v Ostravě, jelikož shodně namítali vady rozsudku spočívající v tom, že podle jejich názoru Krajský soud v Ostravě neodůvodnil řádně své rozhodnutí a z rozsudku nelze tudíž zjistit, na základě čeho dospěl k závěrům o vině obžalovaných a jak se vypořádal s jejich obhajobou, jakož neprovedl jimi navrhované důkazy a neodůvodnil, proč takto postupoval. Podle obžalovaných nebyl prokázán vražedný úmysl na jejich straně, když nevěděli, že se v objektu nachází osoby. V souvislosti s výpověďmi poškozených namítali, že v těchto výpovědích je řada rozporů, a tedy jejich věrohodnost se měla zjišťovat znaleckým zkoumáním. Kromě toho jeden z obžalovaných namítal, že nebyla vyvrácena jeho obhajoba, že až cestou do Vítkova se

---

zastupitelství, 2005, č. 11, s. 4.). Druhá část veřejnosti se naopak klonila k tomu, že tresty jsou spravedlivé a odpovídají způsobu a průběhu spáchání trestného činu, jakož i následkům, jež protiprávní jednání obžalovaných způsobilo. Ilustrace dotčené polarizace názorů ve společnosti viz např. *Tresty žhářům rozdělily veřejnost kvůli rasismu a dětské oběti* [online]. iDNES.cz, 21. 10. 2010 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/tresty-zharum-rozdelily-verejnost-kvuli-rasismu-a-detske-obeti-p8v-domaci.aspx?c=A101021_125840_domaci_hv>.

²³³ *Dokument: Obžaloba v kauze žhářského útoku ve Vítkově* [online]. iDNES.cz, 11. 5. 2010 [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/dokument-obzaloba-v-kauze-zharskeho-utoku-ve-vitkove-pdo-krimi.asp?c=A100511_155026_krimi_cen>.

²³⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 10. 2010, sp. zn. 32 T 2/2010

²³⁵ *Video: rozsudek nad žhářem z Vítkova* [online]. ČT24, 20. 10. 2010 [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/104771-verdikt-prirknul-vitkovskym-zharum-vyjimecne-tresty/>>.

dozvěděl, že se jde zapálit starý dům, který slouží jako skladiště kradených věcí, přičemž poukázal na to, že tento dům zvenku vypadal skutečně jako neobyvatelný.²³⁶

Odvolací řízení se konalo ve dnech 17. a 18. 3. 2011 na Vrchním soudě v Olomouci, který také dne 18. 3. 2011 vydal rozsudek²³⁷, jímž tresty tří obžalovaných potvrdil, jednomu trest odnětí svobody snížil z 22 na 20 let. K uvedenému rozsudku předseda senátu uvedl: „Je třeba vyslat jasný signál, že jakákoliv trestná činnost, jejíž pohnutkou je odlišnost napadených, bude přísně postihována.“²³⁸

Ze slov předsedy senátu, ale nejen z nich, plyne, že „Kauza Vítkov“ nezpochybnitelně ovlivnila rozhodování soudů v oblasti rasově motivovaných trestných činů. Je jen otázkou, zda se stane precedentem i pro budoucí případy. Byť je sice právní řád České republiky formálně konstituován na základech tzv. kontinentálního práva, lze spatřovat v rozhodování soudů určitý „trend“. Domnívám se proto, že i případ z Vítkova může být svým způsobem i pro českou justici dalším vodítkem a přiblížením se k těmto trendům.

---

²³⁶ Vrchní soud v Olomouci. *Informace tiskového mluvčího: Trestní řízení: Veřejné zasedání ve dnech 17. - 18. 3. 2011 vždy od 9.00 hod. v jednací síni č. 102 v přízemí budovy* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, 11. 3. 2011 [cit. 18. 3. 2011]. Dostupné na

<<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?j=216&o=206&k=3017>>.

²³⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 3. 2011, sp. zn. 6 To 19/2011

²³⁸ *Kauza Vítkov: Soud tři tresty potvrdil, jeden snížil* [online]. ČT24, 18. 3. 2011 [cit. 18. 3. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/118494-kauzavitkov-soud-tri-tresty-potvrdil-jeden-snizil/>>.

9. Srovnání české právní úpravy rasově motivovaných trestných činů s právní úpravou Slovenské republiky

Počínaje dnem 1. 9. 2009 se stal na území Slovenské republiky účinným novelizovaný zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon. Novelou č. 257/2009²³⁹ došlo v tomto zákoně k významné změně v oblasti rasově motivované trestné činnosti a oproti právní úpravě před novelou v podstatě k novému náhledu na tuto činnost. Z toho důvodu jsem se při srovnání české a slovenské právní úpravy rasově motivované trestné činnosti zaměřila především na přínos novely č. 257/2009.

Předtím, než bych přistoupila k samotnému vymezení změny v trestném zákoně, k níž přijetím novely došlo, pokusila bych se nejprve popsat důvody, které vedly Slovenskou republiku k uvedenému kroku.

Dle důvodové zprávy²⁴⁰ k novele zákona vyplývala potřeba změny zejména z gradace násilných aktů spojených i s trestnou činností, ke kterým tehdy docházelo ve zvýšené míře a za okolností, které v předchozích obdobích nenastaly či nastaly jen v menší intenzitě. Konkrétně měly nejspíše na vývoj situace vliv především dvě události, které se staly zhruba rok před schválením novely zákona Národní radou Slovenské republiky.²⁴¹

K první události došlo během fotbalového zápasu odehrávajícího se v Dunajské Středě mezi tamním mužstvem a Slovanem Bratislava, když v důsledku národnostní nesnášenlivosti obou celků bylo vážně zraněno 7 fanoušků. Dunajská Streda je totiž považována za centrum početné maďarské menšiny.²⁴²

Tou druhou okolností působící na změnu slovenské legislativy bylo zadržení 28 Maďarů na území Slovenské republiky, kteří byli oblečení v uniformách Národní stráže, jež hlásá ideu nacionalistické Maďarské gardy. Při prohlídce vozidel těchto Maďarů našla policie také množství materiálů podporujících a propagujících skupiny, které potlačují lidská práva.²⁴³

---

²³⁹ Zákon č. 257/2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon v znení neskorších predpisov

²⁴⁰ *Dôvodová správa* [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2009 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.nrsr.sk/Page.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=4&ID=858>>.

²⁴¹ *Slovensko zprísnilo tresty za extremistické činy* [online]. ČT24, 28. 4. 2010 [cit. 24. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/svet/53165-slovensko-zprisnilo-tresty-za-extremisticke-ciny/>>.

²⁴² *V Dunajské Stredě skončil fotbal sedmi vážně zraněnými fanoušky* [online]. iDNES.cz, 1. 11. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na <http://fotbal.idnes.cz/v-dunajske-strede-skoncil-fotbal-sedmi-vazne-zranenymi-fanousky-pxr-/fot_zahranici.asp?c=A081101_175043_fot_zahranici_mn>.

²⁴³ *Slovenská policie zadržela 28 maďarských extremistů* [online]. iDNES.cz, 8. 11. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/slovenska-policie-zadrzela-28-madarskych-extremistu-fy6-/zahranicni.asp?c=A081108_195525_zahranicni_abr>.

Co se již samotného obsahu zmiňované novely týče, obohacuje slovenský trestný zákon o nové skutkové podstaty trestných činů, vymezuje nové pojmy a zpřísnuje trestní sazby za rasově motivované trestné činy, které již byly součástí trestného zákona před dotčenou novelou.

Podle mého názoru je hlavním přínosem novely vymezení trestných činů extremismu, za něž trestný zákon v § 140a považuje: „...*trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a 422, výroby extrémistických materiálov podľa § 422a, rozširovania extrémistických materiálov podľa § 422b, prechovávanía extrémistických materiálov podľa § 422c, hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424, podnecovania, hanobenia a vyhrážania osobám pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu podľa § 424a a trestný čin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d) a f).*“ Výše zmíněná důvodová zpráva k novele objasňuje, co se trestným činem extremismu rozumí.²⁴⁴

Jako přínosné považují vymezení trestných činů extremismu proto, že z uvedeného výčtu těchto jednání plyne, že od 1. 9. 2009 již ve slovenské společnosti nebudou panovat pochyby o tom, jaká jednání lze pokládat za „extremistická“²⁴⁵. V důsledku zakotvení v trestném zákoně se pojem „extremismus“ stal na Slovensku pojmem právním; na druhou stranu však stále zůstává poněkud nevyjasněnou skutečností otázka, co přesně vůbec tento termín vyjadřuje²⁴⁶, a jestli je tudíž možné mezi pojmy „trestné činy extremismu“ a „trestné činy rasově motivované“ dát rovnítko.

---

²⁴⁴ Jedná se o trestné činy, které mají některý z extrémistických motivů vyjádřený v subjektivní stránce základní skutkové podstaty, jakož i o trestné činy, u kterých je extrémistický motiv až znakem kvalifikované skutkové podstaty.

²⁴⁵ Odborníci však zároveň upozorňují na skutečnost, že v praxi nelze každého, kdo se dopustí některého z trestných činů dle § 140a trestného zákona, automaticky považovat za osobu s extrémistickými projevy. Označení „trestné činy extremismu“ je pouze pojmové vymezení určité skupiny trestných činů, přičemž všeobecný termín „extremismus“ nelze spojovat s trestnými činy vyjmenovanými v § 140a trestného zákona. (viz VLACHOVSKÝ, Róbert, SEPEŠI, Peter. *Extrémizmus všeobecne, resp. extrémizmus vo svetle novely Trestného zákona č. 257/2009 Z. z.* [online]. Epi.sk, 2009 [cit. 10. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.epi.sk/456/Extrémizmus-vseobecne-resp-extremizmus-vo-svetle-novely-Trestneho-zakona-c-2572009-Z-z_13818.aspx>.)

²⁴⁶ Např. podle A. Marešové a P. Kotulána je pojem „extremismus“ chápán velmi vágně a i v odborných kruzích vykládán rozporně. (MAREŠOVÁ, Alena, KOTULÁN, Petr. Kriminologické a trestně právní aspekty extremismu. *Právní praxe*, 1999, č. 8, s. 485.) Shodně rovněž MADLIAK, Jozef, MESÁROŠ, Marián. Trestný postih extrémistických prejavov v legislativě. *Karlovarská právní revue*, 2009, č. 4, s. 59.

Osobně si myslím, že nikoliv, jelikož „extremismus“ je širší pojem, než „rasově motivované jednání“, a to v tom ohledu, že rasově motivované jednání spadá spíše do oblasti pravicového extremismu²⁴⁷, přičemž oblast levicového v tomto ohledu zůstává nedotčena.

Ponecháme-li ale tento definiční problém stranou a vrátíme-li se zpět k obsahu slovenského trestného zákona, zjistíme, že výkladový § 140a vyjmenovává jednak dříve neupravené trestné činy, jimiž jsou trestné činy: výroba extremistických materiálů podle § 422a, šíření extremistických materiálů podle § 422b, přechovávání extremistických materiálů podle § 422c, podněcování, hanobení a vyhrožování osobám pro jejich příslušnost k některé rase, národu, národnosti, barvě pleti, etnické skupině anebo původu rodu podle § 424a, a jednak vypočítává v původní úpravě trestné činy obsažené²⁴⁸. Navíc je však, jakožto trestný čin extremismu, považován i takový čin, jenž je spáchán z tzv. „osobitného motivu“, a to podle § 140 písm. d) a f).

Co se rozumí takovým osobním motivem? Osobní motiv je okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby a v případě trestných činů extremismu znamená, že určitý trestný čin z trestného zákona, ač jinak výslovně nezařazen do skupiny trestných činů podle § 140a, do ní přesto náleží, a to právě z důvodu, že je spáchán: „...v úmysle verejne podnecovať k násilii alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámerkou pre vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov,“ (§ 140 písm. d), nebo: „...z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti...“ (§ 140 písm. f).

Dá se říci, že osobní motiv podle § 140 písm. d) slovenského trestného zákona do jisté míry odpovídá trestnému činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod obsaženého v § 356 odst. 1 českého TZ. Druhý z motivů, osobní motiv dle § 140 písm. f), by zase mohl být považován za obdobu rasové pohnutky vyskytující se v kvalifikovaných skutkových podstatách mnoha trestných činů TZ, o kterých bylo pojednáno v kapitole s názvem „Profil trestněprávní úpravy ČR“ (3.4).

Trestné činy extremismu jsou upraveny na mnoha místech trestného zákona, a to v souvislosti s výše okomentovaným osobním motivem. Výslovně jsou však soustředěny do

---

²⁴⁷ Myšlenkovým východiskem pravicového extremismu je rasismus. (HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti...*, s. 16.)

²⁴⁸ Součástí trestného zákona před novelou byly trestné činy: násilí proti skupině obyvatel, podpora a propagace skupin směřujících k potlačení základních práv a svobod, hanobení národa, rasy a přesvědčení; podněcování k národnostní, rasové a etnické nenávisti. Právě u těchto trestných činů došlo k jistým změnám v jejich skutkových podstatách a především ke zpřísnění trestů za jejich spáchání.

prvního dílu dvanácté hlavy trestného zákona, a to spolu s trestnými činy proti míru, lidskosti a trestnými činy terorismu. Je zajímavé, že například trestný čin genocidium je rovněž jako v české právní úpravě TZ považován za trestný čin proti lidskosti, avšak „stojí“ mimo výčet trestných činů extremismu podle § 140a trestného zákona.

V souvislosti s trestnými činy podle § 422a – c trestného zákona je potřeba přiblížit slovní spojení „extremistický materiál“, které se na skutkové podstaty těchto činů váže. Jedná se o pojem zavedený novelou trestného zákona a jeho význam dává znát § 130 odst. 8 a 9 tohoto zákona.²⁴⁹ Dle důvodové zprávy k novele je výraz „extremistický materiál“ v trestném zákoně projevem uskutečnění závazků, které pro Slovenskou republiku vyplývají z Úmluvy o počítačové kriminalitě Rady Evropy, především pak z jejího Dodatkového protokolu, v jehož čl. 2 odst. 1 také nalezneme, co se pojmem rasistický nebo nesnášenlivý materiál – z jehož definice extremistický materiál vychází – myslí: „...*jakýkoliv písemný materiál, jakékoliv zobrazení nebo jakékoliv jiné znázornění myšlenek a teorií, které obhajují, podporují a podněcují nenávist, odlišné zacházení anebo násilí proti jednotlivci anebo skupině osob založené na rase, barvě, původu rodu anebo národním anebo etnickém původu jako i náboženství, pokud se použije jako záminka pro tyto důvody.*“ V české právní úpravě trestního zákoníku se s obdobným termínem, jako je extremistický materiál, nesetkáme.

Přes jisté nedostatky slovenské právní úpravy rasově motivované trestné činnosti, mezi něž primárně řadím zmíněnou nejednoznačnost termínu „extremismus“, a z toho důvodu taktéž nejednotnost v chápání slovního spojení „trestné činy extremismu“, se tak jako tak domnívám, že oproti české právní úpravě obsažené v TZ je slovenská úprava v rámci vymezení problematiky rasově motivované trestné činnosti ucelenější a systematictější.

---

²⁴⁹ Aby se jednalo o extremistický materiál, musí být dle § 130 odst. 8 a 9 trestného zákona splněno následující: 1.) musí se jednat o jisté vyhotovení - písemné, grafické, obrazové, zvukové či obrazovo-zvukové (viz první věta § 130 odst. 8 trestného zákona), 2.) vyhotovení lze podřadit pod alternativní výčet písm. a)-e) § 130 odst. 8 trestného zákona, 3.) vyhotovení – extremistický materiál podle odst. 8 § 130 trestného zákona se vyrábí, rozšiřuje, uvádí do oběhu, činí veřejně přístupným či přechovává v úmyslu podněcovat nenávist, násilí nebo neodůvodněně odlišné zacházení vůči skupině osob či jednotlivci, a to vše z důvodu nenávisti k rase, národu, národnosti, barvě pleti, etnické skupině, původu rodu, či náboženskému vyznání – jinak řečeno musí existovat rasová či jiná nenávistná pohnutka (odst. 9 § 130 trestného zákona). Současně se za extremistický materiál považuje rovněž replika či napodobenina extremistického materiálu, která je zaměnitelná s originálem.

10. Závěr

Tato rigorózní práce pojednává o základních attributech oblasti trestné činnosti, která není v nynější platné právní úpravě nijak striktně formálně vymezena.

Z poměrně široce vymezeného tématu vyplývá, že obsahem práce není pouhá dílčí problematika trestního práva. Práce se nezabývá jediným právním institutem, nýbrž se pokouší o komplexní náhled na rasově motivovanou trestnou činnost, tedy na protiprávní jednání, jež na straně jedné hrubě zasahuje do mezinárodními dokumenty chráněné, a ústavním zákonem garantované, rovnosti lidí bez rozdílu (mnohdy takové jednání dokonce porušuje právo na život, zdraví, lidskou důstojnost), na straně druhé však nelze v souvislosti s těmito trestnými činy opomenout ani aspekt politických práv a svobod, kdy v důsledku nezbytné ochrany demokratické společnosti dochází k jejich výraznému omezení.

V první části práce se zabírám otázkami samotného pojmu „rasově motivovaná trestná činnost“. Po zjištění, že se jedná o termín, jenž není oficiálně vymezen, a pro něj neexistuje jednotná definice, přičemž je na něj naopak nahlíženo z nejrůznějších úhlů pohledu, se přikláním k jeho charakteristice dle teorie „hate crimes“, dle teorie tzv. trestných činů z nenávisti, jakožto pojetí nejjednoduššímu, nejsrozumitelnějšímu, a zároveň nejmýstižnějšímu.

„Leitmotivem“, znakem každého rasově motivovaného trestného činu, je nenávist. Právě nenávist je tou emocí, tím hnacím motorem, který člověka netolerantního, nespokojeného a nevyrovnaného, jenž oplývá pocitem vlastní nadřazenosti vůči všem od něj odlišným, nutí k tomu, aby svoje ideové postoje proměnil v jednání kvalifikované jako trestný čin.

Pro účely naprosté srozumitelnosti celého textu jsem považovala za zásadní věnovat se v úvodních kapitolách práce rovněž neprávním otázkám. Obecnou charakteristiku rasismu a vývoj rasismu ve společnosti vnímám jako neodmyslitelný základ pro pochopení hloubky a závažnosti celého tématu. Výchozí bod rasismu, „rasu“, pak považuji za vůbec klíčovou, a tudíž jsem na tento biologický termín zaměřila svoji pozornost.

Učinila jsem tak mimo jiné z toho důvodu, že velmi často dochází k jeho zaměňování za pojem „etnická skupina“ (v podstatě se ne vždy rozlišují i další související pojmy, jakými jsou „národ“ a „národnost“). Ačkoliv v důsledku přijetí nové normy – trestního zákoníku, který nahradil původní trestní zákon a do skutkových podstat rasově motivovaných trestných činů zavedl slovní spojení „...pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu...“ – již není pro

oblast trestního práva důsledné odlišení rasy a etnické skupiny stěžejní, v minulosti se projevovalo jejich nejednotné vnímání v rozdílné rozhodovací praxi soudů.

Úskalí spočívalo v tom, že většina rasově motivovaných trestných činů, jež jsou na našem území páchány, je namířena vůči Romům, kteří mohou být někdy mylně považováni za příslušníky jiné, než bílé rasy, tedy rasy vlastní majoritnímu obyvatelstvu České republiky. Romové jsou však pouze etnikum, s čímž se musela justice při kvalifikaci rasově motivovaného jednání postupně vypořádat. Nynější podoba rasově motivované pohnutky, tak, jak je formulována v trestním zákoníku, se mi zdá uspokojivá a považuji ji za pozitivní krok vstříc efektivnímu postihu předmětné trestné činnosti.

Další část práce věnuji východiskům pro právní úpravu v oblasti rasově motivované trestné činnosti, za jejichž základ považuji Ústavu České republiky, Listinu základních práv a svobod, včetně mezinárodních dokumentů. Regulace společenských vztahů v České republice prostřednictvím těchto norem z kategorie tzv. pozitivního práva, jakož i souvisejících mezinárodních dokumentů, je nezbytným fundamentem pro pochopení všech souvislostí, v nichž se tato trestná činnost pohybuje, a domnívám se, že bez uvedené pasáže by práce pozbyla jeden z důležitých momentů při zpracování celé látky.

Z hlediska četnosti výskytu ustanovení chránících rovnost lidí bez rozdílu a zakazujících diskriminaci každého, kdo se od ostatních něčím odlišuje, lze konstatovat, že výše uvedené dokumenty problematiku rasově motivovaných trestných činů nepodceňují, rovnost ve společnosti zaručují a splňují tak svoji funkci. Problémem však zůstává vynutitelnost daných norem, jíž může být v hraničním případě dosaženo jen prostřednictvím trestního práva.

Proto lze v tomto směru jedině kvitovat, že trestní zákoník, jakožto kodex mající v oblasti uvedeného právního odvětví výsadní postavení, poskytuje daným právním statkům ochranu, a v případě, že znění jeho skutkových podstat je pro potřeby souladu vnitrostátního práva s právem mezinárodním či evropským nedostačující, pružně formou novelizace na tento aspekt reaguje.

Co se tedy celkového hodnocení trestního zákoníku týče, v oblasti rasově motivovaných trestných činů se mi jeví jeho ochrana jako vyhovující. Je totiž nutné zdůraznit, že záběr této ochrany je poměrně široký. Neomezuje se pouze na její zabezpečení prostřednictvím základních skutkových podstat vybraných trestných činů náležících do skupiny trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných a spadajících mezi trestné činy proti lidskosti, nýbrž ji taktéž zajišťuje v podobě rasové pohnutky působící u mnoha jiných

trestných činů jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, nemluvě pak o přitěžující okolnosti, kterou je spáchání trestného činu z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti.

Pominu-li výše ocenitelný fakt rozsáhlé ochrany a pohlédnu-li na úpravu rasově motivované trestné činnosti z hlediska zařazení v trestním zákoníku, nemohu vyjádřit spokojenost. Skutkové podstaty těchto trestných činů nejsou umístěny ani v jediné hlavě, ani v jediném dílu zvláštní části předmětné normy, naopak jsou „rozdrobeny“ ve dvou hlavách na sebe bezprostředně nenavazujících, což se mi zdá poněkud nešťastné. Domnívám se, že mnohem vhodnější by bylo soustředit všechny rasově motivované trestné činy s rasovou pohnutkou obsaženou v základní skutkové podstatě do jediné hlavy, tuto řádně jako „Trestné činy rasově motivované“ nazvat, postavit se definičnímu problému „rasově motivovaná trestná činnost“ a s konečnou platností se tak s ním vypořádat. Do jisté míry bychom se mohli inspirovat u našich sousedů, kteří se nebáli, a ač možná diskutabilní, tak každopádně jasný směr si zvolili přijetím novely slovenského trestného zákona, jež přináší výčet trestných činů extremismu. Myslím si, že právě nezbytnost v podobě primárního zaujetí stanoviska vůči termínům „extremismus“ a „rasově motivovaná trestná činnost“ může být pro české zákonodárce zásadní překážkou pro zvolení ucelenější systematiky rasově motivovaných trestných činů.

Zacílíme-li pozornost na skutkové podstaty jednotlivých trestných činů rasově motivovaných, zjistíme dílčí nedostatky právní úpravy, na něž je v práci vždy výslovně upozorňováno, a to spolu s případnými náměty na změnu. Největší nedostatky v tomto směru vykazují trestné činy podle § 403 a § 404 trestního zákoníku; jejich současná podoba i vzhledem k množství souvisejících, a často vzájemně si protirečících soudních rozhodnutí, nemůže být podle mého názoru považována za plně vyhovující. Zmíněné skutkové podstaty bych tedy pro účely větší srozumitelnosti a souladu s judikaturou - a s tím související snadnější právní aplikace - navrhovala de lege ferenda výrazně přeformulovat. Učinila bych tak zejména z toho důvodu, že se uvedené trestné činy dle výročních zpráv státního zastupitelství a Policie ČR soustavně umísťují na prvním místě statisticky nejčastějšího protiprávního jednání z oblasti rasově motivované trestné činnosti.

Mohu říci, že obecně považuji jisté nedokonalosti právní úpravy za zcela přirozené, jelikož s ohledem na vývoj lidské společnosti se nikdy nelze plně spokojit se stavem, v jakém se současné znění (nejen) trestního zákoníku, nachází. - O to více je pak třeba věnovat se průběžné aktualizaci zákona.

Horší je ale situace, kdy nevhodná právní úprava není následkem „zaostání“ za pokrokem lidstva, ale holým odrazem nedůkladnosti a nepečlivosti zákonodárce. Povětšinou se jedná o případy – dle mého názoru – nesprávného provedení mezinárodních a evropských závazků. Jmenovitě mohu uvést příklad apartheidu a diskriminace skupiny lidí, kdy namísto na úkor srozumitelnosti zestručněné verze této skutkové podstaty v trestním zákoníku, měla být ctěna podoba obsažená v Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

Jako další ukázka výše zmíněného rovněž poslouží nedávná novelizace trestního zákoníku, jež se dotkla mimo jiné trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci. Účelem novelizace bylo v tomto směru transponování Rámcového rozhodnutí o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva, avšak konečný výsledek se naneštěstí minul účinkem, jelikož novelizované znění jednoho z odstavců dotčené skutkové podstaty odkazuje na odstavec nemající rasově motivovaný, nýbrž veskrze obecný charakter.

V kontextu shora popsaného však nemohu neupozornit na druhou stranu mince: Urputná snaha o vyhovění veškerým mezinárodním (či evropským) závazkům taktéž podle mého mínění není tou ideální cestou, respektive může vést špatným směrem. Za nezbytné pokládám pečlivé zvážení míry uspokojení těchto závazků při souběžném zachování přehlednosti zákona. Jinak řečeno si myslím, že v oblasti rasově motivované trestné činnosti oplývá trestní zákoník příliš mnoha skutkovými podstatami, jejichž existence je odůvodněna právě nutným souladem s mezinárodními (evropskými) dokumenty. Leckdy jsou si, co do objektivní stránky, tyto skutkové podstaty výrazně podobné, dokonce by se dalo říct, že se vzájemně překrývají, a proto v určitých případech není jednoduché podřadit pod některou z nich konkrétní protiprávní jednání pachatele.

11. Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu

Zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních, středních a vyšších odborných škol (školský zákon)

Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Zákon č. 301/2001 Sb., o matrikách

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 257/2009, kterým se mění a doplňuje zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon v znění neskorších předpisů

Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Vyhláška č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 53/1947 Sb., o Úmluvě o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1947 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace

Sdělení č. 164/1947 Sb., o Dohodě o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy

Vyhláška č. 32/1955 Sb., o Úmluvě o zabránění a trestání zločinů genocidia

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znacích a tlumočnicích

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 116/1976 Sb., o Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
Vyhláška federálního ministra zahraničních věcí č. 84/1988 Sb., o Mezinárodní úmluvě proti apartheidu ve sportu

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení ministra zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o Úmluvě o právním postavení uprchlíků

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/1998 Sb., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

Směrnice Rady 2000/43/EC ze dne 29. června 2000 provádějící zásadu rovného zacházení s osobami bez ohledu na rasový nebo etnický původ

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/2002 Sb., kterou se stanoví výše odměny za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení

Literatura

BOAS, Franz. *Race, language and culture*. Chicago: University of Chicago press, 1982.

647 s.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. 384 s.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI, 2008. 822 s.

ČERNÝ, Václav. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. 1. vydání. Olomouc: Votobia, 1995. 90 s.

DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. Brno: CERM, 2001. 130 s.

DANICS, Štefan, KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. 151 s.

- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008. 427 s.
- FREDRICKSON, George M. *Racism: a short history*. New Jersey: Princeton University Press, 2002. 207 s.
- FREDRICKSON, George M. *The Comparative Imagination: On the History of Racism, Nationalism and Social Movements*. Berkeley: University of California Press, 1997. 241 s.
- HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, 2008. 260 s.
- HOLUBOVÁ, Václava a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. 880 s.
- HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 1997. 345 s.
- CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s.
- CHMELÍK, Jan a kol. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 432 s.
- CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 536 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009. 896 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2010. 784 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 923-1441.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 571 s.
- MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. 132 s.
- MUSIL, Jan. Přípravné řízení – stálé téma reformy trestního řízení, In *Sborník příspěvků k desátému výročí založení pobočky nakladatelství C. H. Beck v Praze*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 275-289.
- NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 410 s.
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007. 555 s.
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 599 s.

PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001. 746 s.

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 238 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003. 1443 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II.: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1289-3285.

ŠČERBA, Filip. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997-2005*. Praha: Linde Praha, 2006. 239 s.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Právní ochrana etnických menšin v ČR: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 165 s.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011. 1368 s.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 223 s.

Odborné časopisy

ČERNÝ, Petr. Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 3, s. 61-67.

HERCZEG, Jiří. Extremismus, tolerance a svoboda projevu. *Trestní právo*, 2003, č. 7-8, s. 2-10.

CHMELÍK, Jan. Některé projevy extremismu v České republice. *Kriminalistika*, 1998, č. 3, s. 235-241.

JAMBOROVÁ, Kateřina. Trestněprávní postih extremistické symboliky. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 3, s. 7-12.

MADLIAK, Jozef, MESÁROŠ, Marián. Trestný postih extrémistických prejavov v legislativě. *Karlovarská právní revue*, 2009, č. 4, s. 58-65.

MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K některým problémům vztahujícím se k dokazování trestných činů spojených s extremismem. *Státní zastupitelství*, 2005, č. 11, s. 2-9.

MÁDR, Jaroslav, RŮŽIČKA, Miroslav. K trestné činnosti spojené s extremismem z pohledu státního zastupitelství (a to i na pozadí dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu). *Státní zastupitelství*, 2005, č. 9, s. 2-10.

MAREŠOVÁ, Alena. Sociálně patologické jevy. *Trestněprávní revue*, 2010, č. 2, s. 52-57.

MAREŠOVÁ, Alena, KOTULÁN, Petr. Kriminologické a trestně právní aspekty extremismu. *Právní praxe*, 1999, č. 8, s. 485-503.

RŮŽIČKA, Miroslav. K problematice přibírání znalců po novele trestního řádu provedené zákonem č. 274/2008 Sb. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 5, s. 12-19.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta. Oběti interetnického násilí. *Kriminalistika*, 2001, č. 4, s. 299-306.

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 20. 10. 1927, sp. zn. Zm I 261/27

R 11/1971

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. 10. 1979, Glimmerveen a Hagenbeek proti Holandsku, č. stížností 8348/78, 8406/78

Rozhodnutí ESLP ze dne 23. 9. 1994, Jersild proti Dánsku, č. stížnosti 15890/89

Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 20. 11. 1996, sp. zn. 3 T 196/96

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 85/97

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. 2 Tzn 123/97

Rozhodnutí ESLP ze dne 8. 7. 1999, Arslan proti Turecku, č. stížnosti 23462/94

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 2. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 435/01

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 6. 2002, sp. zn. IV. ÚS 140/02

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2002, sp. zn. 7 Tdo 989/2002

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. 6 Tdo 524/2002

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 413/04

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 79/2006

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005

Rozhodnutí ESLP ze dne 20. 2. 2007, Igor Ivanov proti Rusku, č. stížnosti 34000/02

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. 5 Tdo 262/2007

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III ÚS 299/06

TR NS 33/2007 – T 966

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 8 TDO 340/2008
Rozhodnutí ESLP ze dne 10. 7. 2008, Soulas a ostatní proti Francii, č. stížnosti 15948/03
Rozhodnutí ESLP ze dne 4. 11. 2008, Balsyte-Lideikiene proti Litvě, č. stížnosti 72596/01
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, sp. zn. Pst 1/2008 - 66
Rozhodnutí ESLP ze dne 16. 7. 2009, Feret proti Belgii, č. stížnosti 15615/07
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 55 To 301/2009
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. Pst 1/2009 - 348
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 5 As 25/2009 - 83
Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. PL. ÚS 13/10
Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 6. 2010, sp. zn. 11 Tdo 409/2010
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 10. 2010, sp. zn. 32 T 2/2010
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 3. 2011, sp. zn. 6 To 19/2011
Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 3. 2011, sp. zn. 7 Tdo 177/2011-29
Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 7 Tdo 634/2011
Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2011/10

Internetové zdroje

Advokát Kočí jen vznesl dotaz ohledně původu znalce [online]. ČT24, 12. 1. 2012 [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/160231-advokat-koci-jen-vznesl-dotaz-ohledne-puvodu-znalce/>>.

Barevný národ [online]. Jeden svět na školách, 5. 4. 2007 [cit. 10. 1. 2011]. Dostupné na <http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_87.pdf>.

Člověk v tísní. Závěrečná zpráva o kampani NEOnácek: Chcete ho? a projektu Dovedu to pochopit?. [online]. Varianty: vzdělávací program společnosti Člověk v tísní, 2008 [cit. 6. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_36.pdf>.

Dokument: Obžaloba v kauze žhářského útoku ve Vítkově [online]. iDNES.cz, 11. 5. 2010 [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/dokument-obzaloba-v-kauze-zharskeho-utoku-ve-vitkove-pdo-/krimi.asp?c=A100511_155026_krimi_cen>.

Důvodová správa [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2009 [cit. 27. 1. 2011].

Dostupné na

<<http://www.nrsr.sk/Page.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=4&ID=858>>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2011 [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/ae/ac/6a/08.htm>>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2011 [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/a2/ac/6a/08.htm>>.

Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online]. Trestní zákoník.cz, 2008 [cit. 15. 12. 2010]. Dostupné na <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.

Extrémistické projevy a jejich současné místo podle Ústavy USA [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2010 [cit. 15. 8. 2012]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/projevy-extremismu-na-internetu.aspx>>.

Formy a způsoby páčání rasově motivované trestné činnosti [online]. Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/4_formy.pdf>.

Kauza Vítkov: Soud tři tresty potvrdil, jeden snížil [online]. ČT24, 18. 3. 2011 [cit. 18. 3. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/118494-kaucha-vitkov-soud-tri-tresty-potvrdil-jeden-snizil/>>.

MAREŠ, Miroslav. *Proč je ČR státem soudních znalců?* [online]. Jiné právo, 16. 4. 2008 [cit. 14. 6. 2012]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2008/04/pro-je-r-sttem-soudnch-znalc.html>>.

Nejvyšší státní zastupitelství. *Extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, říjen 2009 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=82741>.

Nejvyšší státní zastupitelství. *Rasově motivovaná trestná činnost a extremismus* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví [cit. 12. 10. 2010]. Dostupné na <portal.justice.cz/soud/soubor.aspx?id=62964>.

Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2009* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, 29. 6. 2010 [cit. 2. 3. 2011]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>>.

Nezvaní hosté - sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisli [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 10. 6. 2012]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7963/Ne_zvani_hoste_web.pdf>.

Policie navrhla obžalovat z rasismu autora stránek útočících na cizince [online]. iDNES.cz, 16. 1. 2009 [cit. 12. 8. 2012]. Dostupné na <<http://zpravy.idnes.cz/policie-navrhla-obzalovat>>.

autora-stranek-utocicich-na-cizince-z-rasismu-1oy-
/krimi.aspx?c=A090116_153314_krimi_cen>.

Programové prohlášení Vlády České republiky [online]. Vláda České republiky, 4. 8. 2010 [cit. 10. 6. 2012]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>.

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin: Monitorovací aktivity, přehled monitorovacích zpráv, publikace [online]. Vláda České republiky, 9. 11. 2005 [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=6912>>.

Slovenská policie zadržela 28 maďarských extremistů [online]. iDNES.cz, 8. 11. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/slovenska-policie-zadrzela-28-madarskych-extremistu-fy6-/zahranicni.asp?c=A081108_195525_zahranicni_abr>.

Slovensko zpřísnilo tresty za extremistické činy [online]. ČT24, 28. 4. 2010 [cit. 24. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/svet/53165-slovensko-zprisnilo-tresty-za-extremisticke-ciny/>>.

STRAŠÍKOVÁ, Lucie. *Odsoudit někoho za rasovou vraždu není v Česku příliš časté* [online]. ČT24, 11. 5. 2010 [cit. 14. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/extremismus/89588-odsoudit-nekoho-za-rasovou-vrazdu-neni-v-cesku-prilis-caste/video/1>>.

ŠABATOVÁ, Anna. *Smrt Tibora Danihela a český tisk* [online]. Britské listy, červen 2000 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/files/isarc/0006/20000606e.html>>.

Tiskové centrum DSSS. *Vandas a spol. podali dovolání k Nejvyššímu soudu* [online]. Dělnická strana sociální spravedlnosti, 10. 5. 2012 [cit. 15. 5. 2012]. Dostupné na <http://www.dsss.cz/vandas-a-spol_-podali-dovolani-k-nejvyssimu-soudu>.

Tresty žhářům rozdělily veřejnost kvůli rasismu a dětské oběti [online]. iDNES.cz, 21. 10. 2010 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/tresty-zharum-rozdelily-verejnost-kvuli-rasismu-a-detske-obeti-p8v-/domaci.aspx?c=A101021_125840_domaci_hv>.

V Dunajské Středě skončil fotbal sedmi vážně zraněnými fanoušky [online]. iDNES.cz, 1. 11. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na <http://fotbal.idnes.cz/v-dunajske-strede-skoncil-fotbal-sedmivaznezranenymifanouskypxr/fot_zahranici.asp?c=A081101_175043_fot_zahranici_mn>.

Vedení někdejší DS dostalo za své výroky mírnější tresty [online]. ČT24, 5. 1. 2012 [cit. 3. 2. 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/159286-vedeni-nekdejsi-ds-dostalo-za-sve-vyroky-mirnejsi-tresty/>>.

Video: rozsudek nad žháři z Vítkova [online]. ČT24, 20. 10. 2010 [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné na <<http://www.ct24.cz/domaci/104771-verdikt-prirknul-vitkovskym-zharum-vyjimecne-tresty/>>.

VLACHOVSKÝ, Róbert, SEPEŠI, Peter. *Extrémizmus všeobecne, resp. extrémizmus vo svetle novely Trestného zákona č. 257/2009 Z. z.* [online]. Epi.sk, 2009 [cit. 10. 8. 2012].

Dostupné na <http://www.epi.sk/456/Extremizmus-vseobecne-resp-extremizmus-vo-svetle-novely-Trestneho-zakona-c-2572009-Z-z_13818.aspx>.

Vrchní soud v Olomouci. *Informace tiskového mluvčího: Trestní řízení: Veřejné zasedání ve dnech 17. - 18. 3. 2011 vždy od 9.00 hod. v jednací síni č. 102 v přízemí budovy* [online]. Justice.cz: oficiální server českého soudnictví, 11. 3. 2011 [cit. 18. 3. 2011]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?j=216&o=206&k=3017>>.

Zpráva České republiky o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace [online]. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 4. 11. 1999 [cit. 12. 1. 2011]. Dostupné na <http://lidskaprava.poradnaprava.cz/folder05/cerd_zprava.pdf>.

Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012 [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2012 [cit. 9. 6. 2012]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>>.

8. a 9. periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace [online]. Vláda České republiky, 25. 1. 2010 [cit. 10. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/8-9--CERD-final.pdf>>.

Jiné

Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky. *Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR k zákonnosti postupu Policie ČR v případech srazů extremistických skupin a hnutí a k výkladu pojmů § 260 a § 261 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, Č.j.: OBP-27/CZ-2004.*

Odbor bezpečnostní politiky Ministerstvo vnitra České republiky. *Strategie boje proti extremismu*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky, 2009. 67 s.

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009, o trestním řízení.

Úřad pro odhalování organizovaného zločinu. *Metodika vyšetřování extremistické trestné činnosti*.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 94/2010, o činnosti na úseku extremismu, sekt a diváckého násilí, ve znění závazného pokynu policejního prezidenta č. 161/2010.

Znalecký posudek ve věci podání návrhu na pozastavení činnosti politické strany Komunistická strany Čech a Moravy, č. 46/ZP/2011.

Znalecký posudek v trestní věci demonstrace Dělnické strany v Brně dne 1. 5. 2009, č. j.: 19/P – 2009.

12. Shrnutí

Tato práce se zabývá problematikou trestných činů rasově motivovaných, které jsou považovány za jistý fenomén, který se na území České republiky začal výrazněji prosazovat zejména až po roce 1989. Ačkoliv představuje rasově motivovaná trestná činnost stále pouze nepatrné procento z celkového objemu kriminality, k níž v našem státě každoročně dochází, nelze ji pro její závažnost, spočívající v hrubém zásahu do základních práv a svobod každého člověka, opomíjet. Práce se pokouší vymezit význam termínů „rasově motivovaná trestná činnost“, „rasa“ a „rasismus“. Jejím cílem je dále stručné nastínění vývoje rasismu v dějinách lidstva, nalezení ústavněprávních a mezinárodněprávních základů tzv. rovnosti lidí bez rozdílu, definování role trestního práva v oblasti rasově motivované trestné činnosti a především rozbor jednotlivých trestných činů rasově motivovaných obsažených v novém trestním zákoníku. Nezbytnou součástí práce je rovněž nastínění problematiky dokazování rasově motivované trestné činnosti, uvedení případů nejzávažnější rasově motivované trestné činnosti a srovnání české právní úpravy této činnosti s právní úpravou Slovenské republiky.

Summary

This thesis deals with the questions of criminal offences of racial motive which are considered to be a phenomenon arising in the Czech Republic especially after 1989. Although the racial motive criminal activity still makes just a small percentage of the total volume state criminality for a year, it cannot be marginalized because of the importance vesting in a violent interference to fundamental rights and freedoms of a man. The thesis is attempting to define the terms as „racial motive criminal activity“, „race“ and „racism“. The purpose of the thesis is also a short adumbration of the development of racism in a human history, finding a constitutional and international basis of the so called human equality with no difference, the criminal law role definition in the sphere of the racial motive criminal activity, and mainly the analysis of individual criminal offences of racial motive contained in the new Criminal Code. An introduction of evidence of the racial motive activity, of the cases of the weightiest racial motive criminal activity and a comparison of the Czech and the Slovak legal regulations of this criminal activity are essential parts of the thesis as well.

13. Seznam klíčových slov

Apartheid, diskriminace skupiny lidí, etnická skupina, extremismus, genocidium, hanobení, národ, národnost, podněcování k nenávisti, rasa, rasismus, rasově motivovaná trestná činnost, rasově motivovaná vražda, rovnost lidí bez rozdílu, trestné činy narušující soužití lidí, trestné činy proti lidskosti, trestné činy rasově motivované, trestné činy z nenávisti, trestní zákoník, útok proti lidskosti, zločin proti lidskosti

Keyword list

Apartheid, discrimination of a group of people, ethnic group, extremism, genocide, defamation, nation, nationality, incitement to hatred, race, racism, racial motive criminal activity, murder of racial motive, human equality with no difference, criminal offences disturbing human coexistence, criminal offences against humanity, criminal offences of racial motive, hate crimes, Criminal Code, attack against humanity, crime against humanity